

Den anden Bruuns Bro blev betalt af statsbanerne

HISTORIE

S: I disse dage raser
Bruuns Bros
...ner

østsiden. Kommunen tø
de imidlertid med at op
bygningerne, da statsba
ne påtænkte at føre trap
opgange op til denne sic
broen. Derfor gik komm
nen med til at lade et pri
konsortium opføre nogl
terim...ke basarer af tr
I 192...ortie
imic...
mu...
mæ...
H...
r...
s...
r

Pragte LOKALHISTORIE

AARHUS: Euforien over n
bygninger er oftestor. DOKI
og de mange nye højhuse i by
en og på havnen er friske ek
sempler herpå. Men der er vel
ingen, der tror, at de bliver lige
så gamle som Domkirken? Af
og til går det i hvert fald ikke
som forventet med nye huse
i byen.

Hjørneejendommen »Kle-
menshus« skråt over for Dom-
kirken er et eksempel på dette.
Siden 1937 har arkitekt Høeg-
Hansens flotte bankbygning
i funkisstil ligget der, opført
for...
us og Omegns Bank,
et i Nordea. Også in-
»bankborg« lå her
ning. Den blev ved
ævnt »Klemens-
« - og ikke »C«,
alt staver Aar-
n, Sankt Cle-

FRA AARHUS STADSARKIV i bybilledet På tur med Turisten og Mar

AARHUS-HISTORIE: Pinsen er ensbetydende med udflugter til nær og fjern. Før bilen blev allemandseje gik pinse-udflugten dog som regel ikke længere end cyklen, sporgvognen eller kapervognen kunne bringe. Indtil

AARHUSWIKI 2014 ÅRHHUS STIFTSTIDENDE

AARHUS-HISTORIE: Efter
re tids forhandling og
riverier blev e
rådet tirsdag aften
i, at Aarhus Kom
ed nogle få æn
steringer skal beholde
stratsstyret i sin
e form. Trods de
ids fokus er det
reste, der har o
rfor byrådet i en tid
te et magistratsstyre.
1950 vedtog Aarhus By-
l med 17 stemmer med
indføre magistratsstyre.
et var en markant
ing af den politiske styre-
orm i Aarhus Kommune
Man forlod det såkaldte
valgsstyre med mange
valg, i 1949 var der 25,
havde myndighed ind
hver deres fagområd
over til fem såkaldt
stratsafdelinger m
omfattende a
Borgmest
fødte format
ten. Lig i dag
rådet dengang
ek og lønnet rå
magistrat. J

Børnenes jul
Julen er først og fremmest
fest. Med alle

ført i 1891
der Carl
(1845-
kerme-
360'er-
dsch-
eks-
zer-
ift
i-
værdig modpol til
ken. I stueetagen v
tikker med store f
duer. I kælderen v
værende- og vasker
sal var indrettet til
r med kontorlokale
ns standard var dis
der også med her
men som noget ny
gså med børnevære
ardetagen mod St
rettedes et stort fo
eliet. Butikslokale
ørste i Aarhus me
gen C.C. Ander-
rådmand. Rådmen-
ttes så stærkt
etra-
selska-
rådet om et u
denne gang b
na trods

AARHUSWIKI 2014

Artiklerne i denne bog er skrevet af Aarhus Stadsarkiv og har i 2014 været trykt i Århus Stiftstidende.

Artiklernes indhold stammer fra AarhusWiki, der er Aarhus Stadsarkivs digitale opslagsværk om Aarhus' historie.

AarhusWiki indeholder artikler med vægt på historiske beskrivelser eller historiske vinkler på nutidige og aktuelle emner. Emnerne, der behandles, spænder vidt og omfatter alt, der har at gøre med Personer, Natur, Steder, Historiske perioder & temaer, Samfund, Erhverv og Kultur & fritid.

Læs mere om byens historie på AarhusWiki.dk og AarhusArkivet.dk.

Go'Morgen

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

5/1 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

ØL, MAD, WITH, FLEISCHER OG FUNDER

Århus Stiftstidende 5/1-1839
Fra Vejle Avis citeres flg.
Vers (i Anl. af Aarsskiftet):
Hvi klynke? Nei, vi vil synge glad

Og nyde hvad os Vorherre sender.

I Jylland har vi jo Øl og Mad

Og Fred i Hjertet, naar Livet ender -

Gaar Skuden under;

Saa staar dog Funder

Og With og Fleischer, de Tre ei blunder:

Hurra! Hurra!

SE DIN NABOS SKATTEOPLYSNINGER

Århus Stiftstidende 5/1-1843
Paa Raadstuen er tilligemed Skatteligningen for 1843 henlagt til Eftersyn »Sammenligning imellem Grund- og Nærings-Skatten i Aarene 1842 og 1843, hvoraf Enhver strax kan erfare, hvormeget han nyder i Godtgjørelse for Græsningsretten.

Aarhus Kæmnerkontoir 3.
Jan 1843 -
Nielsen

ISBÅD PÅ MØLLEDAMMEN

Århus Stiftstidende 5/1-1859
For Skøiteløbere paa Mølleledammen
Da jeg er en af de nærmeste Beboere bringer jeg i Erindring, at jeg har anskaffet en Isbaad, som bærer 6 Mand baade paa Isen og i Vandet. Denne Baad staaer til Tieneste, i Tilfældet af Nogen løber under: Tillige udlejes Kielker (hvori kan køre 2 a 4 Damer og Skøiter)

Jørgen Knudsen

FRA AARHUS STADSARKIV

Galgen og kongens balkon var på Lille Torv

AARHUS-HISTORIE: Selvom Lille Torv af navn lyder mindre betydelig end Store Torv, så var det ved Lille Torv, middelalderens store indfaldsveje mødtes, og det var her, byens mest betydningsfulde købmand lod deres gårde opføre. I 1500-tallet blev folk også klynget op i galgen på torvet ved offentlige hængninger.

I ældre kilder omtales Lille Torv som Gammelortov, men både Lille Torv og Store Torv blev etableret i 1200-tallet. Navnet Lille Torv kendes først fra 1700-tallet. Store Torv opstod i forbindelse med opførelsen af domkirken, mens Lille Torv var det knudepunkt, der forbandt byens indfaldsveje. Oprindeligt var de to torve adskilt af Borgporten, men da denne blev nedrevet i 1685, kom torvene til at fremstå som et langt torv.

Borgmestergården
Byen købmænd lod som nævnt deres gårde opføre omkring Lille Torv, og en af disse gårde var Borgmestergården. Gården blev egentligt opført som en købmændsgård i 1597 på hjørnet af Vestergade og Lille Torv, hvor Magasin i dag ligger. De næste 312 år stod bygningen på grunden, indtil den i 1909 blev pillet ned for at blive genopført på Tangkrogen som en del af den store landsudstilling. Det var under Landsudstillingen, at navnet 'Den gamle Borgmestergård' første gang blev benyttet. Efter Landsudstillingen var slut, var man i tvivl om, hvad man skulle stille op med den gamle bygning. Derfor kom bygningen til at stå mutters alene på Tangkrogen de næste fire år; indtil den i 1913 blev flyttet til Botanisk Have, hvor den blev startskuddet til etableringen af Den Gamle By.

Konger og købmænd

Lille Torv har i dag kun fire husnumre tilknyttet; Lille Torv 2, 4, 6 og 6A. Husnumrene 1-3 forsvandt, da Magasins nuværende bygning blev opført i perioden 1964-1971. På nummer 2 fik storkøbmanden Harboe Meulengracht i 1816 opført sin købmændsgård. Selv om den statelige balkon på bygningen er en senere tilførsel, fremstod bygningen allerede på Meulengrachts tid mere som et palæ end som en gård. Købmanden gav da også husly til flere konge-

Lille Torv har siden sin anlæggelse omkring 1250 været et befærdet knudepunkt. I det 20. århundrede var trafikken dog så omfattende, at biler, busser og sporvogne forvandlede det tidligere torv til et trafikkrads. Fotograf Ib Rahbek-Clausen, 22.06.1955 Original i Aarhus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

lige gæster som Prins Frederik Ferdinand, Christian 9. og Frederik 7. Christian 9. boede også på 'gården' i en periode, men da havde den fået ny ejer. I 1855 købte Gerdes gården og satte balkonen på, og herefter havde kongen endeligt et ordentligt sted at stå og vinke til folket. Den nuværende nabobygning på Lille Torv 4 blev opført i 1860 og var i mange år hjemsted for købmanden Ellermann.

Ved århundredeskiftet fik torvet sin egen version af Palazzo Rucellai i Firenze. Det skete, da Jydsk Handels- og Landbrugsbank i nummer 6 fik Lazarus' gamle købmændsgård nedrevet for i stedet at få opført en prægtig ny bank- og kontorbygning

– senere Handelsbanken. I dag huser bygningen blandt andet en H&M butik. Butikskæden har heldigvis været net om den gamle bygning, så det stadig er muligt at se den oprindelige loftudsmykning samt den store bankboks.

Torvedage

Lille Torv har siden 1200-tallet – sammen med Store Torv – været vært for et utal af torvedage. Der var de ugentlige markeder, hvor oplandets landmænd kom ind til byen for at sælge deres varer; men der var også store markeder som Sct. Oluf markedet, der med spændende boder, gøglere og forlystelser kunne tiltrække

folk fra nær og fjern. Sct. Oluf Markedet gik dog med tiden mere op i gøgl og ballade end handel, og i 1896 besluttede byrådet at afskaffe det. De andre torvedage fik også deres ende efterhånden som Lille Torv blev mere og mere trafikkeret. I 1904 blev de elektriske sporvogne indført i Aarhus, og et stoppested blev anlagt midt på Lille Torv. Først i forbindelse med frilægningen af Aarhus Å i slutningen af sidste årtusind blev Lille Torv lukket for motoriseret trafik og genetableret som torv.

Læs mere om Lille Torv på www.aarhuswiki.dk.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

12/1 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

NY ADJUNKT

Århus Stiftstidende 12/1-1819

7. Jan. blev Cand.theol P. C. Asmussen offentligt indsat i sit Embede som Adjunct ved Cathedralsskolen heri Byen af Skolens Rector Hr. Prof. Stougaard, som ved denne Leilighed i en dansk Tale udviklede for en talrig Forsamling det historiske Studiums Nødvendighed og Gavnighed. Før og efter Talen blev en Cantate, forfattet af Hr. Adjunct Blanche og sat i Musik af Cantor Kabell, udført af Skolens Disciple.

EN NY VISE

Århus Stiftstidende 12/1-1844

Fra Pressen er udkommet: En splinterny aarhusiansk Vise, eenfoldigen forfattet af Skræddersvend Prik, og helliget enhver Menneskeven, som har 8 Skilling til overs for de 23 ulykkelige Familier i Oxby. Paaes hos Boghandler Wissing.

OPTAKT TIL VALG

Århus Stiftstidende 12/1-1870

Lang Indsendt »om Byrådsvalget« hvoraf synes at fremgaa, at Raadslagning og Prøvevalg i Haandværkerforeningen og Handelsforeningen er foregaaet med smaalig Kævl om, hvormange Købmænd og hvor mange Haandværkere, man kunde faa ind, mens man ikke - efter Indsenderes Mening, har set tilstrækkeligt paa det ene forudsætte: at vælge Mænd »med vore Interesse for Almeenvellet, forenet med Dygtighed til at danne sig en selvstændig Mening og Forstand paa at gøre den gældende.«

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk.

FRA AARHUS STADSARKIV

Aarhus var verdens bedste håndboldby

AARHUS-HISTORIE: I dag spiller Danmark den første kamp ved europamesterskabet i herrehåndbold. Mesterskabet afholdes i Danmark, og vejen lægges også forbi NRGi Park & Arena i Aarhus, hvor der både spilles gruppespil og mellemrunde.

Aarhus har en lang herrehåndboldhistorie med stolte traditioner og store højdepunkter. Det hele kulminerede med den nærmest eventyrlige 1962-63-sæson. Ikke nok med at Aarhus KFUM vandt det danske mesterskab, tre andre Aarhus-klubber, AGF, IK Skovbakken og Viby IK var at finde på de følgende pladser. De aarhusianske hold havde flere landsholdspillere og en sådan imponerende talentmasse, at Aarhus med rette kunne kaldes verdens bedste håndboldby.

Mesterholdets store stjerner var målmand Erik Holst og 'kringlemesteren' Mogens Olsen. Olsen havde også stjernestatus uden for håndboldstregene, og efter guld-sæsonen udgav han en bog om sin karriere. Bogens indledning havde bombastisk kant. Om vejen til succes inden for håndbolden skrev Olsen: »Der findes næppe nogen anden idræt i Danmark, hvor man så let skaber sig en karriere i som i håndbold.« Så var det ellers blot om at komme i gang!

Dominerede i mange år

Allerede fra midten af 1930'erne, hvor de første landsdelsmesterskaber blev afholdt, spillede klubberne fra Aarhus en afgørende rolle. AGF blev jyske mestre i 1938 og blev nummer tre ved det nationale slutspil.

VRI var i tiden efter 2. verdenskrig byens førende hold. Under ledelse af strategen Tom André Jacobsen sejrede holdet sig vej til kampen

om danmarksmesterskabet i 1946. Modstanderen var Handelsstandens Gymnastikforening fra København, som bl.a. havde Knud Lundberg med på holdet. Den første kamp blev spillet i Aarhus-Hallen foran et rekordpublikum på 2.500 tilskuere. Kampen endte 12-12, og der måtte en omkamp til. Her vandt HG hele 26-7.

Det blev Aarhus KFUM, der i 1955 endeligt løftede aarhusiansk håndbold det sidste skridt op ad podiet. To år med bronze blev afløst af guldmedaljer efter »finalesejr« over ingen ringere end AGF på 23-22 i en propfyldt Aarhus Stadionhal. Det var vel at mærke efter en AGF-føring på hele 21-16.

KFUM-holdet bestod af kuld yderst talentfulde unge fløse. Målmand Svend Christensen, Erik Rasmussen, tvillingerne Hans og Kaj Okholm og Jørgen Ægidius blot for at nævne nogle af dem. Holdets gennemsnitsalder var imponerende nok under 22 år, da DM-guldet blev sikret. Og dengang skiftede man jo ikke sådan klub, så KFUM-dominansen var også forventeligt i den kommende årrække.

Sådan kom det dog ikke til at gå. I 1957 vandt AGF DM-guldet. I sidste spillerunde mødte AGF rækkens nummer to, Helsingør, i Aarhus Stadionhal. Med 3.400 spændte tilskuere var opbakningen til de lokale helte enorm. AGF svigtede ikke. Med slutstillingen 13-13 kunne de røde fra AGF lade sig hylde og hæve deres første DM-pokal over hovederne. Blandt profilerne på holdet var Gustav Wolder, Leif Gelvad og storskytten Poul Locht, som havde et forbilligt samarbejde med superstregen Aage Holm-Petersen, også kaldet 'verdens bedste stregspiller'. AGF

Også i de europæiske turneringer havde Aarhusholdene succes. Længst kom AGF, da klubben nåede finalen i mesterholdenes turnering i 1960. Kampen blev dog tabt til de stærke tyskere fra Frisch auf Göppingen. Her ses semifinalen mod USC Paris, som blev vundet med hele 20-10 i Aarhus Stadionhal. Fotograf Børge Venge, 3. februar 1960, i Århus Stiftstidendes arkiv, Erhvervsarkivet. Leveret af Aarhus Stadsarkiv.

fortsatte dominansen med mesterskaber i 1959 og 1961, hvorefter det blev til medaljer i både 1962 og 1963.

I 1962 snuppede en tredje aarhusiansk håndboldklub DM-guldet. Nordbyens stolthed, IK Skovbakken, sikrede sig guldmedaljerne med profiler som Lars 'Collie' Thomsen, Bent Jørgensen og den hårde hund Ole Sandhøj på holdet.

Efter kulminationen i 1963 aftog den aarhusianske dominans. Aarhus KFUM var det eneste hold, som fastholdt placeringen i toppen, og de blev mestre i 1965 og i 1974. I begyndelsen af 1980'erne syntes en ny aarhusiansk storhedstid at ind-

finde sig med mesterskaber til Aarhus KFUM i 1980 og 1983 og IK Skovbakken i 1982, men professionaliseringen af sporten var med til, at magtbalancen rykkede sydover.

Aarhusiansk dødvande

Kolding og GOG har været toneangivende de seneste 25 år. I denne periode er det noget uvant blot blevet til tre aarhusianske medaljer og en pokaltitel. I 1994 erobrede VRI overraskende bronze med Thomas Steen som profil på stregen. For at styrke aarhusiansk håndbold sportsligt såvel som økonomisk fusionerede de gamle traditionsrige klubber VRI,

Aarhus KFUM, Brabrand og AGF til Aarhus GF i 2001. I 2005 spillede Aarhus GF sig i DM-finalen med profiler som islandske Robert Gunnarson, Kasper Søndergård og Lars Juul Mikkelsen og med træner Erik Veje Rasmussen på sidelinjen. I 2009 erobrede Aarhus GF overraskende bronzemedaljer, mens Aarhus Håndbold, som klubben i 2011 skiftede navn til, vandt pokaltitlen på hjemmebane i 2012.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om byens sportsklubber

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

19/1 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

INDFRIELSE AF SKILLINGEBEVISER

Århus Stiftstidende 19/1-1813

De af os underskrevne udstedte 48, 24, 16 og 8 Skillings Beviser; finde vi fornødent herved at indkalde til Indfrielse foringen denne Maanedes Udgang...

H.Raae, I. Raae, Chr. Raae

OPGIVES DAMPSKIBSFARTEN PÅ AARHUS?

Århus Stiftstidende 19/1-1843

Det synes, som om den aalborgske Dampskibsbestyrelse vil til næste Sommer opgive Farten paa Aarhus, og at »Iris« skal gjøre to ugentlige Farter fra Aalborg een paa Kbh. og een paa Kiel, kun anløbende Fredericia og Assens. Dog er endnu ingen afgjørende Bestemmelse taget derom.

PIBEKONCERT VED TEATERSTYKKE

Århus Stiftstidende 19/1-1875

Socialisterne piber i teatret under »Nytaarsnat 1875« af Erik Bøgh, »anført af Agitator Hertz«. Det er dog ikke saa voldsomt »som for to Aar siden«.

STÆREN FLØJTER I FYLLINGS HAVE

Århus Stiftstidende 19/1-1900

Stæren fløjtede i Formiddags i Fullings Have paa Frederiksgade.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Prins Ottos margarineeventyr

AARHUS-HISTORIE: I dag er vi vant til reklamer og varemærker overalt i vores hverdag - sådan har det dog ikke altid været. En pioner på dette felt var Rasmus Otto Mønsted. Han oprettede i 1883 Otto Mønsted Margarinefabrik, der senere skiftede navn til Otto Mønsted Aarhus - OMA.

Mønsted kom til Aarhus i 1865, hvor han hurtigt fik skabt sig et navn som en af byens mest driftige mænd. Efter blot fem år i byen kunne Mønsted kalde byens største købmand, Hans Broge, for svigerfar. Svigerfaderen var en stærk allieret, så da Mønsted nogle år senere etablerede sin egen eksport kunne de to arbejde sammen og udkonkurrere de fleste. Da Hans Broge gik under tilnavnet Kong Hans, lå tilnavnet Prins Otto lige til højrebænet.

I 1883 startede Otto Mønsted sin margarinefabrik. Udgangspunktet for OMA-imperiet blev Vestergade 11, hvor Mønsted fik opført en stor borglignende fabrik, der stod indtil 1967. Mønsted var den første dansker; der forsøgte sig med margarineproduktion. Hvor han fik ideen fra vides ikke med sikkerhed, men det har muligvis været fra Tyskland. I 1800-tallet var befolkningstallet steget over alt i Europa, men smørproduktionen var ikke fulgt med. Priserne på smør røg i vejret, og det gav plads til et billigt erstatningsprodukt. De omstændigheder gjorde, at Mønsted »kunstsmør« eller »butterine«, som de oprindeligt hed, solgte fantastisk godt i begyndelsen.

Bleg og grålig margarine

De gode forhold varede dog ikke ved. Muligheden for profit lokkede mange nye

OMAs bilpark spillede en stor rolle i virksomhedens branding i begyndelsen af 1900-tallet. Således blev OMAs egne lastbiler omdannet til mobile reklamesøjler, og de kom helt ud i de mindste landsbyer. Her ses en af virksomhedens lastbiler foran OMA-fabrikken i København. Ukendt fotograf, 1909, i A/S Otto Mønstedes arkiv, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

konkurrenter ind på markedet. Den niche, som Mønsted havde for sig selv i 1883, var på den anden side af 1900 ved at blive overbefolket. En anden front blev desuden trukket op af de smørproducerende landmænd, der fik landbrugspartiet Venstre til at gennemføre »Loven om Kunstsmør«. Man fik indført en restriktion på farvningen af kunstsmørret, der endnu ved denne tid var lavet af dyrefedt og derfor havde en bleg, grålig farve. Der blev også lagt restriktioner på mærkning og emballage: Fra 1885 måtte det ikke længere kaldes kunstsmør; så man opfandt navnet »margarine«. Mønsted lod sig i første omgang ikke bremse. Han op-

rettede i stedet to fabrikker i England, hvor produktionen ikke var underlagt samme restriktioner.

Til reklamerne

Otto Mønsted måtte nytænke produktionen i Danmark. Første skridt var at gå over til vegetabilsk fedt omkring 1900. Næste skridt blev en variation af produkterne med specialiserede margariner såsom stegemargarine, bagemargarine og plantemargarine. Men også her blev han hurtigt indhentet af konkurrenterne, og nu havde Mønsted virkelig brug for en konkurrencemæssig fordel, som hans konkurrenter ikke kunne gøre ham efter.

Otto Mønsted gik til reklamebranchen. I stedet for blot at oplyse om margarinens egenskab, som alle konkurrenterne gjorde, skabte Mønsted sig et varemærke gennem omfattende landsdækkende og internationale reklamekampagner.

Eksotisk var det. Han brugte kameler, elefanter og beduiner; der skulle signalere noget spændende og fint og måske mystisk ved de råvarer og vegetabiliske olier; han hentede i udlandet og brugte i fremstillingen af margarinen. Det danske i hans reklamer skulle signalere det kendte og trygge. Det var dyr som svanen og kronhjorten, der stod for gode egenskaber og repræsentere-

de noget flot og elegant.

Effekten udeblev ikke. OMA vandt frem og udvidede til trods for; at konkurrenterne blev flere. I 1905 var der 16 margarineproducenter. Ved Otto Mønstedes død i 1916 var dette tal steget til 51. Mønsted imødegik udfordringer med nytænkning og et øje for muligheder; der gjorde, at sloganet »Sig navnet - OMA« lever den dag i dag.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk.

Her kan du læse mere om Mønsted og hans margarinevirksomhed.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

26/1 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

ØNSKE OM EN SPAREKASSE

Århus Stiftstidende 26/1-1832

Indsendt. Da man har samange gode Indretninger i Aarhus, kunde man da ikke ogsaa faae oprettet en Sparekasse?

LIGKRANDSE FÅS PÅ GRAVEN

Århus Stiftstidende 26/1-1864

Liigkrandse af Christtorn og andre Krandse faaes paa Graven nr. 218

NEDSAT KONTINGENT I SKØJTEKLUBBEN

Århus Stiftstidende 26/1-1881

Efter Anmodning af Bestyrelsen for Aarhus Skøiteløberforening skulle vi henvise til omst. Bekjendtgørelse, hvoraf fremgaaer, at et meget stort Fladerum bliver holdt ryddeligt paa Skøiteløberbanen paa Marselisborg Eng. For at lette Adgangen til Foreningen er Contingentet for Resten af Vinteren nedsat til 75 Øre for Voxne og 35 Øre for Børn.

FØRSTE MOTORSKIB I HAVNEN

Århus Stiftstidende 26/1-1909

Det første Dieselmotorskip besøger Aarhus Havn, det var »Rapp« af Stockholm, og da skibet ingen Skorstøsten havde, samledes der hurtigt en Mængde Tilskuere for at se paa »Havari-sten«, som man først gættede paa det var.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sider med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sider er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sider, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Svenskeren og Fynboen tog arbejdet fra hestene

AARHUS-HISTORIE: Fra 1870'erne holdt byens brandvagt til i sprøjtehuset i Aagaade – i dag Åboulevarden. Brandvagten dækkede dog kun dagtimerne. Brandmændenes stilling var ikke fuldt lønnet, og de drev derfor også skomagervirksomhed fra sprøjtehuset, hvorfor brandvagten fik tilnavnet »skomagervagten«. Det aarhusianske brandvæsen ændrede dog fuldstændig karakter, da kaptajn Eduard Springborg i 1877 blev udnævnt til brand- og bygningsinspektør. Gennem de næste 37 år var han personificeringen af Aarhus Brandvæsen. Da Springborg kom til, bestod brandkorpset af en hel bataljon af »værnepligtige« borgere. Systemet var rodet og ineffektivt, men gennem brandinspektørens mangeårige ledelse blev korpset mere og mere professionelt.

I 1901 sendte Springborg følgende bøn til Aarhus Byråd: »Jeg tillader mig derfor herved indtrængende at anmode Kommissionen om at foranledige, at der anvises en Plads ... paa Bispetofte, og at denne Plads overlades Brandvæsenet snarest muligt ...«

Aarhus havde brug for en stor og moderne brandstation. Udvalget for Byens Udvidelse og Bebyggelse kunne dog ikke imødegå Springborgs ønske om en placering på Bispetofte – området ved Musikhuset og Rådhusparken. I stedet faldt valget på en grund ved Ny Munkegade og Thunøgade, hvor brandvæsenet i forvejen havde et øvelsestårn.

Ny Munkegades stejle terræn viste sig at volde problemer, og det blev dyrere at planere byggegrunden end at opføre bygningen. Der var også andre udfordringer i forhold til gadens stejle ka-

I 1941 indkøbte brandvæsenet en ny brandsprøjte, der her inspiceres af brandchef Harald Møller, brandinspektør Petersen og vicebrandchef Rasmussen. I baggrunden holder 'Svenskeren', som samme år kunne fejre 25 års jubilæum - af samme grund fik den nye brandsprøjte navnet 'Jubilæumssprøjten'. Ukendt fotograf, 27 juni 1941, Original i Aarhus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

rakter. I starten af 1900-tallet var brandvognene endnu hestetrukne, og selvom det kunne gå hurtigt, når hestene skulle rykke ud ned ad bakken, var det en anden snak, når turen gik op ad bakken.

En morsom klatrestang

Kort før den officielle åbning i januar 1904 var Århus Stiftstidende en tur forbi brandstationen. Her kunne avisen blandt andet rapportere: »Der er en morsom lille Enkelthed i den ny Bygning. Da vi gik igennem Sprøjtehuset, opdagede vi i det ene Hjørne en Klatrestang, der ved nærmere Eftersyn viste sig at gaa op gennem et Hul i Loftet til Etagen ovenover.«

Det var naturligvis brandstangen, Stiftstidende var stødt på.

Brandstationen blev dog hurtigt endnu mere moderne. Der gik kun fem år, før Aarhus Brandvæsen kunne tage sit første motoriserede køretøj i brug. Det drejede sig om en 19 meter elektrisk drejestige fra Braun. Stigen var dyr og viste sig samtidigt også at være usædvanlig bekostelig i vedligeholdelse, hvorfor brandvæsenet forgæves forsøgte at sælge den igen.

I 1916 fik brandvæsenet endnu en udskrivning, da Jyllands første automobil-sprøjte 'Svenskeren' blev indkøbt. Svenskeren var en Scania-Vabis, der som nav-

net antyder, var produceret i Sverige. Kort efter blev også 'Fynboen' indkøbt. De to brandsprøjter viste sig at være en god investering, og brandvæsenets heste blev hurtigt arbejdsløse – i øvrigt lang tid før København, hvor hestene først blev endeligt opgivet i 1930.

Et ufærdigt brandpalæ

Ved brandstationens indvielse i begyndelsen af 1904 var det kun en tredjedel af det projekterede byggeri, der var blevet opført. »ad Aare vil der da oppe paa Munkebakken rejse sig et flot og kønt 'Brandpalæ', som kan danne Ramme om vort flinke Brandkorps daglige Virksomhed«, skrev Stiftstidende

om de kommende udvidelsesplaner. Gennem årene er stationen da også blevet løbende udvidet og moderniseret, men de oprindelige udvidelsesplaner er aldrig blevet helt gennemført, og i dag er brandstationen løbet tør for udvidelsesmuligheder. Allerede i 1950'erne blev der søgt efter en større grund, og det bliver der stadig. Gad vide, hvor længe de gamle bygninger på Ny Munkegade 15 endnu skal rumme byens sprøjter?

LÆS MERE

AarhusWiki.dk

Her kan du læse mere om Aarhus Brandvæsens historie.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

2/2 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

TAMBOURER SØGES

Århus Stiftstidende 2/2-1853

Ved Borgervæbningen heri Byen vil blive at ansætte 2de Tambourer imod et aarligt Honorar. Helst ønskes Mænd der have tage fast Ophold her i Byen. Man henvende sig i denne Anledning i Løbet af 8 Dage til M. P. Rohde - Stads-hauptmand.

HOTEL SØGER STAB

Århus Stiftstidende 2/2-1858

Til 1. Maj ere nedennævnte Pladser ledige i »Hotel Skandinavien«: 1 Opvartnings-Jomfru, 2 Kokkepiger, 1 Marqueur. Aarhus, d. 23. Jan. 1858, N. Jensen

STOR INTERESSE FOR BYRÅDVALGET

Århus Stiftstidende 2/2-1872

Byraadsvalgene har tidligere kun afført ringe Interesse (ofte stemte kun 2% af Vælgerne), saa at flere Medlemmer »ere valgte med den næsten comisk lille Majoritet af 18 a 20 Stemmer«. Men nu fremhæves det, at det afholdte Valg har fremkaldt en vældig Interesse, og dog blev der kun afgivet ialt 542 (dvs. 27% af Vælgerne) Stemmesedler (hvoraf 10 ugyldige, fordi Afgiverne har underskrevet med deres Navn). Valgt blev Gørtler Hald (Haandværkerfor. Repr.) med 283 St. og Kbm. A.Schiødt (Handelsfor. Repr.) med 254 St. Derefter havde Kapt. Colding 209 St., Karetmager Kruse 71, Vognm. Olsen 68, Kammerraad Erichsen 33 og Adj. Kleisdorff. 13.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Aarhus Lufthavn - sagen der ikke vil dø

AARHUS-HISTORIE: Kirstinesminde, Thomasmind, Egå-planer og Hammelløsninger. Senest har også Østhavnen været nævnt, og på de sociale medier har Facebooksiden 'Lufthavn til Aarhus' mere end 10.000 likes. Det til trods har Østjylland fortsat en lufthavn, som fra begyndelsen blot var ment som en midlertidig løsning.

Diskussionen har bølget siden 1920'erne. Ruteflyvningen gik sin sejrsgang, og fra Aalborg og Esbjerg blev der etableret ruter til København, og nogenlunde på samme tid blev den jyske længderute Aalborg-Ry-Esbjerg-Hamburg en realitet i 1938.

I 1939 tog Aarhus Byråd sagen op. For at afhjælpe den store arbejdsløshed havde staten åbnet for pengekasen og støttede derfor også en lufthavn ved Aarhus. Forsvarsministeriet skubbede også på. Militæret havde udarbejdet ret detaljerede planer om at flytte kasererne fra midtbyen til Skejby Mark. Såvel byrådet som militæret var interesseret i at få anlagt en flyveplads i forbindelse med den kommende 'soldaterby'. Kommunen købte på den baggrund i december 1939 gården Kirstinesminde.

Før spaden kunne sættes i jorden, måtte planen lægges i skuffen, da Danmark var blevet besat af tyskerne. Tyskerne havde brug for en flyveplads, men de kastede sig over området ved Tirstrup i stedet. Herfra kunne de omkringliggende havne patruljeres, og skovene omkring Tirstrup var et glimrende skjulested.

Egå-planen

Da hverdagen igen sænkede sig over Danmark, dukkede diskussionen om lufthavnen op. På Kirstinesmindes Mark havde det engelske luftvåben

Ikke alle var utilfredse med forholdene i Tirstrup Flyveplads. En flok glade børn er samlet i anledningen af børnedagen i Tirstrup Lufthavn. Forsamlingen står ved 'Rollo Viking' af typen Convair 440-75 - også kendt som Metropolitan - som beflyve SAS' kortere ruter, bl.a. herunder også Tirstrup-København. Fotograf Børge Venge, 22. oktober 1960, i Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet. Leveret af Aarhus Stadsarkiv.

anlagt en mindre, men ikke særlig anvendelig flyveplads.

Med både Kirstinesminde og Tirstrup stod Aarhus og Østjylland med to flyvepladser, som man ikke ønskede at anvende. Den ene var i for dårlig stand. Den anden lå for langt væk.

I stedet efterspurgte man en lufthavn af internationalt format. Derfor begyndte byrådet at se på planer for en lufthavn øst for Egå by og ansøgte Ministeriet for Offentlige Arbejder om tilskud til opgaven, men ministeriet gav afslag. Den danske økonomi var sløj efter krigen, og desuden havde man allerede givet tilskud til lufthavnsbyggeri i Aalborg, Kastrup og Rønne.

En midlertidig løsning

Udsigten til at havne i et flyvemæssigt tomrum fik Aarhus Byråd til at vende blikket mod Tirstrup. Flyvepladsen kunne med borgmester Svend Unmack Larsen ord

bruges som et midlertidigt alternativ.

Hurtigt blev der indgået aftale med Statens Luftfartsvæsen om brugen af Tirstrup til civile flyvninger og med Det Danske Luftfartsselskab (det senere SAS) om at beflyve ruten Tirstrup-København. 16. september 1946 var Aarhus' første faste flyverute en realitet.

En lufthavn ved Hammel

I begyndelsen af 1970'erne blussede lufthavnsdebatten op igen. Ministeriet for Offentlige Arbejder havde i en rapport fra 1968 fastslået, at Hammel med et langt større opland ville være en strategisk rigtig placering for en lufthavn i Østjylland.

Hammelløsningen fik en væsentlig og ihærdig fortæller i den nyvalgte amtsborgmester Robert Svane Hansen. Amtsrådet stemte for Hammel, men lokalt og specielt landspolitisk mødte planen modstand. Trods opbak-

ning fra statsminister J. O. Krag døde sagen i et folketingsudvalg.

Nye resultatløse diskussioner

I 1990'erne blussede diskussionen om lufthavnen op igen. Anledningen var bl.a., at militæret trak sig væk fra Tirstrup, og de implicerede kommuner dermed selv skulle løfte udgifterne for lufthavnen. Flere lokale politikere med borgmester Thorkild Simonsen i spidsen bakkede op om etableringen af en ny lufthavn. Også stærke kræfter i det østjyske erhvervsliv arbejdede ihærdigt for en ny lufthavn. Men et flertal i amtsrådet støttet af amtsrådsborgmester Ib Frederiksen og siden hen Johannes Flensted-Jensen var modstandere af planerne.

Porten til Hjerl Hede

Det Midtjyske Lufthavnråd gik nu ind på banen. I spidsen stod koncernechef Niels Due Jensen fra pumpevirk-

somheden Grundfos. Rådet arbejdede med en placering ved Thomasmind vest for Aarhus. Due Jensens mente, at Tirstrup-lufthavnen hæmmede væksten og kostede arbejdspladser i Østjylland. Han er citeret for at sige, at Aarhus ville blive porten til Hjerl Hede, hvis ikke Østjylland fik en international lufthavn tættere på Aarhus.

I 2001 præsenterede rådet en plan for Thomasmindeløsningen, og med et borgerligt flertal, som traditionelt var for en ny lufthavn, var der nu pludselig mulighed for en formel opbakning fra Aarhus Byråd. Sådan blev det ikke. Den 2,2 mia. kr. dyre plan kom til principafstemning i oktober 2003, hvor den faldt med 16 stemmer imod og 15 stemmer for.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om Aarhus Lufthavn

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

9/2 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

HERTZ' FOLKETINGSKANDIDATUR II

Århus Stiftstidende 9/2-1858

Af en indsendt Artikel i denne tidendes Løvedagsnummer see vi, at Hr. Justitsraad, Borgmester Hertz agter at stille sig ved det berammede Folketingsvalg. Denne Mand kunne vi ikke give vor Stemme. Det er naturligvis langt fra os at ville modsige, hvad der er anført om hans Retssindighed og Forretningsdygtighed, for hvilke vi have al Agtelse. Men deraf at udlede, at han maa være fortrinlig skikket til, som vor kredsens Repræsentant at deltage i Folkeraadets Forhandlinger, er en saare dristig Slutning. Kjærlighed til Landets frie Forfatning eller særegen Interesse og Virksomhed for dets alm. Anliggende har Justitsraad H., saavidt vi kunne bemærke, ingensinde lagt for Dagen. Tværtimod maatte man af hans Optræden ved flere Leiligheder, hvorefter hans politiske Tænkemaade skulle kunne bedømmes, snarere være berettiget til at slutte, at han ikke finder sig tilfredsstillt ved den nuværende Tingenes Orden. Vi have derfor forenet os om en anden Kandidat, paa hvem vi ville opfordre vore Medborgere til at stemme, nemlig Hr. Lærer Kraiberg, en Mand, som er kredsens Vælgere saa vel bekjendt af mange Aars hæderlige og gavnlige politiske Virksomhed, at vi mene ikke at behøve at tilføje Viden til Anbefaling for hans Kandidatur.

En Deel Vælgere i Aarhus.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Kirkegården der blev til rådhus

AARHUS-HISTORIE: »Byens nye Kirkegaard udenfor Brobjergporten blev i Gaar, da det første Liig, en ungdom i sin favreste Rosenalder, begravedes derpaa, høitideligen indviet af Hs. Høiærværdighed Biskoppen.« Sådan kunne man læse 3. november 1818 i Århus Stiftstidende. Ungmøen var den 16-årige købmandsdatter Ane Schmidt, og byens nye kirkegård var Søndre Kirkegård.

I starten af 1800-tallet var byens små kirkegårde omkring Domkirken, Vor Frue Kirke og Sct. Olufs Kirke ved at være fyldt op, og det var ligeledes netop blevet forbudt at begrave folk inde i selve kirkerne. Sognerådene måtte derfor søge uden for bygrænsen, da den næste kirkegård skulle anlægges.

Valget faldet på den højtbeliggende Bispetofte lige uden for Brobjerg Port, ved landevejen mod Horsens og Skanderborg. Placeringen var valgt, da tidligere kirkegårde havde haft store problemer med højtstående grundvand og druknede lig. I dag er området hjemsted for Rådhuset og Rådhusparken, men gennem 108 år var jorden her sidste hvilested for tusindvis af aarhusianere.

Børn og blomstertyveri

Kirkegården var en idyllisk oase med monumentale gravsten, lindealléer og små stier. Til tider blev gravfjenden dog forstyrret, hvilket utallige misfornøjede annoncer i Stiftstidende vidner om. Der var klager over alt fra løse hunde og deres urenheder til uvorne børn. Klagerne førte til, at hunde blev forment adgang på kirkegården, og i 1867 kunne man i avisen læse, at: »Ingen Børn maa tilstedes Adgang til Kirkegaarden uden i Følge med

I 1800-tallet var det primært børn og blomstertyve, der plagede Søndre Kirkegård. I 1900-tallet led kirkegården en endnu værre skæbne, da den helt blev sløjft. Efterfølgende har de bevarede gravsteder flere gange været udsat for hærværk. På billedet er vi i 1954, hvor politibetjent Andersen inspicerer syv væltede gravsten. 17. april 1954, fotograf Børge Venge, Original i Aarhus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

deres Forældre eller Værger, navnlig bliver det herved forbudt Børn besøge Kirkegaarden blot under Ledsagelse af Barnepiger eller andet Tyende.« Den helt store trussel mod gravfjenden var dog blomstertyveri. Igen og igen rasede aarhusianerne over tyveriet, og et indlæg fra 1877 vurderer »... at der blandt Almuestanden, hersker en mangelfuld opfattelse af det Forbry-

deriske ved slige Tyverier, der ikke maae bedømmes som almindelige Blomstertyverier, men som en skjændig Forstyrrelse af Gravfreden.« Igen i 1894 kunne man læse: »Atter og atter begaaes der de frækkeste Tyverier paa vore Kirkegaarde. Ikke blot bortskjæres de udsprungne Blomster, men hele Buske og Træer graves op.«

I årene umiddelbart efter kirkegårdens indvielse luk-

kede byens andre kirkegårde, og fra 1828 til 1876, hvor Nordre Kirkegård blev indviet, var Søndre Kirkegård byens eneste kirkegård.

Kapellet blev bombet

Kirkegården blev derfor hurtigt for trang, og omkring 1840 kom den første udvidelse.

Igen i begyndelsen af 1860'erne blev kirkegården udvidet med fire tønder land

mod syd, og samtidig fik kirkegården et nyt kapel, der kunne indvies 21. november 1861 af stiftsprovst Boesen. Kapellet blev nedrevet i 1945, efter at det var blevet beskadiget under bombeattentatet på rådhuset i starten af 1945. Da valget kom til renovering eller nedrivning, vandt sidstnævnte.

1. januar 1885 var kirkegården overgået til kommunens ejendom, forudsat at kirkegården fortsat var i brug de næste 42 år. Altså til 1. januar 1927. Kommunen opfyldte forpligtelsen, og sidste begravelse på Søndre Kirkegård fandt sted i 21. november 1926. Herefter skulle kirkegården omdannes til park. En stor del af kirkegården var dog allerede blevet sløjft i begyndelsen af 1920'erne til fordel for udvidelsen af Sønder Allé og anlæggelsen af Park Allé.

Væk - men ikke glemt?

Parkplanerne blev dog lavet om, da det i 1930'erne blev besluttet at opføre byens nye rådhus på den gamle kirkegårdsgrund.

I dag er kirkegården – ligesom Ane Schmidt – borte, og historien om dem begge er for de fleste blevet glemt. Man kan dog stadig finde levn fra kirkegården i rådhusparkens sydlige hjørne, hvor en række gravsten er bevaret. Så næste gang du går gennem parken, kan du sende en tanke til salig jomfru Ane eller de omtrent 13.000 andre mennesker, der gennem tiden er blevet begravet på Søndre Kirkegård.

➔ LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om byens kirkegårde.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

16/2 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

POLITIET FORBYDER FASTELAVNSOPTOG

Århus Stiftstidende 16/2-1819

Ligesom alle de her stedfundne Optog paa Fastelavns Mandag fra Politiets Side herved vorde forbuden, som stridende mod god Orden saaledes bliver tillige bekendtgjort, at der til dette Forbuds Overholdelse vil blive alvorlige Forholdsregler med den eller de som heri befindes at gøre sig skyldige. Aarhus Politikammer, d. 16. Febr. 1819 Fleischer

FOR FÅ BRANDSPRØJTER

Århus Stiftstidende 16/2-1876

Et sagn vil vide, at en Stiftamtmand engang ved en Sprøjtepræsentation skal have givet vort Brandcorps det Lov, »at endnu ingen Ildebrand var opstaaet i Aarhus, uden at den var bleven slukket«. I løbet af 20 Aar har vor By optaget til Bebyggelse et Fladeniveau, der vel er 3 Gange saa stort som det gamle By-Terrain, og den har fordoblet sit Huus-Antal. I de samme 20 Aar have vi ikke anskaffet en eneste ny Sprøjte.

GENERALFORSAMLING I AFHOLDSFORENING

Århus Stiftstidende 16/2-1903

Referat af Generalforsamling. Foreningen har holdt 52 offentlige Møder, hvoraf 19 har været »videnskabelige og historiske Foredrag«, 12 Oplæsninger, 9 Diskussionsmøder, 4 Ungdomsaftener, 4 Musik- og Sangkoncerter, 1 Rejseklubdring og 2 Oplæsninger. Foreningens Indtægt sidste Aar: 1073 Kr.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Tugthusudsalg og modemekka i Rømerhus

AARHUS-HISTORIE: Bestseller har købt Rømerhus, et af de markante hjørnehuse ved Sct. Clemens Bro, og gør klar til at føre det tilbage til dets historiske udseende. Arkitekterne fra E+N Arkitektur A/S (tidligere Exners Tegnestue A/S) har fået opgaven og fortalte 6. februar i avisens spalter, at de blandt andet vil føre taget tilbage til dets oprindelige form, sætte et tårn tilbage på toppen og fjerne kvistene. De udtalte også, at der engang var et udsalg for Horsens Tugthus, men at de ikke var klar over, hvad det dækkede over. Det iler vi så med at fortælle.

Crome & Goldschmidt var navnet på udsalget. Det var en manufakturvarefabrik fra 1860 med eget kædeudsalg, og det var tugthusfanger fra Horsens Straffeanstalt, der stod for fabrikationen. I juni 1870 kunne man i Århus Stiftstidende læse: »Da det er bleven os bekendt, at der udbydes og forhandles Varer af fremmed og slet Qvalitet, som udgives for vor Fabrikata, foranlediger dette os til i Aarhus at aabne et Ene-Udsalg af alle vore Artikler som fabrikeres i Horsens Tugthus og i vore Fabriker ved Horsens. Tiden, naar Udsalget tager sin Begyndelse, skal nærmere blive bekendtgjort. Crome & Goldschmidt.«

Et modemekka tager form

Rømerhus blev taget i brug i 1896, og »Crome & Goldschmidts Fabrikers samt Horsens Tugthus Udsalg« rykkede ind med det samme. De markante hjørneejendomme, der flankerer Sct. Clemens Bro, blev ramme for det mest mondæne Aarhus. Kvindemoden foreskrev en omfattende og varieret garderobe, og den kunne Crome & Goldschmidt tilbyde. Men der var hård kamp om

Under krigen var det småt med varer hos byens manufakturhandlere, og Fønnesbech, Damernes Magasin i Rømershus var ikke nogen undtagelse. Billedet blev bragt i 1944 under billedteksten: »Endnu er én Strømpe ikke blevet Mode, men hvem véd? Nøden kan tvinge.« 6. maj 1944, ukendt fotograf. Original i Århus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

de kvindelige kunder mellem Salling, Magasin du Nord, Sjørup Jørgensen og andre butikker, og Crome & Goldschmidt klarerede sig dårligere her end i andre byer. I 1917 blev forretningen solgt til tidligere afdelingsleder i Magasin du Nord i Aar-

hus Aage Eriksen. Kæden flyttede til andre lokaler, og i 1937 forlod den Aarhus, men fortsatte andre steder.

Nu rykkede Jyllandsbanken ind og overtog de tomme lokaler. Det var en omstridt bank, og den overlevede da heller ikke længe. Men den

boede flot – »Det store banklokale præsenterer sig i lyse, tiltalende Farver og hele Inventaret er fremstillet i original og ejendommelig Stil.« I 1926 købte forsikringselskabet Hafnia ejendommen, som derfor i mange år hed Hafniahus.

Efter banken overgik de smukke lokaler til Fønnesbech, Damernes Magasin. Navnet lyder som noget fra Matador, og sådan har det nok også været at komme ind og se hylderne med damelinger og bøjlerne, hvor der hang frakker, kåber, kjoler og andre færdigsyede varer. De havde til huse her, indtil K. Madsens Trikotage overtog i 1955.

Tasker og læder i 118 år

Husets historie bæres også af taske- og læderforretningen Neye. Siden 1896 har den haft lokaler i Rømerhus. »Taskepassiar med aarhusiansk Læderhandler« lød en overskrift i Århus Stiftstidende 9. februar 1950. Avisens udsendte havde her lejlighed til at stille indehaveren Kai Wassard det brændende spørgsmål: »Hvad er egentlig plastic?« Byens damer undrede sig måske over, at der nu var tasker af krokodilleskind i plastic, men selvom taskehandleren ikke ville afsløre 'Fabrikationshemmeligheder', kunne han dog oplyse, at man affotograferede et rigtigt skind og derudfra lavede et tryk ned i plasticen. Han løftede også sløret for, at det nymodens plastic indeholdt glas, porcelæn, ammoniak, benzol, frisk luft og solstråler! Kai Wassard og før ham hans far var butiksejere 1913-1976.

Det falder i tråd med stedets historie som modemekka, at det er Bestseller, der rykker ind. Alle butikker på Strøget har en historie, der fortæller om byen og dens indbyggere. Aarhus Stadsarkiv hjælper gerne med at grave den frem!

LÆS MERE
aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om butikslivet i Aarhus.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

DAGENS CITAT

»Jeg vil tillade mig at påstå, at ulighed er godt. Ulighed er dejligt. Ulighed er livgivende og saliggørende. Uden ulighed ville vi dø af kedsomhed, hvis vi da ikke allerede for længe var døde af mangel på værdiskabelse og iderigdom.
Tom Jensen, chefredaktør, Berlingske, på b.dk

FRA AARHUS STADSARKIV

Natten til 4. december 1944 blev Aarhus Håndværkerforenings bygning i Paradisgade 3 udsat for schalburgtage. En stor bombe sprang ved den side af bygningen, der vendte ud mod Borggade. Knap et år før var det flotte loft i bygningens festsal, tegnet af C. F. Aagard, blevet restaureret. 05.09.1943, ukendt fotograf. Original i Århus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

Et stykke århusiansk paradys

AARHUS: Et af de mere eksotisk klingende gadenavne i Aarhus er Paradisgade. Den lille chausséstenbelagte gade mellem Studsgade og Nørregade blev anlagt i 1861. Navnet stammer fra gården "Gammel Paradis", der lå i Studsgade 27. Aarhus Kommune erhvervede i 1859 gården for at opføre en ny skole.

Først skulle gadenavnet

dog endeligt besluttes i byrådet. Tre forslag var på banen; Paradisgade, Nørre-Tværgade og Borgergade. De første to afstemninger resulterede i dødt løb mellem Paradisgade og Nørre-Tværgade. Sagen blev derfor afgjort ved lodtrækning, og sådan kom Paradisgade til.

I dag er gaden bl.a. hjemsted for en afdeling af Arki-

tektskolen Aarhus, biografen Øst For Paradis og midtbyens eneste pornobutik Paradisshoppen. Kigger man tilbage i tiden har særligt to-tre andre institutioner sat deres præg på livet i gaden.

Paradisgades Skole

Det var et ønske om at finde en afløser for den nedslidte skole i nærliggende Grønne-gade, der var afgørende for, at byrådet i 1859 erhvervede sig Gammel Paradis og den tilstødende jord. Her opførte man Paradisgades Skole, der stod færdig 1. november 1862. I sin oprindelige form er skolen den ældste eksisterende skolebygning i Århus, men allerede i sin samtid var den for lille, og både i 1868, 1875 og senest 1904 byggedes der til. Skolen, hvis allersidste sko-

ledag blev 13. juni 1972, nåede sin storhedstid i 1890 med ca. 1000 elever.

Zaren

1867-1868 opførte Århus Håndværkerforening en bygning på Paradisgade 3, bl.a. indrettet med en stor festsal, restaurant og keglebaner. Bygningen var i mange år ramme om håndværkerforeningen og andre århusianske foreningers aktiviteter, indtil den natten til 4. december 1944 blev udsat for schalburgtage, da en bombe sprang ved den side af bygningen, der gik ud mod Borggade. Skaderne var omfattende: En kvindelig ansat i restauranten blev dræbt og to tjenere såret. Bomben beskadigede en stor del af bygningen, og ruder blev knust i resten af gaden og i de omkringliggende Borg-

gade og Nørregade.

På Paradisgade 5-7 opførte håndværkerforeningens stiftelse en bygning indrettet med otte boliger "til Foreningens værdige, trængende Medlemmer eller deres Enker". Nedlægningen af bygningens grundstendokument 27. juni 1866 blev foretaget af kong Christian 9. i allerfornemste selskab med kronprins Frederik (8.) og ingen ringere end den russiske kejserprins, senere zar Alexander (3.) Alexandrovich Romanov samt borgmester Ulrich Christian von Schmidten og håndværkerforeningens bestyrelse. I 1889 udvidedes bygningen med en etage, og dermed fire nye boliger.

Bygningen blev taget godt imod: Kong Christian, der i forbindelse med sit besøgløve-

de at støtte stiftelsen, når opførelsen stod færdig, donerede i 1867 således 200 rigsdaler til stiftelsen. Århus Stiftstidendes lykønskede håndværkerforeningen 11. december 1866 med den nyopførte bygning, der kaldes "et smukt Vidnesbyrd om, hvad selv smaa Kræfter ved Enighed,

Udholdenhed og en god Bestyrelse formaar at udrette". Paradisgade 5-7 er i dag fredet.

Slikbutikken

Gadens paradisiske karakter; i hvert fald for slikmunde, understreges af det, der er blevet kaldt dens "tredje institution" efter skolen og håndværkerforeningen, nemlig "vaffelmutter" Nielsine Niensens slikbutik. Den åbnede i foråret 1909 i Paradisgade nr. 1 på hjørnet til Studsgade. Fra begyndelsen var slikfigener specialet. Det var figener, som var klemte flade, dyppet i sirup og sat på en pind. Fra 1913 kom der isvaffer til, og mod slutningen af 1930'erne blev Vaffelbageriet videreført af hendes søn H. Rosenlund Nielsen, der drev butikken frem til lukningen i 1968.

Fakta

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

**AARHUS
WIKI**

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

**AARHUS
ARKIVET**

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

2/3 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

TO NYE JERNDAMPSKIBE

Århus Stiftstidende 2/3-1868

»Det jydsk-engelske Dampskibsselskab« har sluttet Accord med »Henderson Coulborn & Co.« i Renfrew (i Skotland) om Bygning af 2 Jerndampskibe. Det største - 190 Fod langt og 27 Fod bredt - bestemt til Kreaturtransport til England. Det skal være færdig 15. Sept., den mindre - 160 Fod langt 24 Fod bredt - bestemt til Fart paa Leith skal være færdig 10. Aug. d.A.

GENERAL RYE FREMFOR ESTRUP

Århus Stiftstidende 2/3-1874

Forleden »Overrumplede jeg Byraadet og fik den nye Jernbanegade kaldt efter Olaf Rye, derimod vilde man ikke acceptere »Estrup«, som jeg ogsaa kun tog med for at have noget at slaa af paa.

KATTEKONGEN PÅ ISEN

Århus Stiftstidende 2/3-1879

Med erhvervet Tilladelse af Hr. Mølleier Weiss afholdes Fastelavnsløier idag, Søndag Eftm. kl.3, ved paa Skøiter at slaae Katten af Tønden - velviligt musiceres af et stort Musikcorps - Entree 25 øre. Nettoudbyttet tilfalder Comiteen for Trængende i Aarhus. Den vordende Kattedekonge erhoder en humoristisk, værdifuld Præmie. Medlemstegnet bæres synligt. Uvedk. kan kun deeltage ved at indmelde sig som Medlemmer.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Oliedirektøren bag stadion og universitetet

AARHUS-HISTORIE: Frederik Lausen. Navnet vækker måske ikke nogen særlig genklang i dag, men Lausen var en af 1910'ernes og 1920'ernes store dynamoer i Aarhus. Hans enorme indsats har sat sig markante spor i byens historie.

Blot 25 år gammel blev Frederik Lausen i 1892 ansat som leder på Aarhus Oliefabrik. Viden om at drive en oliefabrik havde den unge mand ikke. Lausen var handelsuddannet i kornbranchen i et af datidens store firmaer, det københavnskbaserede Stokkebye & Hvalsøe.

Han blev nødtørftigt sat ind i olieproduktionen af bl.a. den tidligere direktør for fabrikken, Alfred V. Kiejer. Derefter måtte Lausen drage sine egne erfaringer:

Verden som arbejdsplads

Af ejerkredsen havde Lausens fået besked på at udvide forretningen, og han tog fat på opgaven med imponerende ildhu. Lausen var overbevist om, at virksomheden kun kunne vokse gennem en stigende eksport. På mindre end 10 år præsterede Lausen at udvide fabrikken i Aarhus, etablere en ny fabrik ved Hamborg, oprette flere handelsstationer i Vestafrika og Sydøstasien samt et daterselskab i England. Lausen var en berejst mand, og dengang foregik den megen rejseaktivitet med tog eller skib til tider med måneders fravær til følge.

I 1910 blev fabrikken imidlertid solgt til ejeren af en engelsk margarinekoncern. En omstændighed der dog ikke ændrede på, at Lausen fortsatte som fabrikkens direktør. I 1918 lykkedes det Lausen at samle en dansk aktionærkreds, som herefter købte, og overtog ledelsen af virksomheden - fortsat med

Lausen som direktør.

Idyllisk idrætspark

Lausen var en verdensmand, men har var også en lokalpatriot og donerede i flere afgørende situationer enorme summer til fremadskuende projekter i byen. Længe havde der været ønsker og planer for et nyt og moderne idrætsanlæg for hele Aarhus. Planerne strandede i 1915 grundet uenigheder, der især gik på placeringen.

I 1916 satte Frederik Lausen i sin egenskab som formand for AGF effektivt skub i arbejdet. Han skar igennem og fandt en idyllisk placering i skovarealerne i byens sydlige udkant. Arkitekt Axel Høegh-Hansen fik til opgave at stå for realiseringen af en omfattende helhedsplan, der foruden selve stadionanlægget omfattede anlæggelsen af den smukke Stadion Allé fra Ingerslevs Boulevard.

Byggeriet af den samlede idrætspark blev godkendt af Aarhus Byråd 16. maj 1918. Arealet var en gave fra byen, staten leverede genbrugte buer til de to haller fra Københavns Hovedbanegård, kommunen bidrog med 280.000 kr., mens de resterende 380.000 kr. blev indsamlet hos private.

Lausens var særdeles aktiv i indsamlingen. Hans brede netværk gjorde den succesfuld. Aarhus Idrætspark var dog næppe blevet til uden en enorm donation fra Lausen selv. Han betalte således af egen lomme 132.000 kr. eller hvad der svarer til 20 procent af de manglende anlægsmidler på 660.000 kr.!

Universitetssagen

Den måske største indsats lagde Lausen i at få oprettet et universitet i byen. Lausens hovedformål med at gå ind i universitetsarbejdet

I 1954 blev Frederik Lausen inviteret til genåbningen efter krigens sabotageaktion mod Idrætsparkens hovedbygning. Bag ham ses en tavle ophængt i 1936, der stadig hænger i Søjlegården. Teksten på tavlen lyder: »Aarhus Idrætspark er rejst på initiativ af Direktør Fr. Lausen og rejst med Hans, Byraadets og mange Borgeres støtte. Indviet 5 Juni 1920.« Foto: Børge Venge, 1954 i Lokalhistorisk Samling, Aarhus Kommunes Biblioteker. Leveret af Aarhus Stadsarkiv.

var at sikre, at et kommende universitet fik til opgave at uddanne akademikere, der kunne varetage stillinger inden for dansk erhvervsliv.

I sin egen virksomhed havde Lausen følt et savn efter tilstrækkeligt kvalificerede medarbejdere, som kunne sendes ud i verdenen. I 1920 fik han af generalforsamlingen bemyndigelse til at donere 100.000 kr. til fremme af »Oprettelse af Universitet i Aarhus«.

Lausen havde svært ved at skjule sin skuffelse, da man, i 1928 af strategiske årsager og for overhovedet at komme i gang, valgte at begynde med humanistiske fag. Skuffelsen var dog ikke mere vedholdende, end at Lausen, da det kneb med at få indsamlet de nødvendige midler til opførelsen af Aarhus Universitets første bygning, forbedrede sig, og endnu en gang donerede et betydeligt beløb, som sikrede, at sagen kunne

gennemføres.

Frederik Lausens virke i og for byen er værd at mindes. Placer derfor venligst navnet et sikkert sted i erindringen - Aarhus har jo hverken en gade, vej eller en plads opkaldt efter ham.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om Frederik Lausen

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

9/3 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

RYD FORTOVE OG FJERN MØDDINGER

Århus Stiftstidende 9/3-1819

Da Fortougene skal være til Afbetiening for Gaaende, saa bliver herved Alle og Enhver forbudne at lade der henligge enten Tømmer, Brænde, store Stene eller andet som generer de gaaende; men hvor dette nu er Tilfældet paalægges det Vedkommende i det seneste inden 8 Dage fra Dato at have ryddeliggjort deres Fortouge - ligeledes paalægges det Eierne af de Møddinger, der ere samlede tæt udenfor nogle af Byens Porte ved Landeveiene, inden forannævnte Tid at bortføre disse derfra og saa langt fra Landeveien at Stanken fra dem ei kan genere Gaaende eller Kiørende. Ikke opfyldelsen heraf vil vorde straffet efter Politilovene. *Aarhus Politikammer, 9. Marts 1819 Fleischer*

HÆREN SØGER FRIVILLIGE

Århus Stiftstidende 9/3-1849

Aarhus Fricorps vedkommende. – Efter at Comiteen havde besvaret en Forespørgsel fra Krigsministeriet, ang. den Styrke, hvormed Aarh. Fricorps vilde kunne give Møde i det forestaaende Felttog, har Krigsmin. under 19. f.M. tilskrevet Comiteen saaledes: Medlemmerne af Fricorpsset, som ønsker at indtræde som Frivillige og paa de for disses Antagelse foreskrevne Betingelser i Liniebatailloner eller Jægercorpser, og som dertil findes tjenlige, ville være velkomne. De andre kan indsende Ansøgning om Afsked. De der melder sig kan vente Hjælp af de Penge, Comiteen har til Raadighed. *Aarhus i den af Borgerne valgte Betyggelses Comitee, den 7. Marts 1849.*

FRA AARHUS STADSARKIV

Ny bog fortæller byens hospitalshistorie

AARHUS-HISTORIE: Polio, skarlagensfeber, gonoré, nedskæringer og sammenlægninger. Ja, de aarhusianske sygehuse har gennemgået mange strabadser og forandringer.

Om få år er alle de gamle sygehuse blevet samlet i Skejby, men historien bæres med i et nyt bogværk. Aarhus Stadsarkiv assisterer Den Gamle By og Aarhus Universitetshospital i arbejdet med at sikre historien om hospitalerne i Aarhus.

I 1920'erne kastede Aarhus Kommunehospital sig for alvor ind i kampen mod en af tidens store dræbere: tuberkulosen. Det var en grim og meget smitsom sygdom, der havde gode vilkår i byens mange små og fugtige lejligheder for eksempel på Frederiksbjerg eller Trøjborg.

Arbejdet ledes af den arbejdssomme overlæge Otto Lassen, der gjorde sig til talsmand for nye ideer i behandlingen. Han sagde: »Det er ikke nok, at patienten kommer til lægen, men lægen må komme til patienten.«

Med det som udgangspunkt tog han og hans medarbejdere ud i byen, og de gik systematisk til værks i arbejdet med at komme tuberkulosen til livs.

Efter Anden Verdenskrig øgedes indsatsen mod sygdommen. Både private hjem og arbejdspladser blev undersøgt.

I 1951 havde man mere end 400 aarhusianske hjem under opsyn, ligesom man på Tuberkulosestationen havde haft besøg af blandt andet 205 ansatte fra chokoladefabrikken Elvirasminde, der lå i Klostergade, mere end 400 mand fra Aarhus Flydedok, 120 fra politiet, 62 fra Aarhus biblioteksvæsen og 140 fra Aarhus Skattevæ-

I 1942 fortalte Aarhus Stiftstidende om overlæge Lassens besøg på Aarhus Katedralskole: »Som led i kampen mod tuberkulosen bliver alle elever i danske statsskoler tuberkulinprøvede, og et par formiddagstimer i dag foretog overlæge dr. med. Otto Lassen, assisteret af en række af sine sygeplejersker, prøven på Katedralskolens ca. 500 elever... På billedet ser man overlægen give en af eleverne i 1. gymnasieklasse indsprøjtningen, mens de assisterende sygeplejersker, frk. Ester Mortensen (tv) og frk. Bibi Nielsen, passer desinfektionen og de små sprøjter, hvormed prøven foretages.« 7. oktober 1942, ukendt fotograf, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

sen. Derudover kom elever fra byens skoler til undersøgelser, og i alt havde tuberkulosestationen godt 18.000 aarhusianere til undersøgelse – samt cirka 6.500 mennesker fra det øvrige amt.

Alt i alt betød tuberkulosestationens møjsommelige arbejde, at 24.551 mennesker blev henvist til undersøgelse. Det svarede til hver ottende af alle indbyggere, i det område tuberkulosestationen havde ansvar for. Og det bare i 1951. Året efter fortsatte man det fokuserede arbejde, hvis mål var at sejre over tuberkulosen i Aarhus og opland.

I løbet af 1950'erne blev arbejdet hjulpet godt på vej, da calmettevaccinationen blev bragt ud til alle hjørner

af landet. I løbet af årtiet fik Danmark grundigt styr på tuberkulosen. Om ikke udryddet, så kastede tuberkulose ikke længere en dødelig skygge over Aarhus.

Del dine hospitalshistorier

Om få år står det store hospitalsbyggeri i Skejby klar. Det bliver et højtspecialiseret supersygehus.

Om få år lukker de hospitaler, man kender: De har tjent byen i mange, mange år, men tiden er nu til, at hospitalsaktivitet samles.

Hospitalerne har til alle tider været en vigtig del af Aarhus. De har kureret sygdomme og hjulpet byens borgere, men hospitalerne har også været store og vigtige arbejdspladser for mange

mennesker. Hospitalerne er en stor del af byens liv – og dermed dens historie.

Heldigvis forsvinder historien ikke, blot fordi hospitalerne gør det. Tværtimod. Vi kan alle sammen gøre vores til at hospitalernes historie ikke går over i glemselen.

Bogen

100 personhistorier

■ Aarhus Universitetshospital og Den Gamle By udgiver i forbindelse med udflytningen et stort bogværk, der samler op på Kommunehospitalets, Amtssygehusets, Marselisborgs og Skejby Sygehus' historie og betydning for Aarhus. Historien skal fortælles igennem 100 personhistorier, der på hver giver et indblik i hospitalerne og deres kontakt til byen. Det kan være fortællingen om overlæge Tage-Hansen, der prægede byen for et århundrede siden. Det kan være fortællingen om den unge sygeplejerske i 1960'erne. Det kan være erindringer fra poliotiden, fra den HIV-ramte i 1980'erne, fra det brækkede ben på skadestuen i går.

■ Har du en historie, du vil dele? Kontakt historiker Doron Haahr på dor@dengambleby.dk. Du kan også dele dine historier på Facebook. Søg efter »Hospitalshistorier fra Aarhus«.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

17/3 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

DET GAMLE ÅRHUS

Århus Stiftstidende 17/3-1897

Et stort Billede fra Frk. Mary Andresens fotografiske Atelier forestiller Aarhus, som vor By saae ud i Aarhundredets midte eller lidt før, fremstillet ved Forstørring efter en lille fotografisk plade, frk. Andreaen har fundet i sit Atelier; sandsynligvis taget efter et Maleri. Paa Prospektet, der er seet fra Høiden ved Trøiborg, seer man Bomhuset ved Meilgades Port og længere nede hele Byen med Dømen og Frue Kirke, den gamle Toldbod m.m. samt udenfor Havnen et Dampskib, sandsynligvis »Iris«, den første damper, der gik i regelmæssig Fart fra Aarhus.

KULTURCENTER I ÅRHUS

Århus Stiftstidende 17/3-1901

Med en Omtale af Aarhus ny Teater fremsætter »De tusind Hjem« flg. Betragtninger: »Der er gentagne Gange udkastet den Tanke, at det vilde være heldigt, om vort Land havde mere end et Kulturcenter. For dem, der tænker sig Muligheden af et Fremtidigt dansk Kulturcenter udenfor, ligger det nær at rette Tanken mod Aarhus. At Jyllands Hovedstad en Gang i Fremtiden kunde blive en By af Betydning. Der i nogen Maade kunde hævde sig overfor Kbh., turde da ikke være en urmelig Tanke.«

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Fra byggeforening til mejeriforening

AARHUS-HISTORIE: På hjørnet af Frederiks Allé og Skt. Nicolaus Gade ligger det store og markante bygningskompleks, som i mange år husede Mejeriforeningen. De 6.000 kvadratmeter store kontorlokale over Føtex har gennem de sidste fire år stået tomme, men det er slut nu. Fremtiden byder på nye og moderne lejligheder, men et kig i historien viser, at det ikke er første gang, at stedet huser boliger.

Mejeriforeningens kontorbygning er kun små 50 år gammel. Den blev opført med det formål at samle foreningens forskellige afdelinger, der lå fordelt på syv adresser i Aarhus. Til det formål krævedes der et stort nybyggeri, og den 7. juli 1967 kunne der på behørig vis fejres rejsegilde, med hvad der hører sig til af øl, pølser ... og mælk, selvfølgelig.

Arbejdet med at gøre plads for mejerikontoret gik i gang i 1965. Blandt de bygninger, der måtte vige pladsen var bl.a. mineral- og sodavandsfabrikken Sct. Nicolauskildes Brøndanstalt, der har lagt navn til Skt. Nicolaus Gade. Derudover forsvandt størstedelen af de boliger Arbejdernes Byggeforening havde opført i 1870'erne på Frederiks Allé 22-40 og Valdemarsgade 9-29.

Arbejdernes Byggeforening

Arbejdernes Byggeforening i Aarhus blev oprettet i maj 1872 med det formål at opføre »gode, sunde og billige« boliger til en aarhusiansk arbejderklasse, der netop i de år voksede hastigt.

For at afhjælpe de ofte kummerlige boligforhold gik en gruppe indflydelsesrige mænd sammen i begyndelsen af 1872. Iblant dem var borgmester Ulrich von Schmidten og rådmand Liisberg,

Fra 1926-1925 var tre af Arbejdernes Byggeforenings ti huse på Frederiks Allé involveret i en konflikt med kommunen omkring renholdelse af fortovet foran ejendommene. Som konsekvens af konflikten lod kommunen opføre plankeværk foran ejendommene. To af dem er her fotograferet med reklameskilte for blandt andet H. Chr. Hansens barnevognsfabrik i Vesterogade 30. Fotograf E. A. Ebbesen, ca. 1925, Aarhus Kommunes Biblioteker, Lokalhistorisk Samling

og desuden en række forretningsdrivende hvoraf flere var kendte for deres filantropiske arbejde.

Interessen for byggeforeningen var stor. Ved det første offentlige møde 17. maj 1872 dukkede mere end 500 mennesker op. Omkring 100 investerede i foreningen ved at købe et andelsbevis. Med beviset i hånden deltog man i lodtrækningen om retten til at eje et af de nyopførte huse. Vinderen kunne efter 10 år som lejer, købe huset minus de indbetalinger, som man over tiden havde foretaget.

De fornemme vindere

Den første lodtrækning blev allerede afholdt 1. juli 1872. På spil stod 10 nybyggede to-etagers huse i Frederiks Allé, hver med plads til to fa-

milier: Det var langt fra kun byens arbejdere, der viste interesse for husene. Blandt vinderne finder man både en tobaksfabrikant, to officerer, en overlærer, forretningsmanden og politikeren M.P. Bruun samt rådmand Liisbergs datter Ida Liisberg. Måske var dette lettere paradoksale resultat årsagen til, at foreningens bestyrelse dagen efter i Aarhus Stiftstidende fandt det nødvendigt at forsikre om, at lodtrækningen skam skete i fuld overensstemmelse med foreningens vedtægter.

Plankeværksfejden 1916-1925

Trods det næsten idylliske udtryk forhaverne gav husene i Frederiks Allé, udspillede der sig i årene 1916-1925 en længere konflikt mellem beboere og kommunen. Om-

drejningspunktet var et krav fra kommunen om, at beboerne skulle feje fortovet foran deres ejendomme. Kravet, som kommunen ikke umiddelbart havde nogen hjemmel i loven for at kræve gennemført, blev afvist af en stor gruppe af ejerne. Det førte til, at kommunen truede med at benytte deres ret til at tilbagekøbe de små jordlodder foran ejendommene, der var udlagt som forhaver.

Med udsigt hertil indvilgede størstedelen af ejerne i at holde fortovene rene. En hård kerne på tre holdt dog stand. Resultat var, at kommunen i et forsøg på at knægte de genstridige i april 1916 opførte et højt plankeværk foran de tre ejendomme. Dette blev først endeligt fjernet i 1925, da den sidste

af ejerne indgik aftale med kommunen om renholdelse af fortovet.

Foreningen nedlægges

Arbejdernes Byggeforening blev nedlagt i 1972. På daværende tidspunkt havde foreningen ikke opført nye boliger i ti år. Flere steder præger deres arbejde dog stadig bybilledet. Nogle af de flotteste eksempler kan ses på Kirkegårdsvej 1-17 og Skovvejen 21-51.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om byggeforeningen og mejeriforeningen

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

23/3 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

LAKSØRREDER SET NÆR ÅRHUS HAVN

Århus Stiftstidende 23/3-1803

Som noget aldeles usædvanligt saae man her ved Mundingen af Aarhus Havn sidste Løverdage, Lax Ørreder af temmelig Størrelse. Man gjorde Strax Anstalt til at fange dem, men har endnu ikke været saa heldig at faae nogle.

SKIBET THETIS

Århus Stiftstidende 23/3-1838

Vor Grønlandsfarer, Briggen Thetis, er i disse Dage ved forceret Mands- og Hestekraft, blevet hivt ud fra sit lange Vinterleie, og ligger nu saanær ved Udseilingen, at den kun venter paa aaben Søe.

HERMANSENS FILMSELSKAB

Århus Stiftstidende 23/3-1913

Vor smarte ven Hermansens Film Aktieselskab er nu fuldt forsynet med den fornødne Kapital. Forskellige europæiske Filmfirmaer har allerede rettet henvendelse til det Aarhusianske Firma med forespørgsel om, paa hvilke Betingelser man kunne komme i Forbindelse med det. Og Aktierne begynder, endnu før selskabet har konstitueret sig, at blive omsat til Priser, der er adskilligt over Pari.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Krudt, kradsuld og kaffe ved Thors Mølle

AARHUS-HISTORIE: I 1637 fik de to prominente aarhus-bogere Wulff Baltzersen og Jens Jacobsen kongelig tilladelse til at opføre en krudtmølle i Aarhus len. Møllen blev placeret på Skambækken – i dag kaldet Varnabækken. En mølledam blev udgravet til opsamling af vand, og knap 400 år senere er der fortsat liv omkring den gamle dam.

Møllen kender vi i dag som Thors Mølle, og i løbet af de mange hundrede år møllen har eksisteret, har den haft flere funktioner. De første år var det krudt, som møllens stamper granulerede, men da rådmand Jens Rasmussen Lassen overtog møllen i slutningen af 1600-tallet, blev krudtet udskiftet med skind. Således blev møllen omdannet til en såkaldt feldberedermølle, der stamper skind for at blødgøre dem. Specielt effektiv var møllen dog ikke, da der måtte samles vand i mølledammen i to dage, for at have vand nok til en halv dags drift.

I første halvdel af 1700-tallet var det klæder, som møllens stamper havde under behandling. Det var praktisk for ejeren Andreas Stæhr, der udover at være rådmand også havde sin egen farvergård i Vestergade. Med stampemøllen kunne Stæhr præparere klæderne, inden de kom på farveriet.

I sidste halvdel af 1700-tallet blev Thor Christensen ansat som stampemester på møllen, og efter ham fik møllen navn – Thors Mølle.

I starten af 1800-tallet kneb det med at finde ejere til møllen, der flere gange endte på auktion. Det blev dog Frederik Julius Christian Güldenchrone af Marselisborg Gods, som endte med at købe møllen. Güldenchrone

Beboerne fra De Gamles Hjem på Trøjborg var i juli 1943 på udflygt ved Thors Mølle. Her blev de trakteret med kaffe og sodavand. Efterfølgende fik kvinderne is, mens mændene kunne nyde en cigar i sommervarmen. 30. juli 1943, ukendt fotograf, Århus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

lejede efterfølgende møllen ud til den driftige købmand Magnus Galthen Bech, som omdannede møllen til en kradsuldmølle – dvs. en mølle der kunne opkradse ellers ubrugelige uldklude til brug i eksempelvis madrasser og gulvtæpper. Uldkradseriet blev en god eksportforretning, og i løbet af 1830'erne overtog Bech også driften af skambækkens andre møller, Pouls Mølle og Varna Mølle, ligesom han lod opføre en fjerde mølle, Nymølle. Ved Bechs død overtog hans to sønner driften af møllerne, men da de skiftede fra vand til dampkraft i 1877 blev møllerne overflødige.

Afholdsbeværetning

Ved møllen havde der gen-

nem årene boet flere familier ad gangen. Under stampemester Thor Christensens tid var møllen hjemsted for tre familier, og omkring år 1900 fandtes der to lejligheder i Thors Mølle. Mølledriften var nu slut.

Den ene lejlighed blev beboet af skovarbejder Ferdinand Andersen, mens den anden var beboet af arbejdsformand Niels Jacobsen. Begge havde afholdsservering ved møllen – dog på hver sin side af bækken. I 1905 måtte Ferdinand Andersen betale en bøde for at have udskænket bajersk øl uden bevilling. Niels Jacobsen havde derimod et godt forhold til afholdsbevægelsen, og holdte sig indenfor lovens rammer. Samme be-

vægelse støttede også Niels Jacobsen, som flere gange forgæves søgte om tilladelse til at opføre en rigtig restaurationsbygning på stedet. Begrundelsen for afslaget var, at det netop var de primitive gammeldags forhold, der var det tiltrækkende ved stedet.

I 1927 lykkedes det endeligt for den daværende restauratør Jes Christensen at få tilladelser til udvidelser ved Thors Mølle. Byrådet blev dog ved med at afvise enhver anmodning om tilladelse til at servere alkohol ved møllen, på trods af Christensen kunne berette at gæsterne selv medbragte bajere.

Med eller uden bajere blev Thors Mølle et populært udflygtssted, men i april 1944

blev Thors Mølle beslaglagt af tyskerne. Efter befrielsen kom Thors Mølle til at fungere som flygtningelejr i halvandet år.

Det var derfor først 1. april 1947, at Jes Christensens søn Georg Stage Christensen kunne genåbne den nyrenoverede Thors Mølle.

Siden har mange forskellige forpagtere drevet møllen, og fra 1966 har man også kunnet nyde en kold øl på den tidligere afholdsbeværetning Thors Mølle.

→ LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om Thors Mølle og byens andre møller.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

30/3 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

JYLLANDBANKEN ÅBNER FOR PUBLIKUM

Århus Stiftstidende 30/3-1918

Jyllandsbanken aabner paa Tirsdag sine Lokaler for Publikum. Ombygningen af Etagen, der før var Privat-lejligheder, er gaaet meget hurtigt, men Resultatet er ikke desto mindre blevet overordentlig nydeligt. Bankens Personale med Direktør Weiss-Fogh og Kasserer Windeløw-Rasmussen i Spidsen har allerede i flere Dage været travlt beskæftiget med at indrette alt til Publikums Modtagelse.

NY FÆRGE MELLE ÅRHUS OG KØBENHAVN

Århus Stiftstidende 31/3-1836

Efter Forl. vil der blive oprettet en nye Paguetfart med Passagerer, Qvæg og Stykgods directe mellem Kbh. og Aarhus. Fartøjet dertil, som er bygget paa Taasinge og i disse Dage er ankommen hertil Byen, skal være fuldkommen saa stort som de Kalundborgske Færgejagter og indeholdende en beqvem og brillant Kahyt samt særlige Indretninger i Lasten for qvæget, at det kan fodres og vandes ombord. Da Dampskibet Dania efter Forlydende ophører med sine directe Farter mellem Kbh. og Aarhus vil det ikke være uden almen Interesse at kunne faae en anden beqvem og billig Befordring paa dette Farvand, især naaar Skibet, som der siges dette skal være, er en fortrinlig Sejler.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Skænderiet om byens første borgerskoler

Aarushistorie. Skolelukning, heldagsskole og undervisningsformer. Folkeskolen er et hedt emne, som i disse tider debatteres flittigt. Sådan var situationen også i 1814, da man skulle opføre de første borgerskoler i Aarhus.

I år er det 200 år siden, at kong Frederik 6. underskrev fem skolelove, der tilsammen fastslog alle danske børns pligt til at deltage i undervisning. Som noget nyt kom der i 1814 en bestemmelse om, hvornår undervisningspligten trådte i kraft, nemlig når barnet fyldte 7 år; og den varede ved indtil konfirmationen.

De nye skolelove stillede også krav om regelmæssig skolegang, enten en halv dag fra mandag til lørdag eller en hel dag hver anden dag ugen igennem. Kravene til indholdet af undervisningen blev også øget. Alle børn skulle lære læsning og kristendom som hidtil, men nu skulle de også bl.a. have skrivning, regning og sang, hvis læreren ellers kunne synge.

Plan for byens skoler

De nye love krævede en nyordning af skolevæsenet i Aarhus. Skolegangen var ikke et ukendt fænomen for byens børn. I tiden op til 1814 kunne børnene enten blive undervist på en af byens to private skoler, Wolters eller Windings, eller på byens fattigskole.

Fakta

Skolelove

■ I år er det 200 år siden, at kong Frederik 6. underskrev fem skolelove, der lagde kimen til et moderne tidssvarende skolevæsen. Det markerer Stadsarkivet med en artikelserie om midtbyens skoler fra 1814 til i dag.

■ Stadsarkivet deltager også i projektet 'Lærer for Livet', hvor lærere opfordres til at aflevere erindringer fra deres tid i folkeskolen.

■ Du kan læse meget mere om projektet på www.aarhus.dk/stadsarkivet

Skoledirektionen med stiftsamtmænd F. C. J. Güldenrode og provst O. A. Secher havde det overordnede ansvar for at udarbejde ny skoleplan. Opgaven blev i første omgang givet videre til skolekommissionen, der bestod af byfogeden, rådmanden og fem udpegede borgere.

Kommissionen præsenterede efter et halvt års arbejde deres udkast. Anbefalingerne var, at der skulle oprettes en stor skole for borgernes børn, som kunne rumme op til 300 børn. Anbefalingen afstedkom dog bekymrende overvejelser i kommissionen. Kunne læreren nu styre de 60-70 drenge i 'springkvarteret' på skolens store tumleplads. Man nåede dog til enighed om, at kunne læreren ikke styre tumlepladsen, så kunne han næppe heller styre 20 børn i skolestuen.

Kommissionen anbefalede desuden kraftigt, at byen fik en realskole, således at borgerskabets børn kunne få sig en præliminæreksamen. For at støtte sagen havde kommissionen samlet underskrifter ind blandt byens borgere, og de udviste en imponerende offervilje. Fattigskolen skulle beva-

Glade elever i Paradisgade Skole i anledning af skolens 100-årsjubileum. Skolen er oprindeligt opført som afløser for fattigskolen i Grønnegade. Ukendt fotograf, 1962, i Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

res i sin nuværende form.

Planen ville blive dyr at realisere, og ovenpå de bekostelige Englandskrige og den danske statsbankerot i 1813 var der ingen penge at investere i skoler - heller ikke i Aarhus. Skolekommissionens plan blev derfor lagt i mølposen.

Realskolen skabte splid

I 1817 blev sagen taget op igen. Ikke fordi den økonomiske situation havde bedret sig, den var nærmest blevet værre, men man var jo forpligtet til at føre skolelovene ud i livet.

Skoledirektionen fremlagde en ny skoleplan for Aarhus. Den afveg fra kommissionens tidligere plan på to væsentlige punkter: Væk var

tanken om en realskole. Den var der ikke råd til, for skoledirektionen ønskede i stedet at lade to borgerskoler opføre hver med plads til 150 elever, samt at bibeholde fattigskolen. Skoledirektionen mente, at nogle børn ville få alt for langt til skole, hvis byen kun havde en borgerskole.

Det nye forslag afstedkom en usædvanlig og hård kritik fra skolekommissionen. »At Byens Embedsmænds og bedste Borgeres Børn skal behandles saa ligegyldigt, endskønt Anordningen lægger meget Vægt paa disses Børns fortrinlige Undervisning, kan Kommissionen paa ingen Maade give sit Bifald til.«

Lige lidt hjælp det. Skoledi-

rektionen havde besluttet sig, og med det kongelige kancellis godkendelse blev skoleplanen for Aarhus godkendt i maj 1818. Aarhus måtte kigge langt efter en realskole.

Borgerskolerne fik til huse i to af byens store gårde. Domsognets borgerskole kom til at ligge i købmand Thomsens og Schoubyes gård, der dengang lå på Skolegade 44. I Frue sogn blev skolen placeret i Bendix Davidsens gård på hjørnet af Vestergade. Fattigskolen havde allerede til huse i hospitalet med facade ud mod det daværende Grønnegade, og her forblev den.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

6/4 IFØLGE SEJR
på Aarhus Stadsarkiv

DET BECKERSKE SELSKAB GØR LYKKE

Århus Stiftstidende 6/4-1833

Det Beckerske Selskab gør Lykke i Göteborg, og af »Svenska Litteraturföreningens Tidning« fremhæves særlig Madam Rosenhuschs Ros: Selv de, som havde seet London og Paris erkjende, at hun i det mindste har Øjeblikke, hvori hun ikke overtræffes af Nogen selv blandt de meest berømte udenl. Skuespillere. Vel indrømmes der, at hendes Udvortes(Udseende) har i sig selv intet indtagende, og hendes organ forekommer et uvant Øre næsten frastødende, ...men hun vinder jo nærmere Bekjendtskab man gjør med hende. Det Sande Levende Poetiske i hendes Spil gjør, at man glemmer de omtalte Feil, og det sjæfulde Udtryk som hun kan lægge i sit Blik og Sine Gebærder, den Glans af dybt fattet Poesi, som i Lykkeligere Øjeblikke udbrede sig over hendes Væsen, har den magt over hendes Udvortes, at man endog finder hende smuk...

FORSKØNNELSE AF BISPETORV

Århus Stiftstidende 6/4-1892

Endelig i Dag er den grimme Mur paa Bispetorvet falden, Udfør Kjøbmand Svendsens Ejendom vil den rejse sig i en ny og bedre Skikkelse, beregnet paa at skulle tjene som Espalier for Slynplanter. Udfør Konditor Rozziss Ejendom bliver pladsen aaben, Fortovet gjøres bredere, og der anbringes en mindre Plantning, hvori Hr. Rozzi ved Sommertid vil udstille Borde og Stole til Brug for Restaurations Gjæster. Hr. Rozzi har ikke erhvervet den meget omstridte Facaderet, men har leiet Pladsen og Retten for 200 Kr. om Aaret.

FRA AARHUS STADSARKIV

Fattigskoler og borgerskoler i midtbyen

AARHUS-HISTORIE: Det århusianske resultat af skolelovene anno 1814 blev to borgerskoler i henholdsvis Skolegade og Vestergade og en fattigskole, der holdt til i hospitalet ved Vor Frue Kirke.

Undervisningstilbudet i de to typer skoler var vidt forskelligt. På borgerskolerne blev der undervist med højere kvalitet og i flere fag, og kunne eleverne ikke indordne sig under borgerskolens hårde disciplin, blev børnene truet med den uhumske fattigskole.

I 1846 var en ny skoleplan for Aarhus skolevæsen klar. I alt skulle der nu være fire forskellige skoler i det offentlige skolevæsen; højere borgerdrengekole, lavere borgerdrengekole, borgerpigeskolen og friskolen.

Borgerskolerne flyttede sammen i Vestergade 23, der nu blev udbygget. Gården blev opdelt i tre områder af et plankeværk, så eleverne forblev adskilt. Eleverne skulle jo nødt omgås de forkerte. Fattigskolen forblev i hospitalets lokaler.

Efter forskellige krumspring erkendte byrådet, at der var behov for en ny fattigskole. Paradisgade blev udvalgt, og skolen blev indviet i november 1862. Her fik pigerne lov at flytte ind og samtidig med dette skiftede fattigskolen navn til byskole.

Trods datidens strenge disciplin lavede skoledrengene også ballade, også så omfattende at politiet måtte rykke ud. I 1878 blev det forelagt for politimesteren, at borgerpigeskolen i de mørke vinterdage måtte flytte dens undervisning til formiddagstimerne, så skolepigerne kunne få lov at gå uforstyrret hjem.

I 1878 besluttedes det at opføre endnu en byskole i Aarhus. Denne skulle stå som geografisk modsætning

Borgerskolen i Paradisgade blev opført som en ren pigeskole, men i 1955 blev også drengene budt velkommen. På billedet bevæger lille Poul Astrup sig forsigtigt ind på pigernes enemærker. August 1955, ukendt fotograf, Århus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

til den Nordre Byskole i Paradisgade. Søndre Byskole i Valdemarsgade blev derfor opført i det nybyggede område syd for banegraven, og få år senere blev også Frederiks Allés Skole opført i samme område. De to skoler blev i 1961 lagt sammen til Brobjergskolen.

I 1887 var der blevet for trængt på Borgerskolen i Ve-

stergade. Med det nye kvarter i Ø-gaderne var børnetallet i området stærkt stigen, og byrådet arbejdede derfor med planer om at bygge en ny og tidssvarende skole i Ny Munkegade. Skolen stod færdig i 1890. Det var en ren drengekole, og fungerede som sådan frem til 1956. Også pigerne fik en ny borgerskole, da Christiansgades

Skole stod færdig. Skolen var i øvrigt den første i Aarhus, hvor alt undervisning foregik under samme tag.

Væk med betalingskolerne

Indbyggertallet steg fortsat, og presset på byens skoler forværredes. Værst led byskolerne, hvis elevtal nærmest var eksploderet. I 1824 var der været 314 elever på

borgerskolerne, og omtrent ligeså mange i fattigskolen. Omkring århundredeskiftet var dette steget til 600 elever i betalingskolerne og 4.400 i byskolerne. Forholdene i byskolerne var til tider barske og hårde.

I takt med at socialdemokraterne fik mere magt i byrådet, begyndte de at arbejde med en plan for at ophæve skellet mellem betalingskoler og byskoler. Efter Socialdemokratiets kanonvalg i 1909 blev planen realiseret. Alle kommunens skoler blev omdøbt til borgerskoler med samme undervisningsudbud.

I 1910ernes Aarhus var behovet for nye skoler i midtbyen fortsat stor. I den nordlige del af købstaden på det gamle epidemisygehus grund i Samsøgade lod byrådet endnu en skole opføre. I modsætning til Ny Munkegades Skole kun nogle få hundrede meter nede af gaden, var Samsøgades Skole både for piger og drenge. Netop i denne måned kan Samsøgades Skole fejre sit 100 års jubilæum. Stadsarkivet ønsker til lykke med jubilæet.

Serie

Midtbyens skoler

■ I år er det 200 år siden, at kong Frederik 6. underskrev fem skolelove, der lagde kimen til et moderne tidssvarende skolevæsen. Det markerer Stadsarkivet med en artikelserie om midtbyens skoler fra 1814 til i dag. Stadsarkivet deltager også i projektet 'Lærer for Livet', hvor lærere opfordres til at aflevere erindringer fra deres tid i folkeskolen.

■ Du kan læse meget mere om projektet og midtbyens skoler på aarhus.dk/stadsarkivet og på aarhuswiki.dk

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

13/3 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

DYR VÆK FRA GADERNE

Århus Stiftstidende 13/4-1813

Enhver som holder Sviin, Faar el. Gies her i Byen advares engang for alle, at holde disse Kreature fra Byens Gader. Indhegnninger og i Særdeleshed fra den nye Kirkegaard, hvor de allerede har foraarsaget betydelig Skade. Eierne af slige skadelige Dyr, som ikke holde sig denne Advarsel efterrettelig, maae selv tilregne sig de ubehagelige Følger deraf.

FATTIGE BEGRAVELSER UDEN ALTERDEGNE

Århus Stiftstidende 13/4-1874

Naar en af vore Kjære er død, er det da ikke de Efterlevende, der derved ville hædre den Afdødes Minde? Og navnlig er det saa, naar det er En af Sognet, en Kammerat el. Slægtning, man følger til Graven; enten den Afdøde da er rig el. fattig maa efter vor Mening for Præst og Degn være af eens Betydning, og vi mene derfor at de altid burde være med. Men dette forholder sig ikke altid saaledes her i Aarhus. Er det en Riig, der stedes til Graven, da mangler sikkerlig hverken Præst el. Degn, og hvorfor? Fordi de i Alm. have faaet deres Møde betalt i Forveien; men er det en Mindrebemidlet el. Fattig, der stedes til Graven, ja da møder Præsten; men der mangler sommetider en Degn. Saaledes blev for ikke længe siden en Mindrebemidlet af Frue Sogn begravet, men der mødte Degnen ikke omendskjøndt han iforveien af den Afdødes Søn havde modtaget 1 Rdr. Anden Paaskedag blev der en ubemidlet Mand af Domsognet begravet, og foruden Præsten var der et ret talrigt Følge; men der manglede alligevel en Degn. - Kan man kalde det Humanitet af vore Alterdegne. G. C.J. N. O.

FRA AARHUS STADSARKIV

Skolerne bredte sig mod nord

AARHUS-HISTORIE: En skoles historie kan fortælle meget om det omkringliggende områdes historie. Det gør sig også gældende for nordbyens skoler; Nørre Boulevard, Finsensgades og Skovvangskolen. Deres anlæggelser i 1893, 1907 og 1937 fortæller historien om Aarhus' gradvise udvikling mod nord, uden for og væk fra den gamle bykerne.

Denne udvikling afspejlede sig bl.a. i den fortsatte stigning i antallet af skolebørn, byskolerne oplevede indtil sidst i 1950'erne. Stigningen skyldtes Aarhus' generelle befolkningstilvækst, de store årgange fra sidst i 1930'erne og besættelsesårene og endelig længere skolegang. Denne udvikling vendte i 1960'erne, hvor mange skoler på kort tid næsten halveredes i størrelse, i takt med at stadig flere familier flyttede fra byen ud til forstæderne.

Nørre Boulevard Skole

Da Nørre Boulevard Skole, der indtil 1962 hed Nørrebrogades Skole, blev indviet 4. maj 1893, havde det været en billig skole at opføre. Med en pris på 56.000 kr. var man således sluppet med omkring 40 procent af, hvad »skolepaladset« i Ny Munkegade, en betalingskole, kostede at opføre året efter - selvom de to skoler med 14 klasseværelser var lige store.

Af to omgange har skolens elever og lærere af længere omgange måtte forlade skolen. Første gang fra efteråret 1925 til foråret 1927, da periodens bolignød betød, at skolen blev indrettet til husvildefamilier, og al undervisning derfor blev henvist til Teknisk Skole i Nørre Allé. Igen fra 6. november 1942 og krigen ud måtte eleverne forlade skolen for at lade sig

En gruppe elever til den såkaldte »skolemodenhedsprøve« på Skovvangskolen. Prøven var op gennem 1950erne og 1960erne obligatorisk for alle børn, der begyndte i 1. klasse. 2.juni 1962, Foto: Børge Venge, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

huse på pigeskolen i Paradisgade. Denne gang skyldtes det den tyske besættelsesmagt, der udover Nørre Boulevard Skole også beslaglagde skolerne i Samsøgade, Ny Munkegade og Læssøgade.

Igennem hele sin eksistens var Nørre Boulevard skole en lille skole. Det højeste elevtal nåede den i 1935 med 703 elever. Tallet dalede efterfølgende, og det lå frem til lukningen 1976 på omkring 400-500 elever.

Finsensgades Skole

Finsensgades Skole var Trøjborgs første skole. Dens åbning 12. juli 1907 blev marke-

ret på højtidelig vis, ved at nye elever sammen med deres lærere i fælles trop marcherede fra deres gamle skoler i Nørrebrogade, Vestergade og Paradisgade til den nye skole.

Her blev de taget imod af overlærer Stilling, der kunne byde velkommen til en efter tidens standarder moderne og veludstyret skole. Således var det byens første med elektrisk belysning, og med 24 klasselokaler og 1.185 elever også byens største. Finsensgades skole vedblev med at være en af byens største, ikke mindst på grund af at Trøjborg, som resten af by-

en, fortsat oplevede stor tilstrømning af nye indbyggere.

Denne udvikling blev i løbet af 1930'erne så kritisk, at skolen i perioder var stærkt overfyldt. Det var bl.a. forholdene på Finsensgade, der førte til beslutningen i 1933 om at opføre Skovvangskolen, som stod færdig fire år efter i 1937. Dette aflastede midlertidigt skolen i Finsensgade, hvis elevtal dog hurtigt steg igen. Efter en udvidelse i 1941-42, nåede skolen sit højdepunkt midt i 1950'erne med omkring 1.500 elever.

Herfra faldt elevtallet støt,

indtil det ved skolens lukning 17. juni 1988 var på cirka 300. Dermed var det dog ikke slut med skolegangen i Finsensgade, for ved samme lejlighed overtoges ejendommen af den private N. Kochs Skole, der fortsat holder til på adressen.

Skovvangskolen

Det havde allerede været på tale i nogle år; da man i 1933 besluttede at opføre en ny skole til aflastning af de eksisterende skoler i nordbyen. Resultatet blev Skovvangskolen, en stor skole i modernistisk stil, der; da den stod færdig i 1937, kunne modtage elever fra både Finsensgades, Samsøgades og Nørrebrogades skoler.

Skovvangskolens størrelse kulminerede i årene 1945-55, hvor elevtallet nåede op omkring 1.600. Siden er det faldet støt, og på den måde har skolen fulgt den generelle udvikling for elevtallene i Aarhus' byskoler. Skovvangskolen fungerer stadig som en almindelig folkeskole og udgør i dag den daglige ramme for omkring 600 elever.

Serie

Midtbyens skoler

■ I år er det 200 år siden, at kong Frederik 6. underskrev fem skolelove, der lagde kimen til et moderne tidssvarende skolevæsen. Det markerer Stadsarkivet med en artikelserie om midtbyens skoler fra 1814 til i dag. Stadsarkivet deltager også i projektet 'Lærer for Livet', hvor lærere opfordres til at aflevere erindringer fra deres tid i folkeskolen.

■ Du kan læse meget mere om projektet og midtbyens skoler på aarhus.dk/stadsarkivet og på aarhuswiki.dk

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

SEJR OM 20-21/4 på Aarhus Stadsarkiv

LEVENDE FISK SÆLGES

Århus Stiftstidende 20/4-1853

Indsendt. Et længe følt Savn, nemlig det at Aarhus By, der ligger lige ved den store Havbugt, ikke altid har været forsynet med levende Saltvandsfisk, er nu hævet, idet en Fisker har sat sig i stand til at anskaffe sig en Fiskerkvase, der fra Kattegat stedse vil bringe levende Fisk til Byen, saa at Huusholdningerne kunne forsyne sig der-ved fra Hyttefadene ved den nordre Havnearm. Gid nu denne Foranstaltning maatte finde Paaskjønnelse.

TREHULET CYKEL

TIL SALG

Århus Stiftstidende 20/4-1869

En trehulel Velocipede til 2 Personer staaer til Salg. Tangen Nr. 862 i Aarhus.

ELEKTRISK LYS BLEV

TILLØBSSTYKKE

Århus Stiftstidende 20/4-1892

C. C. Andersen har elektrisk Belysning i Butikken i sin nye Ejendom Klemenshus paa Hjørnet af St. Torv og Klemensstorv. Opløb om Aftenen da det elektriske Lys tændes.

FRISØRFORRETNING

FLYTTET

Århus Stiftstidende 21/4-1843

Undertegnet er flyttet fra Skolegaden til Middelgaden skraas for Graven, No 57, og anbefale tillige en nyere Slags Herre-Parykker og Topeer, som kun have været bekjendt i det sidste Aar, og som i Lethed langt overgaae det hidtil brugte. C.F. Böhme, Peruvemagerm. og Friseur

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Tak til byrådet og Gud for skolen på Frederiksbjerg

AARHUS-HISTORIE: Byens vækst og byens skoler har altid hængt uløseligt sammen. Indtil midten af 1800-tallet udgjorde et plankeværk langs Vester Allé og Sønder Allé byens sydlige bymur, og byens skoler - private såvel som kommunale - befandt sig alle indenfor få 100 meter. Bevægede aarhusianerne sig gennem en af byportene og gik yderligere sydpå befandt de sig snart i Viby Kommune.

1862 blev et skelsættende år i Aarhus' historie. Det var året, hvor jernbanen kom til byen og den nye banegårdsbygning blev placeret på byens sydligste grund. Herefter gik det stærkt. Blot 50 år senere var store dele af det Frederiksbjerg vi kender i dag udbygget og lagt ind under Aarhus Kommune, ligesom to nye og hidtil uset store store byskoler var blevet opført i området.

Som den første af Frederiksbjergs nye byskoler blev Ingerslev Boulevards Skole indviet i 17. august 1903 under navnet Frederiksbjerg Byskole. Biskoppen, borgmesteren og andre Aarhus-spidsere kunne høre formanden for skolekommissionen pastor Lyngby takke byrådet, skoleudvalget og naturligvis Gud.

Pastoren erklærede de tidligere tiders tørre »indterpning« for død og understregede videre: »Vi slår ikke det gode ind i Børnene, vi elsker det frem«. Også overlærer H.C. Petersen fik ordet ved indvielsen, og med en tak til byen for det store og smukke offer som skole var, henvendte han sig til børnene (som ikke var til stede ved den højtidelige indvielse): »Vis i al jeres Færd, at I er taknemlige for de gode Forhold, I kommer til at arbejde under«.

Lørdag den 1. juli var i 1939 glædens dag for omkring 10.000 elever ved de aarhusianske borgerskoler. Det var nemlig dagen for skolerne sommerferie. På billedet ses glade elever fra N.J. Fjordsgades Skole. 1.juli 1939, ukendt fotograf, Århus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

Skolen var en kærkommen aflastning for de presede midtbyens skoler, og efter blot fire år i funktion var bygningen proppet til det yderste med 1676! elever. Skolens arkitekt Ludvig Adolph Pedersen måtte atter til tegnebrættet og i 1910 kunne N.J. Fjordsgades Skole indvies godt 100 meter længere nede ad gaden. I modsætning til Ingerslev Boulevards Skole blev Fjordsgades Skole en eksamensskole med både mellemskole- og realklasser. Begge skoler lagde klasselokaler til både piger og drenge, men som tiden foreskrev det var både skolegården og undervisningen kønsopdelt. Skolerne var sågar indrettet med to lærerværelser - et til lærerne og et til lærerinderne.

Sct. Annagades Skole blev til - og forsvandt

Frederiksbjerg fortsatte med at vokse, hvilket medførte, at L.A. Pedersen måtte i gang med tegningerne til endnu en byskole - Læssøesgades Skole, der kunne indvies i 1921. De tre skole havde gennemsnitligt 1000 elever hver i perioden 1930-1955. For at imødekomme byens stigende befolkningsantal, der i 1941 havde rundet 100.000, blev Sct. Annagades Skole oprettet i 1950. Bygningerne, der tidligere havde huset Amtssygehuset, fik i løbet af 1950'erne tilføjet to gymnastiksale, en aula og en forlængelse af hovedbygningen.

Sct. Annagades Skole skulle dog hurtigt vise sig at blive overflødig. Op gen-

nem 1950'erne holdt elevtallet sig på over 850, men her efter faldt det hurtigt. Folk begyndte for første gang i byens historie at flytte fra byen. Det var de nye parcelhuskvarterer i forstæderne, der trak børnefamilierne væk fra midtbyen, og elevtallet på byens skoler raslede ned. 17. juni 1973 var sidste skoledag for eleverne på Sct. Annagades Skole, og samme år blev også Ingerslevs Boulevards Skole lukket.

Også Læssøesgades Skole har flere gange været lukningstruet og i 2016 må Frederiksbjerg sige farvel til en anden af L.A. Pedersens smukke gamle skoler - nemlig N.J. Fjordsgades Skole. Fjordsgades Skoles elever får dog ikke langt til deres nye moderne byskole, der skal

opføres, hvor Sct. Annagades Skole ligger i dag.

Serie

Midtbyens skoler

■ I år er det 200 år siden, at kong Frederik 6. underskrev fem skolelove, der lagde kimen til et moderne tidssvarende skolevæsen. Det markerer Stadsarkivet med en artikelserie om midtbyens skoler fra 1814 til i dag. Stadsarkivet deltager også i projektet 'Lærer for Livet', hvor lærere opfordres til at aflevere erindringer fra deres tid i folkeskolen.

■ Du kan læse meget mere om projektet og midtbyens skoler på aarhus.dk/stadsarkivet og på aarhuswiki.dk

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

27/4 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

PASTOREN MOD HERREDSFOGDEN

Århus Stiftstidende 27/4-1799

Pastor N. Blichers Sag med Herredsfoged Kier er nu sluttet med Blichers frifindelse, og Lund anmoder derfor om, at han maa Tegne sig for den lovede Redegørelse for Sagen.

A.St. 11.12. Siden presseloven af 27de Sept. blev Publiceret, har jeg, som Trykker og Forlægger af Skrivtet. »Tvistligheden imellem Herredsf. Kier og Præsten Blicher«, funden mig aarsaget til videre at standse ved Trykningen af dette Skrivts 8de Ark. N. Lund.

SKOMAGERSVENDENES HERBERG FLYTTER

Århus Stiftstidende 27/4-1846

I Eftermiddags flyttedes Skomagersvendenes Herberg under et højtideligt Optog med Musik og Laugets nye smukke Fane i Spidsen.

INGERSLEV LÅSER LEDDENE

Århus Stiftstidende 27/4-1857

»At jeg har fundet mig beføjet til at lade gøre aldeles nye Laase til Leddene for mine Skove, saaledes at fra nu af ingen af mangfoldige ældre Nøgler passer, vil jeg ikke undlade at offentliggjøre. Gamle Nøgler kan byttes med Nye, men disse vil blive Nummerede og Liste ført over, hvem der har faaet dem, saaledes at ingen uvedkommende kan faa Adgang til Skovene, idet Brugen er personlig.«
C. Ingerslev

Gennem årtier skrev Emanuel Sejrr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Glitter og glamour på isen i Aarhus-Hallen

AARHUS-HISTORIE: »Det er saa flot, saa stort, saa prangende og udfordrende, at det næsten tager vejret fra publikum«. Sådant skrev Demokratens udsendte reporter om Holiday on Ice's aarhusianske debut i 1954. De næste syv år kunne showet gang på gang tage vejret fra tusindvis af tilskuere, der var valfartet til Aarhus-Hallen for at opleve Holiday on Ice.

Holiday on Ice blev opfundet i USA i 1943, og første gang, showet gæstede Aarhus-Hallen, var i marts 1954. Først måtte gulvet dækkes af et lag tjærepap, hvorpå der blev hældt savsmuld. 6,76 kilometer stålør blev udlagt, og disse blev dækket af et tyndt lag sand. Rørene blev fyldt med kølevæske og hele molevitten blev herefter overhældt med vand, hvorved der blev kreeret et ca. fire centimeter tykt islag.

På de godt 10 år der var gået fra showets start, til det nåede Skandinavien, havde det vokset sig til et verdensomspændende foretagende. I 1954 kunne showet ifølge Stiftstidende - udover Europa - også turnere »i USA, i Japan, i Sydamerika og et eller andet sted i Afrika«. Alene i Europa havde showet fire baner: To reservebaner, der var opmagasineret i Lille i Frankrig, og to som kunne fungere samtidigt. På den måde kunne showet optræde i København én aften og i Aarhus dagen efter.

Husk at smile

Bag den store succes lå blandt andet en god økonomi. Alt, hvad der kunne købes for penge, blev købt. Til nummeret 'Indiske rytmer' i 1957 kostede hvert håndsyet kostume cirka 7000 kroner - svarende til cirka 95.000 kroner i dag. Der var 49 perso-

Den unge optiker og medaljetager ved de tyske mesterskaber i 1953 og 1954 Werner Kronemann kunne ved Holiday on Ice i 1958 præsentere sig som bronzemand til Ravels Bolero. Bronzemiksturen kunne i øvrigt opnås ved at blande en del alkohol og en del glycerin med lidt guldulver. Der skulle to skefulde til at dække hele kroppen, hvilket tog cirka 10 minutter - afvaskningen var en anden sag. 18. marts 1958, fotograf Børge Venge, Århus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

ner på isen til det nummer.

Også disciplinen var i høj sæde. Hvis kostumet ikke var i orden, hvis der blev hvisket til sidemanden, eller hvis smilet røg af efter et fald, kostede det to dollars. Tre 'spejdere' var ansat blot til at gå rundt og opdage og notere fejl. »Uden disciplin ville det ikke være Holiday on Ice«, udtalte solodanseren Heinz Kroel til Stiften ved showet i 1954. En time senere fik han en påtale for at have trukket bifaldet for længe efter sin præstation i nummeret 'Rhapsodi in blue'.

Egentlig var Aarhus-Hallen for lille til Holiday on

Ice, da is-ryyens bane normalt var 33 gange 16 meter. I Aarhus-Hallen måtte skøjteløberne nøjes med 30 gange 16 meter. Men det gik, og de næste syv år kunne stjerner som de tyske olympiske mestre Ria Baran og Paul Falk, europamestrene Sylvania og Michel Grandjean og verdensmesteren Jacqueline du Bief opleves på isen i Aarhus-Hallen.

145.000 kr. i baglommen

I 1956 blev showets isstjerner genstand for politiets opmærksomhed, da den canadiske stjerne Guy Longpré fik stjålet 10.500 kroner - sva-

rende til godt 145.000 kroner i dag - fra sine bukser i garderoben, mens Longpré var på isen i Aarhus-Hallen. Longpré havde tidligere på dagen fået de mange penge udbetalt i gage, og da han i Aarhus Privatbank ikke kunne få pengene indløst til en amerikansk check, havde han på amerikansk manér rullet dem sammen og stukket dem i baglommen.

Civilbetjent Caroline Jørgensen blev indkaldt til at undersøge de kvindelige medlemmer af is-truppen, og i alt blev omkring 200 personer undersøgt og afhørt - forgæves.

År efter år kunne showet trække tusindvis af jyder og fynboer til Aarhus, og år efter år jublede lokalpressen og kårede showet til det bedste nogensinde. Men 1961 blev sidste år, hvor der kunne meldes om alt udsolgt til Holiday on Ice. Efter at have leveret underholdning og udstillinger til aarhusianerne i knap 25 år var Aarhus-Hallen gået konkurs. Stiftstidendes reporter skrev efter det sidste show: »Aarhus-Hallen kunne ikke have fundet paa et flottere punktum paa sine næsten 25-aarige eksistens end Holiday on Ice 1961«.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

4/5 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

**TÆT PÅ ET
KONGEMORD**
Århus Stiftstidende 4/5-1874

Her i Byen bestod i Tyverne et fast organiseret Borgercorps, en saakadt »Anden Afdeling«, et Jægercorps, meest for Handelsbetjente og andre unge Mennesker; og endelig et borgerligt Artelleri. Det sidstnævnte, som efter sin mangeaarige Commandeur i daglig Tale kaldtes »Marcus Becks Tollerik«, vare Resterne af en Kystarmering fra Krigen 1807-14. Dengang havde der været fem el. sex smaa Batterianlæg paa Kyststrækningen fra den nuvæ. Badeanstalt i Grønland til udenfor Meilgade-sport.

Nu var der kun et Batteri paa Havnens sydlige Side omtr. hvor Svineslageriet ligger; og her Saluteredes ved alle højtidelige Leiligheder. Da Fr. VI steg i land ved et af hans Besøg i Slutning af Tyverne, sprang en af de daarlige gamle Kanoner under Saluteringen. Et stykke af Kanonen sprang helt over Husene og faldt ned i Mallings Gaard i Mindegade, og et andet Stykke havde nær dræbt Kongen selv; et Par Mand blev qvæstede, men dog, saavidt vides ingen Livsfarligt. Dette uheld gav anl. til, at Kongen tilsagde Corpset nogle bedre Kanoner; og der blev da fra Toihuset hidsendt 6 el. 8 Stykker; der paa det nævnte Sted dannede et fast lukket Batteri, indtil det borgerlige Artellericorps Ophævelse i 1841.

BYENS FLÅDE VOKSER
Århus Stiftstidende 4/5-1894

Aarhus' Dampskibsflåde tæller nu 17 Dampere med ialt 1481 Hestes Kraft og en Tonsdrægtighed af 4885. Byens samlede Handelsflåde er paa 80 Skibe med 6190 Tons Drægtighed. Aalborg har 110 Skibe paa ialt 6237 Tons Drægtighed

FRA AARHUS STADSARKIV

Sejr for Statsbiblioteket og lokalhistorien

AARHUS-HISTORIE: Emanuel Sejr (1891-1980) var en af byens mest betydningsfulde kulturpersonligheder. Både som chef for Statsbiblioteket i Aarhus og som en anerkendt byhistoriker har han sat varige aftryk i historien.

Det lå ikke i kortene, at lærersønnen fra Nølev ved Odder skulle drive det så vidt. Efter endt studentereksamen ved Katedralskolen begyndte Emanuel Sejr i 1912 at studere dansk og tysk ved Københavns Universitet, men Sejr fandt sig aldrig rigtig til rette i København.

Tilfældigheder førte ham tilbage til Aarhus. For ikke at ligge sin fars pengepung unødigt til last, søgte og fik Sejr et job på Statsbiblioteket i Aarhus i 1913. Fra et job på gulvet avancerede Sejr i 1917 til underbibliotekar; i 1931 til bibliotekar for i 1936 i en alder af blot 45 år at blive udnævnt til overbibliotekar for Statsbiblioteket.

Det var absolut ikke rampelyset, som Sejr stræbte efter: Venner og fagfæller måtte overbevise ham om, at han skulle søge chefstillingen. Et job som han nærmest var selvskrevet til grundet fremragende forhandlingsevner og faglig indsigt.

Forhandlingsevnerne havde han brug for; da han sammen med daværende overbibliotekar Vilhelm Grundtvig fra 1927 til 1938 kæmpede for, at Statsbiblioteket blev Aarhus Universitets bibliotek.

At dette lykkedes var noget af en bedrift. Forholdene på Vester Allé 12, som dengang husede Statsbiblioteket, i dag Aarhus Stadsarkiv og Erhvervsarkivet, egnede sig på ingen måde til opgaven. Det bundsolide hus var allerede fyldt til bristepunktet, og funktionen som universi-

To tidligere chefer ved Statsbiblioteket Emanuel Sejr og hans efterfølger Ib Carlo Magnussen nyder en øl ved rejsegildet for Bogtårnet. Ukendt fotograf, 1961 i Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet. Leveret af Aarhus Stadsarkiv.

tetsbibliotek krævede samlingen udvidet drastisk.

Tårnet og taburetten

Sejr tog efterfølgende fat på at skaffe Statsbiblioteket bedre forhold. Universitetsparken var for ham en naturlig placering. Først i efteråret 1954 nedsatte Undervisningsministeriet et byggeudvalg, og i 1957 blev et færdigt skitseprojekt til det kommende Bogtårn afleveret til ministeriet.

Med en ny bygning sikkert undervejs mente Sejr; at situationen var egnet til at søge sin afsked. En ny chef skulle have fri hænder til at indrette nybygningen og ikke være bundet af sin forgænger. »Taburetklæberiet lå ikke for mig«, som Sejr senere har udtalt.

Som en anerkendelse og tak for indsatsen valgte Aar-

hus Universitet i 1962 at udnævne Emanuel Sejr til æresdoktor.

Lokalhistorien kaldte

Pensionisten Emanuel Sejr kunne nu vie mere tid til sin anden store passion, de lokalhistoriske studier.

Han havde siden 1920'erne indsamlet et enormt og imponerede kartotek på mere end 120.000 optegnelser over store og små begivenheder i Aarhus historie. Sejr mente, at kartoteket var det mest betydningsfulde i sit liv, og det eneste han efterlod sig, som kunne bruges af andre. Det ville derfor sikkert have glædet ham, at seddelkartoteket er blevet digitaliseret og flittigt bliver anvendt og læst også i Århus Stiftstidendes spalter.

Interessen for den lokale historie begyndte i 1920'erne

som en jordnær økonomisk interesse til at forøge den beskudne bibliotekarløn. Han begyndte at skrive lokalhistoriske artikler, som blev afsat til Århus Stiftstidende. Mens han skrev, blev interessen vakt. Og den kom for at blive. Det blev til mere end 30 bøger og et hav af artikler.

Emanuel Sejrs Gade

Meget få aarhusianere har opnået æren af at få opkaldt en gade efter sig. Endnu færre har prøvet det, mens de endnu var i live.

Den ære tilfaldt Emanuel Sejr: Biblioteksgade, mellem Åboulevarden og Christiansgade, blev i 1965 omdøbt til Emanuel Sejrs Gade.

Egentlig ville Sejr helst have udskudt navngivningen. Efter hans opfattelse var det jo en farlig ting at opkalde gader efter nulevende.

Han fremhævede selv en sag med afholdsagitatoren Lars Larsen-Ledet. Han skulle i sin tid have en gade på Frederiksbjerg opkaldt efter sig, men beboerne protesterede. De ville have lov at drikke deres snaps i fred. I stedet valgte man så gaden mellem Skt. Johannes Kirke og Nordre Kirkegård. De døde kunne jo ikke protestere. Sejrs situation var heldigvis den samme. Fangerne i arresten kunne jo heller ikke protestere.

Selv om Emanuel Sejr altid har lagt hovedvægten på at have begge ben på jorden, rager han i dag op i vores lokale historie.

LÆS MERE

AarhusWiki.dk

Du kan søge i Sejrs kartotek på sejrssedler.dk

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

**AARHUS
WIKI**

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

**AARHUS
ARKIVET**

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

11/5 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

NYT MIDDEL MOD ROTTER OG MUS

Århus Stiftstidende 11/5-1796

Kammerjæger Chr. Laurig er nyelig ankommen her til Byen og tilbyder sin Tienste for det høie og respec-tive Publikum, saa vel her i Byen som paa Landet, med at fordrive Rotter, Mus og Muldvarper ved et i Ame-rica opfundne ganske nyt og for andre Dyr uskadeligt Middel. Han logerer hos Kokken Sr. Eggesen paa Broebjerg.

KRUMT STAKIT OM KIRKEGÅRDEN

Århus Stiftstidende 11/5-1858

Værge for Domkirken, H. Liisberg, svarer, der har be-sværet sig over at Stakit-tet omkr. Kirkegården ikke fulgte Gangstien: Stakittet er opsat for Kirkegaards Regning, og man har der- for ikke fundet Anledning til at opføre et smukt og kostbart Stakit i en krum Linie, fordi det begrænses af en krum Vei, som des- uden har en betydelig og tre Gange varierende Stig- ning, hvilken man havde været nødt til ogsaa at følge - og saa vilde man netop ha- ve faaet et krumt og skjævt Stakit.

BYRÅDET FORLADER LODTRÆKNINGEN

Århus Stiftstidende 11/5-1899

Diskussion i Byraadet om Beværterforhold. Stemning for at gaa bort fra det uhel- dige Lodtrækningssystem ved Uddelingen af Bevær- terborgerskaberne og lade Byraadet vælge mellem Ansøgningerne. Antallet af Beværtere vil nu blive for- øget med mindst 15, og der vil blive oprettet mindst 15 Afholdsbeværtninger; no- get som der nok kan siges at have været stærkt Trang til i flere Aar.

FRA AARHUS STADSARKIV

Velkommen til Friheden

AARHUS-HISTORIE: Man- dag efter mandag fyldes Ti- voli Friheden med glade konfirmander. For 110 år si- den var skovområdet også et yndet mål for aarhusianer- nes søndagsudflugter; og ved skovfogeden i Humlehavehu- set blev der solgt kogt vand til kaffen. Skoven hed egent- ligt Ladegaardsskoven, men var i folkemunde kendt som Friheden.

Skovridder Priess var dog ved at være træt af, at hans skovfoged i Humlehavehu- set brugte mere tid på serve- ring, der tilmed var illegal, end han gjorde på arbejdet i skoven. Det var på tide, at der blev opført en ordentlig restaurationspavillon i om- rådet, og en ung tjener ved navn Hans Rising blev hurtig involveret i foretagendet.

Hans Rising var født og opvokset på Frederikshøj Kro, så restaurationsbran- chen var langt fra fremme- de for ham. Selv om Rising kun havde få penge på lom- men, lykkedes det ham at samle kapital til en pavillon. Med en tegning fra arkitekt Kühnel i hånden henvendte han sig til byrådet.

5. maj 1904 indgik byrådet og Rising en overenskomst med ti punkter, som blandt andet fastsatte, at Rising for egen regning skulle opføre en restaurationspavillon til mindst 25.000 kr., svarende til ca. 1.700.000 kr. i dag. Byg- ningen ville efter 22 og et halvt år tilfalde kommunen – at Rising nåede at være vært på Friheden i 50 år; var der naturligvis ikke nogen, der havde forudset i 1904. Da overenskomsten var indgået, gik det stærkt. 31. juli kunne Rising indvie sin nye restau- rationspavillon.

Kager til børnene

Med en placering ganske tæt ved sporvognens endestati-

29. juli 1904 havde Rising inviteret pressen, byrådsmedlemmer og andet godtfolk til for-indvielsen af Restaurant Friheden. Rising selv ses længst til venstre ved det midterste bord. Ukendt fotograf, 1904, Lokalhistorisk Samling, Aarhus Kommunes Biblioteker, leveret af Aarhus Stadsarkiv

on, blev Restaurant Friheden hurtig yderst populær. Hver søndag spillede et orkester på en lille friluftsscene, og rundt om pavillonen var op- stillet 125 faste borde og 235 små borde.

Pressen skrev positivt om etablisementet, og i tilfælde af at Rising ikke havde fået udsolgt sine kager, invite- rede han skole- og børneha- vebørn på kage og sodavand om mandagen.

Rising var en foregangs- mand, der med kulørte lam- per og de mest populære san- gere kunne trække tusind- vis af gæster til sit etablis- sement. Ved særlige lejligheder fik han endda overtalt byrå-

det til at spærre området af, så han kunne forlange entré ved sine spektakulære fyr- værkerishows.

Det store besøgstal kald- te på en udvidelse, og i 1927 kunne en ny festsal tages i brug. Rising havde nu om- kring 1.000 indendørspladser og 3.000 udendørspladser.

Friheden var blevet et sted, hvor aarhusianerne samlede sig ved store arran- gementer som grundlovsdag, sankthans og ikke mindst 1. maj. Mange socialdemo- kratiske koryfæer som Hans Hedtoft og H.C. Hansen har gennem tiden holdt deres 1. maj-taler i Folkeparken Fri- heden, som området senere

blev kaldt. Ved de store begi- venheder blev som regel og- så sat midlertidige forlystel- ser op, hvilket banede vejen for tankerne om et perma- nent tivoli.

Hvor er de gode borgere?

I løbet af 1940'erne fik Rising sværere og sværere ved at trække folk til sin park. Ti- derne havde forandret sig, og efterhånden som aarhusia- nerne havde fået bil, søgte de gerne længere væk på deres søndagsudflugter. I forbin- delse med pavillonens 50 års jubilæum i 1954 spurgte Stift- stidendes reporter, om jubi- læet skulle fejres med endnu et fyrværkerishow, hvortil Rising svarede:

»Tiderne er ikke til det, priserne jager folk fra res- taurationserne, og hvor er de gode borgere henne? For-

leden kom der en dame – en dame, siger jeg – og bestilte en porter og en lang cigar, og saa satte hun sig hen til vin- duet for at kikke efter man- den, der var ude at sværme med en anden ... lille børn, hvad skal den slags dog ikke blive til.«

Risings pavillon ligger fortsat ude i Friheden. Lige ved siden af Pjerrots lille hus. I dag hedder den gam- le pavillon Restaurant Ter- rassan, og selv om man ik- ke længere kan få en flaske akvavit til 27 øre, kan man stadig opleve stemningen, fra dengang Hans Rising bød velkommen til Friheden.

→ LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Læs mere om Restaurant Friheden på www.AarhusWiki.dk

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

18/5 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

UDENBYS DANSEUNDERVISNING Århus Stiftstidende 18/5-1813

For de af Aarhusus respec-tive Indvaanere, som mu-eligen ønske deres Børn el-sig selv informere i de nu brugelige Dandse, har jeg herved den ære at tilkjen-degive, at jeg, hvis jeg kun-de faae et antal af 40 til 50 Elever, agter jeg at komme dertil i Julii Maaned for at give en 2 Maaneders Infor-mationskursus. Prisen for hver Elev er 5 Rigsbankda-ler. Man behager forinden at tegne sig hos Hr. Musi-kus Hackenberg.

Horsens, d. 16. Maii 1813,
F. Poulsen, Dandselærer.

MILITÆRETS NYE ORGANISERING Århus Stiftstidende 18/5-1842

Dampskibsposten, som indtraf hertil Kl. 2 Efterm., medbragte et Referat af de om Arméens nye Organi-sation offentliggjorte Re-solutioner, hvoraf forelø-big meddeles følgende: Den anden Cavalleri-Brigade, henhørende under Gene-ralcommandoen over Nør-rejylland og Fyen, skal be-staae af det 3., det 5. og det 6. Dragonregiment (hvilke formeres af Prinds Frede-rik Ferdinands Regiment lette Dragoner, af Jydske Regiments 1. D. og af Fyen-ske R. 1. D.). Det 3. Dragon-regiment skal garnisonere i Aarhus, det 5. i Randers og det 6. i Odense. Det sles-vigske Cuirasser-Regiment opløses, og dets mandskab gaaer over til 3., 5. og 6.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Studenter og soldater i Langelandsgade

AARHUS-HISTORIE: Langelandsgade – der gennem tiden har budt på hårde udfordringer for cyklisterne – var oprindeligt blot en lille markvej, der førte bønder fra oplandet ned gennem Aarhus Bymark og hen til Vester Port. Lige uden for porten blev der i 1828 anlagt et teglværk, hvilket kom til at udgøre den første større bebyggelse ved Langelandsgade.

Foran teglværket lå en markedsplads, der først blev kaldt Kvægtorvet og siden Grisetorvet. Her blev dog handlet med både heste, grise, køer og får, og da flere af bønderne kom trækkene med deres dyr ad markvejen fra Brendstrup til torvet, kom gaden nu til at hedde netop Brendstrupvej.

Rundt om torvet – der fra 1890 blev kaldt Vesterbro Torv – blev opført nogle købmandsgårde, og langs vejen ude i bymarken lå enkelte gårde. Den første bybebyggelse på Langelandsgade kom først i løbet af 1880'erne. Nr. 19-23 blev opført som de første i 1882-1883, og et lille stykke længere oppe ad bakken på det daværende Brendstrup vej 35 – i dag Langelandsgade 35A, opførte arkitekt Ahlmann i 1887 en villa til sig selv og sin familie. Få år efter var hele den sydvestlige del af gaden bebygget.

Udflytterkvarter ved kasernen

Boligbebyggelse på den sydøstlige del af gaden kom først efter produktionen på teglværket var stoppet i 1917. På den gamle teglværksgrund blev den store boligkarré Teglværksgården opført i perioden 1917-1927. Et stenkast længere oppe ad gaden blev Skt. Markus Kirke indviet i 1935. Gadens forløb var nu blevet omlagt, så

Langelandsgade fotograferet i 1961 da der stadig var soldater på kasernen, universitetet holdt sig inde i Universitetsparken, og kolonihaverne endnu eksisterede. Foto: Børge Venge, Århus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

Hjortensgade blev det naturlige forlængelse ned mod Vesterbro Torv.

Et godt stykke længere oppe ad vejen, der fra 1899 officielt hed Langelandsgade, begyndte fine villaer at dukke op lige efter sidste århundredeskifte. Det var den efterhånden trange tilværelse i midtbyen, der lokkede de mere velstillede aarhusianerne uden for byen. Mellem 1900 og 1910 blev villaerne på Langelandsgade 121-135 opført, mens villaerne på den østlige side af gaden blev opført i det efterfølgende årti. Det var inspektører, direktører, formænd, prokurister og lærere, som rykkede ind i de nye store villaer.

Villaerne var dog ikke de første til at blive bygget i den nordlige ende af Langelandsgade. Hvor Ny Munkegade

munder ud Langelandsgade kunne byens nye artillerikaserne tages i brug i 1889. Ikke langt derfra var Infanterikaserne blevet opført i Høgh-Guldbergs Gade ca. ti år tidligere, og området omkring Langelandsgade blev derfor ofte brugt til øvelser. Tønen og adfærden soldaterne i mellem kunne være hård og brutal, hvilket flere gange fik den socialdemokratiske Peter Sabroe til at indrykke klager i Demokraten. Den hårde tone til trods fik soldaterne lov til at blive, og først i 1988 forlod de sidste soldater Langelandsgade. Kaserne blev fem år senere overtaget af universitetet.

De seneste 80 år har netop universitetet været en vigtig del af Langelandsgades historie. Lige siden den første bygning blev opført i Univer-

sitetparken har universitetet spredt sig med ustoppelig kraft, så bygningerne i dag er at finde ved både den østlige, vestlige og nordlige del af Langelandsgade.

Festivitas i kolonihaverne

Ved den nordligste del af Langelandsgade – mellem Frederik Nielsen Vej og Tåsingevej findes sidste levn af en tid, hvor haveforeninger dominerede store dele af Langelandsgade.

Kolonihaverne blev i sin tid stiftet som fattighaver, hvor byens arbejdere havde mulighed for at leje et lille stykke jord. Ud over at haverne gav arbejderfamilierne mulighed for at komme ud af deres små og ofte usunde lejligheder, var de afgrøder de kunne dyrke i haverne et vigtigt supplement

til husholdningen. I starten af 1900-tallet begyndte haverne lejere at organisere sig, og de første haveforeninger så dagens lys.

I 2006 foretog Moesgård Museum en prøvegravning ved området mellem Gustav Wiedes vej og Langelandsgade med henblik på at finde forhistorisk materiale. Ud over fundet af en enkelt grube fra jernalderen kunne den efterfølgende udgravningsberetning konkludere, at: »Skår fra sodavands- og ølflasker, samt en enkelt snaps fra De Danske Spritfabrikker vidner om hyggestunder og festivitas i haverne«.

LÆS MERE
aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om Langelandsgade

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

27/5 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

KONCERT PÅ BLÆSENDE INSTRUMENTER

Århus Stiftstidende 27/5-1795

I Aften Kl. 8 slet bliver paa Aarhus Raadstue opført en Concert paa blæsende Instrumenter af 5 hertil ankomne fremmede Musisi. De herrer Musikelskere og andre af det ærede Publikum, vilde, imod smigrende Forsikring, finde sig fornøiet og beære os med deres behagelige Nærværelse. Prisen er i Almindelighed 24 Sk.

BYGGEPLANER FOR SCT. PAULS KIRKE

Århus Stiftstidende 27/5-1877

Som hidsendte af Kirke- og Undervisningsministeriet have i forrige Uge Muurmester Fussing og Architect Holm fra Kbh. været her for at bese Localiteterne og træffe Samraad med Byraadsudvalget ang. den påtænkte nye Kirke for Frederiksbjerg-Quarternet, idet disse to Bygningskyn-dige efter Ministerens Begjæring ville have at forfatte foreløbig Plan og Over-slag til en saadan Kirke, der, saavidt vides, paatænkes at skulle kunne rumme Plads til ca. 500 Besøgende, hvoraf ca. 300 Siddepladser: De to Herrer reiste under deres Ophold ud til Bering Mark, Kolt Sogn, for at see den der nylig opførte nette Valgmenighedskirke.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Fra Tissehus til Anemonehus med åbent hus

AARHUS-HISTORIE: Nede ved Chr. Filtenborgs Plads – der hvor Skovbrynet løber ud i Kongevejen – ligger et lille stråetækt hus. Den idylliske bygning har i mange år fungeret som bemandet toilet- og gået under navnet »Tissehuset«. I dag er huset omdøbt til »Anemonehuset« og de trængende skovgæster skiftet ud med små søde børnehaverbørn.

I starten af 1900-tallet opførte aktieselskabets Aarhus elektriske Sporvej en remise og en administrationsbygning på hjørnet mellem Dalgas Avenue, Kongevejen og Skovbrynet, hvor man i dag finder en række ældreboliger. Grunden til det nye byggeri blev afstået af kommunen, og Aarhus elektriske Sporvej forpligtigede sig samtidigt til at opføre et nødtørftshus mellem administrationsbygningen og remisen.

Selskabet ønskede dog ikke nødtørftshuset placeret lige op ad dets fine, nye bygning, hvorfor det søgte byrådet om tilladelse til at placere det i skovbrynet syd for bygningen.

Fle byrådsmedlemmer var dog ikke tilfredse med den nye placering – her i blandt byrådsmedlem Chr. Filtenborg, som havde bolig i den store Villa Alba ved hjørnet af Strandvejen. Han »ansaa det for en Fejl, at Selskabet ikke havde faaet Paabud om at lægge Anstalten inde i selve Administrationsbygningen«, men »hvor kedeligt det end var, var der ingen anden Udvej end at lægge Anstalten ovre ved Skoven, hvor den vilde være ret skjult; men det var særdeles rimeligt, at man stillede større Fordringer til Bygningens Udseende.«

Selskabet fik dermed dets vilje, om end der måtte poste flere penge i nødtørfts-

Små søde »anemoner« foran det nyrestaurerede Anemonehus. Kun påskriften »HERRER« og »DAMER« på bygningens side vidner om, at der tidligere er blevet lavet andet end bare snobrød og sandkager.

Foto: Nana Herluf, Børnehaven Solhjem, 2014

bygningens udseende, så skovgæsterne og Filtenborg fik noget pænt at kikke på. Da det lille hus blev placeret ved, hvad der dengang var indgangen til skovområdet Friheden, blev den kaldt »Nødtørftsanstalten Friheden«.

Trængende skovgæster

I februar 1909 blev det kommunens Brolægningsudvalg frem for Aarhus elektriske Sporvej der kunne overtage og fuldføre opførelsen af nødtørftshuset.

Det lille tissehus skulle nemlig fungere som en af nødtørftsanstalterne ved den store landsudstilling, der skulle finde sted ved Tang-

krogen om sommeren samme år.

Udflugter til skoven var populært i starten af 1900-tallet, og mange af skovgæsterne tog gerne sporvognen til endestationen ved Dalgas Avenue, hvorfra de enten kunne gå et par hundrede meter hen til Restaurant Friheden eller tage en droske ud til Varna eller Ørnereden. Nødtørftshuset blev derfor flittigt benyttet i sommermånederne, mens det om vinteren ofte stod ubenyttet hen.

Anemonehuset bliver til

I knap hundrede år levede det gamle tissehus en stille tilværelse, hvor husets skif-

tende tissekoner sørgede for at holde toiletterne pæne og rene. I 2005 gik kommunen over til betalingstoiletter, og de tidligere bemandede toiletter blev lukket. I 2012 gav kommunen tilladelse til, at børnehaven Solhjem kunne leje den efterhånden temmelig forfaldne bygning til brug for deres skovbørnehave. Mod en lav husleje skulle børnehaven selv stå for renoveringen, der først og fremmest indebar en afmontering af de gamle toiletter og nedrivning af de indre skillevæggene. Gulv, loft og ydervægge blev renoveret, mens stråtaget fik en tiltrængt udskiftning. Endelig i 2013 kunne »Anemonerne«

indtage deres nye Anemonehus. Hvor der tidligere var toiletter findes i dag et lille køkken og et lille langbord, hvor børnene kan spise madpakke på regnfulde dage. De fleste aarhusianere husker Tissehuset som gult, men ved renoveringen vendte det gamle tissehus tilbage til de oprindelige hvide farver, der var kendetegnende for landsudstillingen i 1909.

De fleste aarhusianere har nok ikke besøgt huset siden det pr. 1. januar 2005 holdt op med at fungere som tissehus. Men i dag - tirsdag 27. maj - mellem kl. 15-17 byder chancen sig igen, når Anemonehusets pædagoger med kaffe og kage holder åbent hus.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

1/6 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

KONGELIG DANSER EFTERLYSER ELEVER

Århus Stiftstidende 1/6-1819

Danser Poulsen ved det kgl. Theater i Kbhva. agter at indtræffe i næste uge til Aarhus, for at begynde sine sædvanlige Dandse-Informationer. Betalingen derfor vil blive særdeles billig. De som ville tage del deri behage at tegne sig paa Adressekontoiret.

DAMPTRANSPORT FRA KALUNDBORG

Århus Stiftstidende 1/6-1836

Igaar saa vi førstegang en Smakke blive bugseret herover fra Callundborg ved Damp. Den havde kgl. Heste og Standfold ombord.

FJENDTLIGE SOLDATER IAGTTAGES NYSGERRIGT

Århus Stiftstidende 1/6-1849

Indsendt. Forundring over, at Folk ikke holder sig inde, men nysgerrig samler sig, for at se paa de fjendtlige Soldater.

SØLYSTGADE NAVNGIVES

Århus Stiftstidende 1/6-1877

Byraadet vedtager at kalde Gaden forbi Konsul Herskinds Ejendom for Sølystgade.

TEGLVÆRKSSTRÆDE OPHØJES TIL GADE

Århus Stiftstidende 1/6-1877

Teglgaardsstræde omdøbes af Byraadet til Teglværksgade.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejrh (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Da godset kørte på skinner

AARHUS-HISTORIE: Godsbanegården i den sumpede mølleeng var en væsentlig forudsætning for Aarhus udvikling som et af landets vigtigste trafikale knudepunkter. Der skulle gå mere end 25 år fra de første tanker til det smukke og imponerende bygningskompleks endeligt blev indviet i 1923.

Aarhus var mod slutningen af 1800-tallet i en rivende udvikling. Godsmængden var stærkt stigende og pladsforholdene på godsterrænet, der på den tid lå godt klemte inde mellem havnen og hovedbanegården, i dag rutebilstation, blev efterhånden alt for trange.

De første tanker om at flytte godsbaneterrænet ud fra midtbyen meldte sig i midten af 1890'erne. Efter indlemmelsen af Frederiksbjerg i Aarhus Kommune blev byens stadsingeniør, Oscar Jørgensen, bedt om at udarbejde en byplan for de nye arealer syd for byen. I planen indgik også udflytningen, og Jørgensen havde udset sig Mølleengen til placering.

Byrådet forkastede stadsingeniør Jørgensens byplan. Blandt de stærkeste kritikere var apoteker Meyer. På byrådsmødet 4. Feb. 1897, hvor planen blev behandlet, opponerede han kraftigt mod dens manglende æstetiske kvalitet. Meyer ønskede i stedet »En overlegen Bedømmelse af disse Planer – en Bedømmelse af Mænd, der ere vor Stadsingeniør overlegen.«

Byrådet fik i stedet den kongelige bygningsinspektør Hack Kampmann og stadsingeniøren i København Charles Ambt til at arbejde videre med byplanprojektet. De præsenterede deres reviderede og ganske berømlige forslag i 1898, og de fastholdt Jørgensens placering

Godsbanegården var et stærkt aktiv for byen, men for områdets beboere har den fra tid til anden været et farligt bekendtskab. Ulykker har der været flere af. Her i 1956 hvor en del vogne væltede på godsterrænet med materiel skade til følge. Fotograf Børge Venge i Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet. Leveret af Aarhus Stadsarkiv.

for godsbanegården i Mølleengen.

Herefter indledtes de første forhandlinger mellem byrådet, statsbanerne og ministeriet, men finansiering viste sig hurtigt at være en nærmest uoverstigelig hindring. Efter mange års frugtesløse forhandlinger lykkedes det først med Lov om Anlæg af en Person- og Godsbanegaard i Aarhus fra 1916 at sætte skub i det videre arbejde. Og det var ganske omfattende. 3.000 granrafter måtte bankes ned i op til 20 meter dybde, og mere end 1.150.000 kubikmeter jord blev fyldt på terrænet før det sumpede område var byggeegnet.

Godsbanegården med hovedbygning og pakhuse blev tegnet af DSBs overarkitekt

Heinrich Wenck.

Projektet var Wencks sidste inden pensioneringen fra Statsbanerne. Siden 1894 havde han sat stregerne til mange af de banegårde og tilknyttede bygninger, som i jernbanens vækstår skød op rundt om i Danmark. Hovedbanegården i København fra 1911 må fremhæves som den mest markante.

I 1920 afleverede Wenck tegningerne til en nærmest palæagtig hovedbygning med varehuse anlagt vinkelret derpå, og byggeriet kunne herefter igangsættes. Året efter gik Wenck på pension. Samme år tog Statsbanerne den nye hovedbygning i brug, mens den officielle indvielse fandt sted i 1923.

Gennem årene har der

været adskillige voldsomme ulykker med løbske togvogne. En sådan indtraf i august 1997, da 23 løbske godsvogne, der tilsammen vejede 450 tons, torpederede fire tomme godsvogne, som fortsatte over en 15 meter lang jordvold tværs over Skovgårdsvej for at brage ind i muren på Skovgårdsvej 2 og 4. Der skete omfattende materiel skade, men ingen personer kom noget til. Sådan er det heldigvis også gået de andre gange, hvor godset er kørt af sporet.

Fra gods til kunst og kultur

Godsbanegårdens aktiviteter blev indstillet i 2000 efter DSB fransolgte sine aktiviteter på området. På det tidspunkt var Godsbanegården

i Aarhus den sidst aktive i landet.

I 2008 købte Aarhus Kommune området og bygningerne, som sidenhen er blevet om- og tilbygget. I dag huser det gamle godsbanearial byens center for kunst- og kulturproduktion. Centeret blev åbnet ved en officiel reception i foråret 2012, hvor kulturminister Uffe Elbæk blandt mange andre kulturpersonligheder var blandt gæsterne.

LÆS MERE

Aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om godsbanegården

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Go'Morgen

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

8/6 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

DANNEBROGSSLØJFER GAV OVERSKUD

Århus Stiftstidende 8/6-1848

Amalie Glahn, Frederikke Brix og Louise Elmqvist erlægger Regnskab for det der er kommen ind. ved Dannebrogssløifers og Rosers Salg 115 Rdr. Ved Entreen til Udstillingen 39 - 3 Mk. Ved Bortsalget 560 - 3 Mk. I alt 715 Rdr. Deraf er indsendt til Aarhus frivillige Jægercorps: 150 Rdr. - Tre Dousin Par Strømper til Armeen 15 Rdr. og indsendt til Krigsministeriet: 550 Rdr. - Der er endnu ca. 200 Nr. tilbage af det udstilte, som senere vil blive bortauktioneret.

SAGLIG FORHANDLING I BYRÅDET

Århus Stiftstidende 8/6-1872

Ledende Artikel om »Aarhus Byraadsforhandlinger«. En Karakteristik af Forhandlingerne, som ikke præges af Kamp mellem et Fremskridts- og Modstanderparti, men netop af en saglig alsidig Forhandling, ligesom det heller ikke er Tilfældet at én el. et Par Enkelte har taget Herredømmet. Derefter en Redegørelse for Principperne fra Stiftstidendes Referater.

RENDESTENSBRÆDDER I DÅRLIG STAND

Århus Stiftstidende 8/6-1880

Politiet eller vedkommande Autoritets Opmærksomhed henledes paa den slette Tilstand, hvori mangfoldige saavel offentlige som private Rendestensbrædder her i Byen befinder sig.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

På tur med Turisten og Marselisborg

AARHUS-HISTORIE: Pinsen er ensbetydende med udflugter til nær og fjern. Før bilen blev allemandseje gik pinseudflugten dog som regel ikke længere end cyklen, sporgvognen eller kapervognen kunne bringe. Indtil 2. verdenskrig var der endnu et alternativ, når aarhusianerne ville på pinseudflugt; nemlig en af de to skovbåde »Turisten« og »Marselisborg«.

1. pinsedag 1896 blev dagen, hvor det nyoprettede dampskibsselskab A/S Turisten kunne indvie sejlrueten fra havnen i Aarhus til Varna, Ørnereden og Moesgård i skovene sydpå. Turisten, som den første skovbådehed, var en lille damper, der med meget god vilje kunne rumme op til 100 passagerer. Prisen for at benytte sig af skovbåden var 20 øre til Varna, 30 øre til Ørnereden og 40 øre til Moesgaard, mens flittige brugere kunne købe månedskort eller et abonnementskort, der gjaldt hele sæsonen.

Kulstøv på hatten

Der var ikke megen overdække at finde på skovbåden, og det lunefulde danske sommervejr kunne bringe udfordringer for de tætpakkede passagerer. Også røgen fra den kuldrevne damper gav klager. En af klagerne kom fra grosserer Joh. Bauene, der var utilfreds med, at hans lyse sommerhat var blevet sort af kulstøv. Alt dette til trods blev sejladsen en bragende succes. »Turisten« var som regel proppet til bristepunktet.

8. maj den efterfølgende sæson blev den ny og større skovbåd »Marselisborg« derfor indviet.

Selv med den forøgede kapacitet kunne der stadig meldes om alt udsolgt. Selskabet valgte at lade »Tu-

Aarhusianere på pinseudflugt med skovbåden »Turisten« i 1939. Sæsonen blev den sidste for A/S Turisten. Selskabet opløstes ved begyndelsen af 1940 og solgte sine to skovbåde. Ukendt fotograf, 30.05.1939, Århus Stiftstidende Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

risten« erstatte af en ny og endnu større skovbåd, som også fik navnet »Turisten«.

I 1899 blev omkring 150.000 skovgæster fragtet frem og tilbage mellem byen og skoven, hvilket gav en billetindtægt på 25.558 kr. - svarende til knap 1,75 mil. kr. i dag.

Sæsonafslutningen blev i netop 1899 fejret med et chokoladegilde ved Ørnereden for selskabets faste kunder. I Århus Stiftstidende kunne der dagen efter læses i avisen: »Blandt de faste Abonnenter og Abonniner var der, paa en ung Dames Initiativ, sat en Indsamling i Gang til en Hædersgave for de to Kaptejner Nicolaisen og Kallsbøll. Gaven bestod i et elegant pletteret Kaffeservice til hver af dem. Desuden fik Baadenes Mandskab en Pen-

gegave«. Jo, skovbådene og dets personale var populære.

Selskabet var dog knapt så populært hos politiet, der i 1905 pålagde selskabet en bøde på 600 kr. - 1 kr. for hver passager over det fastsatte passagertal.

Også byrådet ragede A/S Turisten uklar med. I 1914 forhøjede selskabet billetprisen, så det kostede nu 35 øre at tage en af de to skovbåde fra enten havnen eller Strandvejen til Ørnereden. Især Socialdemokraterne rasede og redaktør Simonsen fra avisen Demokraten mente, at »For Smaaakaarsfolk vilde det herefter blive ganske umuligt at benytte Skovbaadene.«

Nedgangstider

I 1922 var Aarhus Bugt luk-

ket af is, og alle A/S Turistens landgangsbroer blev stærkt beskadiget, da isen trak sig tilbage. Det blev dyrt at renovere broerne, og samtidigt var bilerne ved at vinde indpas. Sæsonen 1927 bød på et underskud på 2.836 kr. De gyldne tider hos A/S Turisten var forbi.

Både Aarhus Havn og kommunen holdt gennem 1930'erne liv i A/S Turisten gennem økonomiske tilskud. 30. august 1939 anmodede selskabet endnu engang byrådet om et tilskud, men denne gang blev kassen lukket i, på trods af at selskabet gjorde opmærksom på, at det ellers var nødsaget til at indstille driften.

Borgmester H.P. Christensen fastholdt afslaget, men håbede, at et nyt selskab ville

tage over, hvis A/S Turisten lukkede ned - en holdning resten af byrådet bakkede op om. Den senere borgmester Stecher Christensen stemte i og henstillede til at Havneudvalget »ikke uden videre smider en hel Del Penge i Gabet paa »Turisten«.

Vinteren 1939-40 bød på endnu en ødelæggende isvinter for A/S Turisten, og krigens komme var det endelige dødsstød for selskabet. De gamle skovbåde blev solgt. En æra var slut!

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om skovbådene.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

15/6 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

POLEMIK I BYENS BORGERSKAB

Århus Stiftstidende 15/6-1847

Forl Indr: (Led i en Artikel-Række om Aarhus kommunal-sociale Forhold) hvori især tales om »den ulyksalige Standsforskjel el. Adskillelse, som her, mere end andet steds i Landet, finder Sted.« Standslighed findes kun paa Papiret. Købmændene giver Tønen an, »Haandværkerne ere aldes udelukkede fra de saakaldte bedre Selskaber«.

PINGER SAMLET OM GRUNDLOVEN

Århus Stiftstidende 15/6-1858

Ved Middagen i Anl. af Folketingsvalget delta-ger kun ca. 35 (fordi den ikke havde været tilstr. bekjendt, skrives). Konsul Herskind udbringer Skaaalen for Frederik VII, Grundlovens Giver, M.G. Bech for den valgte Formand Borgmester Hertz, denne takkede og udbringer Skaal for Vælgerne. Efter Opfordring af Cancelliraad Ingerslev bød Selskabet derefter Etatsraad Dahl velkommen som Stiftamtmand, og denne udtalte den Glæde over at skulle virke i sin kjære Fødeby og Egn. Overlærer Funch udbringer et leve for Grundloven og bemærkede - i Anl. af at Grundlovsdagen var gaaet udemærket hen i Aarhus, at det sejrende Parti havde Forpligtelser. Hertz bevidnede derefter sin Kjærlighed til Grundloven.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Til ære for kongen

AARHUS-HISTORIE: På den smukt kuperede Bispetoft i det centrale Aarhus ligger Christiansgade. Gaden er anlagt i 1898 og rummer foruden en markant og tidstypisk bygningskultur også en unik kulturhistorisk fortælling om flere af byens foreninger.

Mod slutningen af 1800-tallet var byens grænser ved at sprænges. Kun Bispetof-ten, den lille plet fra Frederiks Port til Mølleengen, lå endnu ubebygget hen inden for Allégadesystemet. I 1896 blev området inddraget i byplanlægningen, og da byrådet i 1898 navngav områdets fire gader Christiansgade, Louisegade, Biblioteksgade og J. M. Mørksgade var området klar til at blive bebygget.

Christiansgade blev opkaldt efter den daværende regent Christian IX. Gadens arkitektur faldt fint i tråd med det royale ophav. En af gadens første bygninger var den smukke Christiansgades Pige-Borgerskole, i dag Folkeoplysnings Hus, som ligger på hjørnet af Christiansgade og Vester Allé. Skolen er tegnet af arkitekt Carl Harild, og den afslører tydeligt, at Harilds var inspireret af hans tidligere chef Hack Kampmanns gennembrudværk, Landarkivet i Viborg. Skolen og overlærerboligen stod færdig til at modtage elever og lærer i 1900. Først i 1952 fik drengene adgang til skolen, hvorefter skolen blev omdøbt til Christiansgade Skole.

Grundet et vigende elevtal besluttede byrådet i 1962 at lukke skolen og flytte eleverne til den nyopførte Frydenlundsskole. Bygningerne i Christiansgade blev efterfølgende solgt til handels-skolen.

Drengene havde heller ikke

Også gaderummet blev taget i brug, når folket kaldte til forsamling. I anledning af ugedagen for befrielsen vandrede frihedsbevægelsens folkeoptog i Christiansgade med beskyttelsesrum og kunsthallen i baggrunden. Fotograf ukendt, 12. maj 1945 i Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

adgang til S. Lindhards hø-jere Pigeskole, som fra 1900 havde til huse i Christiansgade 18. Frk. Sophie Lindhardt havde siden 1866 drevet privat pigeskole i Aarhus. I 1916 efter 50 år som skolens leder overdrog Lindhardt ansvaret til Nicoline Koch. I 1918 flyttede Koch skolen til den markante bygning på Åboulevar-den 69 – i dag Vestjysk Bank. Skolen er sidenhen flyttet til Trøjborg i de bygninger, som tidligere husede Finsensgade Skole.

Foreningerne forsamledes i Christiansgade

Slutningen af 1800-tallet var en fremgangsrig periode for mange aarhusianske foreninger. Mange foreninger boede i små utidssvarende lokaler, og jagten gik derfor ind på at finde noget bedre. Flere valgte at slå sig ned i Christiansgade.

Den mest markante bebyggelse er Frimurerlogen Sct. Clemens pompøse bygning med den hvide facade og guldbelagte inskriptioner i Christiansgade 6-8. Bygningen blev opført 1907-08, og er tegnet af arkitekt og frimurer E. A. Achen. Relieffer inde og ude er udført af billedhuggeren Elias Ølsgaard, mens seks store indvendige frescomalerier er udført af kunstneren Karl Hansen-Reistrup.

Det lader sig ikke umiddelbart afsløre, men Christiansgade har også huset to andre loger:

Den uafhængige Storloge for Kongeriget Danmark og så kendt som Odd Fellow Ordenen lod i 1898 Christiansgade 24 opføre. I den smukt udsmykkede bygning boede logen frem til 1969, hvor man købte Varna.

Dør om dør med Odd Fellow Ordenen boede afholds-

selskabet Nordiske Independent Order of Good Temp-lars i Christiansgade 26. I 1898 havde logen 10 afdelinger i byen med tilsammen 500 medlemmer og en ungdomsloge med 40 medlemmer. De hidtidige lokaler i Ryesgade 5 og Fiskergade 22 blev for trange, så man købte grunden på Christiansgade 26. Foreningen bestod hovedsageligt af småkårsfolk, og foreningen lod derfor bygningen delfinansiere på folkeaktier. Ved en storstilet indvielse i december 1898 tog logen bygningen i brug.

Også Aarhus KFUK slog sig ned i Christiansgade. Foreningen blev stiftet i Aarhus i 1891, og havde de første år til huse flere forskellige steder i byen. I 1931 købte KFUK Christiansgade 30, en enorm grund som grænsede op til Frederiksgade. Man hyrede arkitekten Johannes Frederiksen, der bl.a. sad i

KFUMs bestyrelse, til at tegne den femetager store bygning.

For at modvirke 1910ernes arbejdsløshed og bolig-mangel gik kooperativet bestående af Hustømrernes A/S, Hustømrernes Fagforening og Hustømrernes Stiftelse og Enkekasse i gang med at bygge grunden på Christiansgade 20. Grunden havde de købt af Socialistisk Ungdomsforeningen, der ikke ønskede at realisere deres planer om at bygge et ungdomshus. Ved Hustømrernes Fagforenings 50 års jubilæum i 1921 stod bygningen færdig. Den indeholdt 10 to-værelses, 10 treværelses og 10 fireværelseslejligheder, som lige siden er blevet ud til medlemmerne.

LÆS MERE
Aarhuswiki.dk

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Go'Morgen

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

22/6 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

FARLIGE INDGANGE TIL KIRKEGÅRDENE

Århus Stiftstidende 22/06-1839

Kirkeristene foran Indgangen til Kirkegaardene omkr. Kirkerne bestode af en dyb Grav, over hvilken der var lagt en Rist med firkantede Huller, der vare saa store, at Mennesker, men ikke Kreaturer, kunde passere dem; det hændte sig dog ogsaa, at et Menneske fik sit Been ned i et Hul og saaledes var udsat for at komme til Skade. Vor Hjemmel for, at Hensigten var saavidt muligt at forhindre at indviet Jord førtes ud, ere vi ikke istand til at paapege; men det staaer tydeligt for os, at vi engang have læst el. hørt en saadan Forklaring.

EKSOTISKE DYR I DRESSUR

Århus Stiftstidende 22/06-1892

Scholz's store Menageri er nu ankommet til Aarhus. I to Dage har man været travlt beskæftiget med at sammensætte de mange store Vogne, der indeholder Dyrene, hvoraf der skal være over 100 Exemplarer; derimellem den smukkeste og mest udvalgte Rovdyrsamling, bl.a. 18 Løver af forskellige Racer. A.St. 24.6.: Scholz's Menageri aabnedes i Gaar for Publikum, som havde indfundet sig nogelunde talrigt. Det er særligt Rovdyrene, der er smukt repræsenterede i Menageriet. Af større Pattedyr findes desuden et Par stribede Zebraer, en mindre Kænguru, en Lama, en Gnu og et Vidunder af en Elefant, der udfører de mest forbausende Kunster.

FRA AARHUS STADSARKIV

Byrådet gav Fødselsanstalten en svær fødsel

AARHUSHISTORIE: Som den første patient kunne fra-skilte Valborg Karen Marie Pedersen fra Skive 10. oktober 1910 lade sig indlægge på Fødselsanstalten i Jylland. Indtil Fødselsanstalten lukkede i 1996 blev omkring 190.000 børn født i den smukke palæbygning på Nørrebrogade. I dag er sygeplejerskerne og barnegråden erstattet med Det Sundhedsvidenskabelige Fakultets Medicinske Bibliotek og Uddannelsescenter, men bygningens navn »Victor Albeck Bygningen« trækker historiske spor til bygningens oprindelige funktion.

Victor Albeck kom i 1910 fra København til Aarhus for at fungere som overlæge på den nyoprettede fødselsanstalt. Han blev en vigtig skikkelse i Aarhus. Ikke nok med at han hjalp hundredvis af aarhusianere til verden, så blev han også en betydelig faktor i kampen om at få et universitet til byen.

Byen skal ikke bukke og neje

Inden Dr. Albeck kunne ansættes som overlæge på Fødselsanstalten i Jylland, måtte byrådet og justitsministeriet igennem lange forhandlinger.

I november 1907 anmodede justitsministeriet Aarhus Byråd om at stille en byggegrund på tre tdr land i nærheden af Kommunehospitalet til rådighed til opførelsen af en statslig fødselsstiftelse. Dette indebar, at kommunen kvit og frit skulle afgive en grund til en værdi af 420.000 kroner - svarende til godt 15,5 millioner kroner i dag - plus, at kommunen skulle yde et økonomisk bidrag til fødselsstiftelsen. En anmodning der for flere byrådsmedlemmer var uspiselig.

Knap et år senere var byrådet gået med til at afstå de

Tage og Edith Andersen fra Risikov ventede i 1958 tvillinger, men til overraskelse for både læger og forældre blev resultatet blev i stedet trillinger. På billedet tilser reservekirurg dr. Weber to af de i alt tre små piger. Fotograf Børge Venge, 19.05.1958, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

tre tdr land, men ministeriet ønskede også, at kommunen skulle levere gas, vand og elektricitet til produktionspris. Højre med Michael Johansen i spidsen havde svært ved at se, hvorfor kommunen »skulle bukke og neje for Staten«. I den anden lejr stod Peter Sabroe fra Socialdemokratiet. Han mente, at byrådet skulle imødekomme justitsministeriet på alle punkter. Kompromiset blev, at byrådet gik med til levere strøm, vand og gas til 30 pro-

cent under den gældende afregningspris.

Palæet for de fattige mødre

Fødselsanstalten blev en realitet. Den kom både til at indeholde svangreafdeling, operationsstue, børneafdeling, barselsafsnit og plejeforsnit. Flere af de ugifte fødende kom langvejs fra, og boede derfor på svangreafdelingen i tiden op til fødslen. Til gengæld skulle de arbejde på anstalten indtil fødslen - enten med rengøring,

i køkkenet eller på vaskeriet. Anstalten rummede også værelser til det meste af anstaltens personale.

10. oktober 1910 fandt indvielsen sted, og Aarhus Stiftstidendes havde fået lov at kikke ind i palæet: »Hvor underfuldt det dog maa blive for en fattig Moder fra en skummel Kvistlejlighed i en Baggaard at komme herop! For det er jo en af de gode Ting ved den Jydske Fødselsstiftelse, at den gratis skal optage ubemidlede Ugifte,

Enker og forladte Hustruer:«

Gifte kvinder derimod måtte selv punge ud, mens gifte kvinder under fattigvæsenets forsyning samt andre ubemidlede gifte kvinder blev indlagt for kommunens regning. I 1911 var prisen for 12 dages indlæggelse 30 kroner, og for hver dag derudover måtte der lægges 2 kroner oven i beløbet.

Også fædrene kunne deltage

I 1955 overgik Fødselsanstalten i Jylland til at være en universitetsklinik, hvorefter anstalten primært tog sig af komplicerede graviditeter. Flere og flere kvinder ønskede at føde på anstalten frem for i hjemmet, så mange gravide måtte afvises.

Den gamle bygning i universitetsparken var både forældet og for lille, og planer om en ny og moderne fødeklinik kom derfor på bordet. »... naar den nye Hovedbygning er færdig, skal den gamle simpelt hen rives ned« kunne Århus Stiftstidende rapportere i november 1967. Planerne blev ikke realiseret, men til gengæld kunne en ny fødeklinik til almindelige fødsler indvies i Finsensgade i 1969.

I 1975 blev fødselsanstalten indlemmet i Aarhus Kommunehospital. I begyndelsen af 1980'erne var fødselsraten så lav, at gravide uden komplikationer igen fik lov til at føde på Fødselsanstalten. Først fra 1. april 1979 tilod Fødselsanstalten, som det sidste sted i hele Aarhus Amt, at fædrene også måtte deltage i fødslen.

→ LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om fødselsanstalten på Nørrebrogade.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

29/6 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

FYRVÆRKERIFEST I VENNELYST

Århus Stiftstidende 29/06-1872

Vennelyst. Stor Fyrværkerifest... 18 store Numre.-Haven aabnes Kl. 7 ½ med 9 Kanonskud. Hornmusik fra Kl. 8-10.

Entre til Haven 16 Sk. for Voxen 8 Sk. for Børn.

J. Juel, O. F. Dues Efterfølger), Kunstfyrværker for Kbh.

ET RASKT DRENGELIV GJORDE OS TIL MÆND

Århus Stiftstidende 29/06-1941

Købmand Hans Frandsens Søn, Civilingeniør Marius Frandsen, født 1872, fortæller Barndomserindringer: Vi Elever i Latinskolen

»Latinpærene« kaldet, laa altid i Slagsmaal med Realisterne i de andre Skoler; og tro ikke det gik formaa-løst til som Stormagternes Krige nu. Nej,

der udstedtes Krigserklæring og bestemtes Tid og Sted for Slaget, der kæmpedes med Stokke, Stene, Kaalrabi og lignende, og flere saarede, tilsidst maate Forældrene gaa til Politiet for at faa det forhindret. Et raskt Drengeliv levedes dengang maaske lidt for haardt efter Nutidens kultiverede Smag, men det hærdede vor Karakter og gjorde os til Mandfolk.«

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Tillykke til en gammel travler, som startede i galop

AARHUS-HISTORIE: Søndag 29. juni 1924 blev de første løb skudt i gang på græsset på Jydsk Væddeløbsbane – altså for præcis 90 år siden i dag.

»Vejen ud til Stadion var ved 3-tiden en levende Myreture,« kunne Århus Stiftstidende rapportere i avisen den efterfølgende dag.

Kl. 15.30, hvor det første løb var programsat, holdt bilerne tæt ned af Stadion Allé – helt ned til Gentoftvej. Selv om vejret viste sig lidt ustadigt denne søndag for 90 år siden, havde 4000-5000 mennesker fundet vejen ud til den nye væddeløbsbane. »... det var ikke alene X-Vogne, men ogsaa Mange T-Vogne duvede frem med unge, viborgenske Officersfruer i; paa Skødet havde Viborgenserinderne store, runde Æsker, hvori Væddeløbs-hatten var skjult.« Jo, folk var kommet fra hele Jylland for at deltage i indvielsen af Jydsk Væddeløbsbane, for nummerpladerne med T sad på biler fra Viborg Amt, mens X stod på de lokale biler. Alle jyderne måtte dog køre skuffede hjem, da det var københavnske heste, som kunne hive sejr, penge og sølvtoj hjem i alle de tre professionelle løb.

Den nyanlagte væddeløbsbane bestod af en 1200 meter lang græsbane til fladløb, og inderst fandtes en bane med fire faste forhindringer til steeplechase-løbene. Væddeløbsbanen var også forsynet med måltårn, totalisatorboder; tribune og en restaurant, hvor tilskuerne ifølge Stiftstidende kunne forsyne sig med »Portvin, udrikkelig Kaffe og Hof«.

Dramatisk steeplechase-løb

Kl. 16.30 kunne ritmester baron Reedtz Thott endelig lade det første løb begynde – et

Selv om Jydsk Væddeløbsbane i dag ofte bliver omtalt som »travbanen«, var der kun galop på programmet ved indvielsen for 90 år siden. Først fire år efter indvielsen fandt det første travløb på Jydsk Væddeløbsbane sted. På billedet er der fuldt hus til Grand Cup i 1944, hvor Erik Nielsen på »Paradør« kan hive sejren hjem. Ukendt fotograf, 30. maj 1944, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

1800 meter fladløb med ti heste til start. På den nybyggede tribune og på sadlepladsen foran kunne de mange fremmødte overvære, hvordan Niels Mattson på »Bellevue« blev den første sejrherre på Jydsk Væddeløbsbane. Den unge Mattson tog i øvrigt to sejre mere den dag – på henholdsvis »Pretty Erin« og »Karangani«. Pauserne mellem hvert løb varede en halv time, hvilket avisen Demokratens udsendte efterfølgende kommenterede med: »Det bliver efterhaanden dræbende kedsommeligt«.

På programmet var i alt syv løb. Det andet løb var et 1600 meter langt Rideklubløb, hvor andenpladsen gik til ryttersken frk. Petersen på »Graubart«. Det næst-

sidste løb – et steeplechase-løb – blev nok dagens mest dramatiske. Af de syv startende heste nåede kun tre i mål. Premiereløjtnant Jensen vandt det spændende løb med hesten »Longed«. Den efterfølgende dag kunne Demokratens abonnenter læse følgende: »... hvad duer en Løjtnant til, naar han ikke en Gang er i Stand til at ride »Lotte« i Trav over en flad Bane. Det er vidst paa høje Tid, at Afrustningsminister L. Rasmussen faar Militæret afskaffet.«

Fruernes toiletteudfoldelser

De mange fremmødte nøjedes ikke med at overvære de forskellige løb. Der blev på åbningsdagen omsat for omkring 34.000 kr. – svarende til

knap 950.000 kr. i dag.

Blandt de fremmødte var mange fine fruere og herrer – heriblandt lensgreve Scheel fra Gl. Estrup, diverse ritmestre, godsejere og grever. Af lokale spidser, konstaterede Stiftstidende, ville det være lettere at nævne dem, der ikke var til stede, end dem der var.

Det ustadige vejr gav ikke anledning til nogen større »Toilette-Udfoldelse« for de mange fremmødte fruere, der i stedet for fikse sommerkreationer måtte iføre sig »strikkede Spadseredragter af den Slags, Damerne ellers gaar paa Torvet med om Formiddagen ... Selvfølgelig kan en Dame interessere sig lige saa godt for Væddeløbene i Trikotne eller i Liv og Neder-

del, men hun interesserer andre mere, naar hun er elegant og i den rette Stil. Det er saa sandt, som det er skrevet.« Med disse ord kunne Stiftstidendes udsendte journalist Jean Petit afslutte sin reportage fra indvielsen af Jydsk Væddeløbsbane.

Du kan selv komme til 90 års-fødselsdag om en lille måneds tid, når der 26.-27. juli bliver afholdt jubilæumsløb på Jydsk Væddeløbsbane.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om Jydsk Væddeløbsbanes historie.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Go'Morgen

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

6/7 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

BANKSAGER OVER- TAGES MIDLERTIDIGT

Århus Stiftstidende 6/7-1863

Spare- og Laanekassen i Aarhus. At de daglige Expeditioner ved ovenmeldte kasse fra den 29. dennes og til min Hjemkomst fra en Reise besørger paa mine Vegne af Købmand J.H. Agerup i hans Bopæl Nr 7c paa Hj. af Skolegade og Kannikegade (Indgangen igennem Porten) bekjendtgøres herved. Aarhus den 26. Juni 1863, Hertz

FORSVUNDNE GEDER EFTERLYSES

Århus Stiftstidende 6/7-1844

Fra Galgebakken paa Aarhus' Mark ere imellem 4. og 5. ds. bortgaaet eller borttagne Tvende Geder; 2 a 3 Aar gl., mrkt. en afskaaren Flip paa det venstre Øre og et Hul i det højre. For Oplysning om Douceur. Christian Bach.

OPTEGNELSE AF GAMMEL GÅRD

Århus Stiftstidende 6/7-1915

Marcus Bechs gamle Gaard staar jo snart for Fald, men for at den ikke skal gaa i Forglemmelse, har Nationalmuseet engageret Arkitekt Trap-Friis, der er Assistent hos Arkitekt Frühstück-Nielsen, til at opmaale og tegne den gamle Gaard, for at alle disse Oplysninger og Tegninger kan blive opbevarede i Statens Arkiv for gamle Bygninger.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Legenden om Drakenberg, som blev 145 år

AARHUS-HISTORIE: 16. oktober 1772 gik et begravelsesoptog igennem Aarhus akkompagneret af byens kirkeklokker. I front var ligevognen, og efter den fulgte en lang række af byens spidser: kammerherre Rosenørn, repræsentanter fra gejstligheden, byens bedre borgerskab og officerer. Ugen forinden var Christian Jacobsen Drakenberg død, og nu skulle han begraves på en prominent plads i domkirken, i Laurids Ebbesens gravkapel.

Drakenberg var nemlig en mand med fine forbindelser til den danske adel - han havde sågar mødt kong Christian VI og haft den ære at spise et måltid med ham - og det til trods for, at han blot var en simpel sømand. Men én ting adskilte Drakenberg fra alle andre: hans umådeligt høje alder. Drakenberg blev 145 år gammel, og det kunne han dokumentere med et afskrift af den døbsattest, han selv havde hentet i sit fødesogn Skee i Norge.

Fantastiske sømandshistorier

Legenden om Drakenberg er først og fremmest overleveret i en kort levnedbeskrivelse udgivet to år efter hans død. Beskrivelsen er sammensat af forpagter Mønster, der i 1750'erne mødte Drakenberg, og den bygger delvis på Drakenbergs egen fortælling og Mønsters supplerende anekdoter. Her gengives Drakenbergs livshistorie fra hans fødsel 1626 i Norge, til hans død i Aarhus, hvor han boede de sidste 13 år af sit liv.

Allerede som 13-årig, lyder fortællingen, drog Drakenberg første gang til søs, og indtil hans 96. år rejste han med handelsbåde over hele verden: i Østersøen og Middelhavet, og til England, Grønland og Afrika. Samtidig bankede et patriotisk

Vi kan takke skibsprovianteringshandler Sophus E. Johnsen, eller bare »Drakenberg-Johnsen«, her opstillet med boldtræ og diverse rariteter, for hans arbejde med at bevare mindet om Drakenberg. Udover genudgivelse og oversættelser af Drakenbergs levnedbeskrivelse, rejste han rundt i Norden og til England for at sprede budskabet om den gamle Drakenberg. Fotograf Christian Skabelund, cirka 1940, i Christian Skabelunds samling, Aarhus Stadsarkiv.

hjerter i ham. Når svenskekrigene med jævne mellemrum brød ud, vendte han straks hjem til Norge og Danmark. Her gjorde han krigstjeneste i søværnet i tre perioder under tre forskellige konger.

I levnedbeskrivelsen findes et hav af historier om

Drakenberg, der altid skildres som en energisk og usædvanlig kraftfuld mand, også i andre, mere troværdige beretninger. Man kan læse om håndgemæng med Tordenskjold i Kristiania, og slagsmål langt op i alderdommen. Hans mest farefulde eventyr er dog nok, den-

gang han blev taget til fange af algerske sørøvere og solgt som slave. 15 år måtte han holde ud hos forskellige ejere i Aleppo, Tripoli og på Cypern!

På de bonede gulve

En stor del af fortællingen kan ikke bekræftes, og dele

af den, foruden fødselsåret, er med sikkerhed opdigtet. Det er først da Drakenberg i 1720'erne dukker op i København og på jyske herregårde, at hans levned kan bekræftes i de historiske kilder. Alligevel er historierne vigtige, for de må have spillet en rolle for at han, mod oddsene, banede sig vej til de højeste kredse i 1700-tallets Danmark. Her var en mand, som havde levet under syv forskellige konger, hvoraf han tjente de tre i krig, og som trods sin uhyre alder var fuld af vitalitet.

Den vigtigste af Drakenbergs velyndere var da også netop den senere chef for den danske marine greve Frederik Danneskjold-Samsøe. Han støttede Drakenberg til hans død, og det var på hans foranledning, at Drakenberg i 1735 forestilledes Christian VI, der tildelte den gamle sømand en livslang pension.

I nyere tid har skibsprovianteringshandler Sophus E. Johnsen (1868-1950) arbejdet for at holde Drakenbergs minde i hævd. I Drakenberg så han et forbillede for alle sømænd, og han arbejdede utrætteligt med, og brugte hele sin formue på, at formidle kendskabet til ham. Bl.a. stod han bag opsættelsen af Drakenberg-mindepladen på det hus i Fiskergade 82, hvor Drakenberg døde.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om den gamle søulv og Sophus E. Johnsen.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

13/7 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

LYSTTUR PÅ BUGTEN

Århus Stiftstidende 13/7-1858

Saafremt Vind og Veir tillader det, agter Undertegnet med den som Hurtigsejler bekjendte Kutter »De 4 Sødskende« Søndagen den 15. Aug. at foretage efternævnte Lysttoure her paa Bugten: Kl. 7 Morgen, fra Aarhus Havn, hvortil returneres Kl. 12 Middag. Kl. 2 Efm. fra dito, hvortil returneres Kl. 8 Aften. Deltagerne i disse Toure, der sikkert ville behage at henvende sig i Stedet Nr. 1025 paa Søndergd. inden Løverdag Aften. Betalingen pr. Tour er 32 Sk. pro Persona.

FRANSK VASKERI

Århus Stiftstidende 13/7-1870

Efter at have lært fransk Vask i et af de mest anbefalede Vaskerier har jeg Dags Dato etableret et sadant i Stedet Nr 25 paa Badstuegade, som jeg her ved tillader mig som saadan. Aarhus, d. 12. Juli 1870, B. M. Sørensen. Sammesteds modtages Tøj til Rulning paa Maskine. Vridemaskine udleies.

FREDERIKSGADE I FORVANDLING

Århus Stiftstidende 13/7-1879

Det er unægteligt, at Frederiksgade har paa en Maanedes Tid faaet et heelt forandret Udseende. De mange brøstfældige Bygninger ere for en Deel Forsvundne, og nettede smaa Huse opførte i deres Sted. Selv de fattigste bl. Gadens beboere have været villige Enhver især at bidrage Sit, for at Gaden kan faae et ordentligt Udseende. Kun eet eneste Sted bliver staaende uforandret og vil blive staaende som en Skræmsel midt i Gaden, Og mange spørge: »hvem tilhøre dette Sted?« Hvortil da svares: »Hr. Commerceraad Tommesen«.

FRA AARHUS STADSARKIV

På menneskeudstilling i Aarhus

AARHUS-HISTORIE: På Landsudstillingen i Aarhus i 1909 var der en helt særlig udstilling, som der nok var blevet set lidt skævt til i dag. I Folkepark-afdelingen, blandt luftgynger, dampkarusel, indiske fakirer og en grønlandsudstilling, var en hel afrikansk landsby udstillet – inklusive indbyggere. Det var abessinierne, eller etiopierne som de ville have heddet i dag, og under hele Landsudstillingen, dvs. i knap fire måneder, kunne publikum for 10 øre få adgang til deres lille landsby. De cirka 80 mennesker boede i en »autentisk« afrikansk landsby, komplet med stråhytter og palmer.

Det var ikke usædvanligt omkring århundredeskiftet rundt om i Europa at se grupper af »eksotiske fremmede« udstillet. Der blev udstillet samer og afrikanere, amerikanske indianere, kinesere og japanere og mange andre. Centrum for menneskeudstillingerne var tyskeren Carl Hagenbecks zoologiske have i Hamborg, hvorfra mange af grupperne blev hentet til Europa. I Danmark foregik udstillingerne hovedsageligt i København, i Tivoli, Zoologisk Have og Cirkusbygningen, men abessinierne var ikke de første i Aarhus: En lille håndfuld »folkekaravaner« havde allerede besøgt byen i løbet af de foregående årtier, men abessinierlejren var langt den største.

Lejren trækker tilskuere

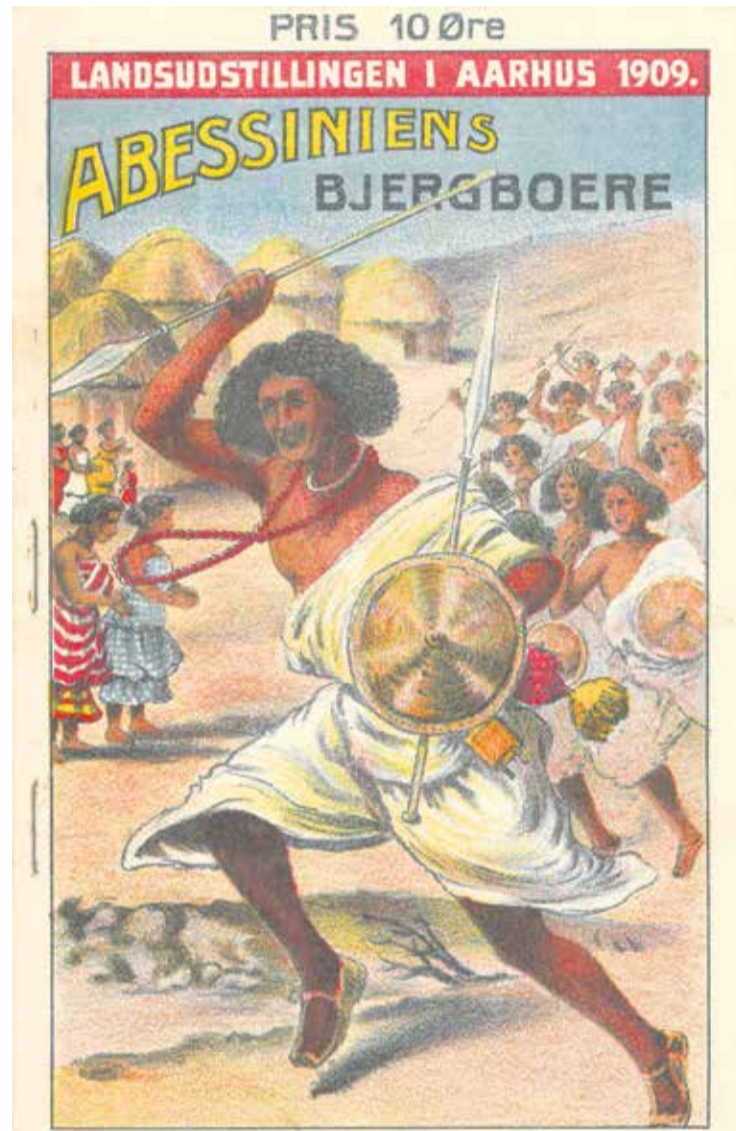
Abessinierne var en kæmpe succes på Landsudstillingen. Halvvejs igennem udstillingsperioden havde 93.000 allerede betalt entré til landsbyen, et tal der skal ses i forhold til den halve million, der i alt besøgte Landsudstillingen.

De kom for at følge med i abessinierne mere eller mindre opstillede hverdagsliv og kunne frit gå rundt i landsbyen og iagttage våbensmedjen, pottemageren eller væverne. De kunne besøge høvding Essas hytte, og se hans koner danse – et syn der ifølge vejledningsfolderen ellers kun var forbeholdt høvdingen! – eller de kunne overvære nogle af de forestillinger, der hver dag blev opført: Der var dramatiske krigsspil, demonstrationer af abessinierne spydskastfærdigheder og mere fredelige frierdanse.

Damer med erotisk kuller

Abessinierne var genstand for masser af skrivelser i pressen. Et af de mere saftige emner var de lokale kvinders »erotiske« eller »exotiske kuller«. Det var et tilbagevendende tema i forbindelse med menneskeudstillingerne, at mandlige journalister med stor forargelse rapporterede om stævnemøder, uanstændige afskedsscener og romantiske forhold mellem »udstillede« mænd og lokale kvinder:

Det var også tilfældet i Aarhus i viser, satiretegninger og i pressen. I Aarhus-avisen Demokraten blev fænomenet beskrevet 11. oktober under overskriften »Erotisk Kuller hos Damerne«. Som et tidstypisk element er der klare racistiske undertoner i artiklen. Efter en længere beretning om kaotiske tilstande i forbindelse med menneskeudstillinger i Berlin, forårsaget af det berlinske borgerskabs damers »belejringer« af de udstillede, vender journalisten opmærksomheden mod Aarhus. Her er det mindst ligeså galt fat, forsikrer journalisten: Abessinierne har »fordrejet Hovedet paa adskillige

For 10 øre kunne gæsterne i den Abessiniske landsby, på Landsudstillingen i 1909, erhverve sig denne lille vejleder. I den præsenteres abessinierne, og publikum forsikres om den oplevelse der venter: »Naturtro og realistisk indtil de mindste Enkeltheder skaber det et Indblik i de hemmelighedsfulde Regioner af det sydlige Abessinien og ligner et levende Billede, som, med al sin Stafage, er bragt over til Europa fra den mørke Afrikanske Verdensdel.« Foto: Landsudstillingens arkiv, Erhvervsarkivet

Kvinder, der benytter enhver Lejlighed til at flokkes om og gnide sig op ad de grinende Sorte.« Ikke alle er dog lige modtagelige, melder arbejderavisen Demokraten troligt: Arbejderhustruer og –døtre står imod!

Historierne om disse forhold var sandsynligvis ikke altid helt sandfærdige. Som det stadigvæk er tilfældet, solgte saftige historier om sex og forbudt lidenskab også aviser i 1909. En historie om, at en aarhusiansk kvinde i 1910 skulle have fået et

barn med abessinieren Derrik – i pressen døbt »Smukke Didrik« – kan heller ikke bekræftes. Men der er eksempler på, at medlemmer af andre udstillede grupper har slået sig ned og stiftet familie i Danmark efter udstillingerne. Efter Tivolis Kinaudstilling i 1902 bosatte omkring 16-18 kinesere sig f.eks. i København – primært mænd der havde fundet danske kærester.

Den eneste af abessinierne, der blev tilbage i Aarhus, var en lille pige, der døde

under udstillingen. Hun blev begravet på Nordre kirkegård, men hendes grav er for længst nedlagt. Det var meget almindeligt, at flere af de udstillede døde under deres ophold i Europa, hvor de var udsat for fremmede smitsomme sygdomme.

→ LÆS MERE

www.AarhusWiki.dk

Læs mere om menneskeudstillingerne og abessinierne på www.AarhusWiki.dk.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Go'Morgen

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

20/7 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

EKSTRA GOD PUNCHEKSTRAKT

Århus Stiftstidende 20/7-1811

Hos Købmand Joh. Basballe ved Aaen kan imod tomme Flaskers Aflevering bekommes extra god Puncche-Extract for 6 Rdlr. Flasken. - Til Oplysning for De som maatte være uvidende om Omgangsmaaden dermed, bekendtg. tillige: efterat saadan en Flaske Extract er kommet i en Bolle, kan derpaa skienkes 2 Potter kaagende Vand, hvorefter Bollen da tillukkes med Laag 5 a 10 Minutter, og da er Punschen færdig. Af Vand kan ogsaa tages mere eftersom Vedk. maatte ønske sig Punschen stærk el. svag.

SNYD MED BADEBILLETTER

Århus Stiftstidende 20/7-1900

Til sine øvrige Bedrifter har »Missionæren« Hans Henrik Hansen ogsaa føjet den, at have narret en Del Mennesker af med Penge til Sæsonbadekort til hans Badeanstalt ved Riis Skov. Kort for Hansen solgte »Belvedere«, reklamerede han med Badekort til 1,50 Kr. for hele Sæsonen. Adskillige lod sig lokke, men da Badeanstalten gik over til den nye Ejer, havde den ikke overtaget Forpligtelsen til at opretholde Badeanstalten. Den blev fjernet, og de, der havde løst Sæson-Badekort hos Hans Henrik Hansen, vare narrede for baade Pengene og Badene.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

80 år med bøger i Mølleparken

AARHUS-HISTORIE: Efter 80 år i Mølleparken er en epoke snart ovre: Hovedbiblioteket rykker ud af sin gamle bygning og ind i det nybyggede multimediehus Dokk1 på havnen. Her får det plads sammen med Borgerservice, i en stor, moderne bygning, der til en pris på 1,9 mia. kr. bliver Aarhus Kommunes hidtil største byggeprojekt.

Den svære begyndelse

I dag er det svært at forestille sig, ikke at kunne gå på biblioteket og gratis låne de nyeste bøger. Der er Statsbiblioteket og Hovedbiblioteket, lokalbibliotekerne og skolebibliotekerne, og det er næsten en borgerret at have adgang til et bibliotek i sit nær-område. Sådan har det ikke altid været.

De offentlige bibliotekers historie i Danmark startede for alvor i 1800-tallet, og var århundredet ud præget af store vanskeligheder. Over hele landet fandtes flere hundrede små sognebog-samlinger, som for de flestes vedkommende var præget af små og ringe samlinger. Ligesom købstædernes folkebiblioteker, der begyndte at skyde op i midten af århundredet, kæmpede de med økonomien, og mange af dem fulgte den samme udviklingsbane: En gruppe lokale ildsjæle, almindeligvis fra borgerskabet eller præstestanden, går i oplysningens navn sammen om oprettelsen af samlingen, men efter en årrække på 10-20-30 år falder interessen, samlingen misligholdes og lukkes til sidst helt. Der blev først oprettet en statslig støtteordning i 1882, men de 6000 kr. man her uddelte, var langt fra nok til at støtte alle landets bogsamlinger.

I Aarhus er historien den samme. I 1821 åbnes Stifts-

En stille februarformiddag i Mølleparken, set fra toppen af hovedbibliotekets trappe. Johannes C. Bjergs skulptur *Elskovskampen* blev i 1990'erne flyttet op ved siden af trappen, mellem parken og biblioteket. De små amoriner har siden 1994 stået i Tivoli Friheden. Fotograf Børge Venge 22/2-1958, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

biblioteket på initiativ af Julius Høegh-Guldberg, men allerede efter tyve år stagnerer foretagendet: Som i resten af landet er man afhængig af privat støtte og medlemsbidrag, men den litteratur man ligger inde med er for ringe og utidssvarende til at tiltrække brugere.

Aarhus Folkebibliotek

10. marts 1869 slås dørene op til Aarhus Folkebibliotek, der

siden skulle flytte til Mølleparken og blive til Hovedbiblioteket. Det er fra starten et oplysningsprojekt, der er tiltænkt byens håndværkere og almuen, og en række af byens politiske og økonomiske spidser deltager og støtter projektet.

I første omgang tildeles biblioteket et lokale på loftet af Paradisgades Skole. Her råder man over 700 bind, der i løbet af det første år ud-

lånes 5000 gange til 500 lånere. Udfordringen ved en åbningstid på to gange en time om ugen, og de trangt lokaler, løser man ved at dele de to dage: Mandag er der åbent for dem hvis navn begynder med A-L, torsdag M-Ø.

På trods af økonomiske udfordringer holder Folkebiblioteket næsen oven vande, og modtager fra 1874 kommunal støtte. Bogbe-

stand og udlånstal stiger støt, og i 1900 råder man over 3956 bøger, der i løbet af et år udlånes i alt 11.519 gange.

Åbningen af Statsbiblioteket i 1902, på Vester Allé 12, får stor betydning for Folkebiblioteket. Her holdt læsesalen og udlånet nemlig åbent flere timer hver aften for Aarhusborgerne, takket være et tilskud fra kommunen. På den måde kom Statsbiblioteket i de følgende år til at supplere Folkebiblioteket, og det er nok en del af forklaringen på, at man lod biblioteket i Vestergade gå i forfald. Selvom det blev renoveret i 1922 var Aarhus Folkebibliotek fortsat langt bag resten af landets standarder, og det var til sidst så slemt, at bøgerne skadedes af indsvævende vand fra ødelagte vinduer og murværk.

Men i 1928 skete der noget. Man begyndte forarbejdet til et nyt, moderne bibliotek i Mølleparken. Det stod færdigt oktober 1934, og blev taget vel imod af publikum: De ca. 16.000 bind blev lånt ud 22.230 gange i løbet af den første måned, med det resultat at boghylderne næsten stod tomme. Til sammenligning blev der i 2013, fra alle Aarhus kommunes biblioteker, udlånt 1,56 mil. bøger; fra en samling der talte 633.541 bøger, eksklusiv knap 170.000 enheder andet materiale. Nu er spørgsmålet, om vi kommer til at se lignende tilstande, når det nye bibliotek på havnen tages i brug engang i starten af 2015.

➔ LÆS MERE

www.AarhusWiki.dk

Bibliotekernes historie i Aarhus

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

27/7 IFØLGE SEJR
på Aarhus Stadsarkiv

**KØBMAND MALLING
BISAT I SAVN**

Århus Stiftstidende 27/7-1826

Atter har Aarhus tabt en af sine solideste virksomste og agtværdigste Borgere ved Købmand R. Mallings Død i disse Dage. At man dybt føler Savnet af denne i saa mange Henseender i vore Dage høistsjeldne Mand, derom vidnede ogsaa Præget i alles Aasyn den 24. Julii, da hans jordiske Levninger bleve bragte til Domkirken, hvor hans Liig blev bisat. Et talrigt Følge af Byens Embedsmænd og Borgere, saavel som mange Uindbudne af Byen og fra Landet hædrede hans Liig ved at følge det did. Alle Skibene i Havnen flagede, og mange Søemænds tarefyldte Øine vidnede om deres Sorg og deres Tab. Ved Domkirkegaardens Grændse modtoges Liget med en høitidelig Sørge-musik, foranstaltet af den salig Afdødes Ven, Hr. Kirkevæрге Fulling, og under Bisættelsen blev der opført en særdeles smuk Sørge-musik fra Orgelet. Hans Højærværdighed Hr. Stiftsprovst Studsgaard fremsagde efter Jordpaakastelsen nogle skjøne Ord, der fandt en troe Gjenklang hos alle dem, der kjendte den salig Hedengangnes sjeldne Værd. Liget bisattes i Domkirkens Korsgang undet det der hængende smukke Skib, som 1720 blev skjænket til Kirken af 10 Søemænd og Aarhus Borgere. Dette Skib var med sort Flor dekoreret, og paa et af dets Flag anbragt den skjøne Tanke: »Held hver som kom i Fredens Havn!«

FRA AARHUS STADSARKIV

Rytterfægtningen - et blodigt slag på 15 minutter

AARHUS-HISTORIE: På hjørnet mellem Trøjborgvej og Nørrebrogade står en treenhalv meter høj granitsten med ordlyden: »Minde om Rytterfægtningen paa Aarhus Mark den 31. Maj 1849«. Stenen vidner om et af de mere dramatiske kapitler i Aarhus' og Danmarks historie: Treårskrigen 1848-50 og den månedlange tyske besættelse af Aarhus under denne.

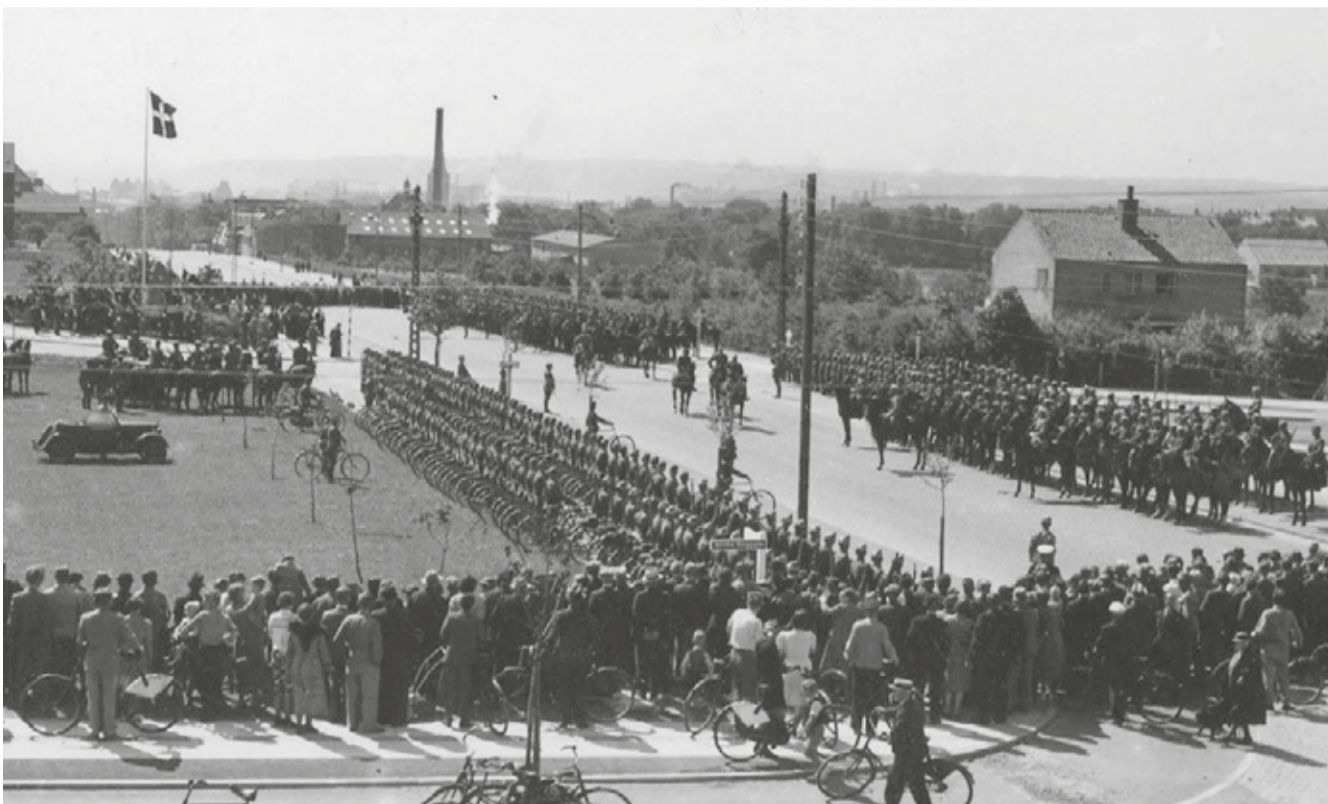
Mindestenen er sat af Våbenbrødreforeningen for Aarhus og Omegn 31. maj 1899. Det var en stor begivenhed med op mod 6000 tilskuere, og helt fra morgenstunden havde Aarhus stået på den anden ende. Klokken syv vågnede indbyggerne til lyden af marchmusik i gaderne, og klokken 16 var der afgang fra Bispetorv i selskab med militærfolk og veteraner fra træfningen.

Langs ruten var byens gader pyntet med Dannebrogssflag: For aarhusianerne var det en national mindedag for treårskrigen - »disse for det Danske folk saa Mindeværdige Aar, da Enighed gjorde os stærke, og da Folket i Fædrelandskærlighed ofrede sit bedste Eje - sine Sønners blod«, som Våbenbrødreforeningens formand udtrykte det.

Optakt til fægtningen

Treårskrigen brød ud, da Slesvig-Holsten gjorde oprør i marts 1848. Holsten hørte ligesom Slesvig under den danske konge, men var samtidig en del af Det Tyske Forbund, og her kunne man ikke sidde slesvig-holstenernes bøn om assistance overhørig: Med Preussen i spidsen gik man ind i konflikten på deres side.

I maj 1849 havde de danske styrker forskanset sig ved Dybbøl-Als, i Fredericia

Ikke mange har hørt om rytterfægtningen, men gennem flere år blev den markeret med store militærparader. Her er det 90-året for rytterfægtningen, der højtideligholdes ved en ceremoni på Randersvej. Stenen ses i venstre side ved flagstangen. Den er siden blevet flyttet omkring 25 meter. Fotograf Åge Fredslund Andersen 31. maj 1939, Aarhus Kommunes Biblioteker, Lokalhistorisk Samling.

og i området nord for Aarhus med base på Helgenæs. Det var general Olaf Rye, deraf Ryesgade, der ledede tropperne ved Aarhus. Han havde fået til ansvar at trække de tyske styrker op i Jylland, med det formål at sprede den talmæssigt overlegne fjende. I slutningen af maj nåede en større tysk styrke Aarhus og besatte byen.

I en støvsky

Den 31. maj var en tør, solbeskinnet dag, og set fra Aarhus tog træfningen sig blot ud som en stor støvsky, da tropperne tørnede sammen uden for byen i området mellem Randersvej, Skejbyvej og Grenåvej.

Selve kampen har ritmester S. C. Barth berettet om. Han var af general Rye be-

vet beordret til at foretage rekognoscering i retning af Aarhus. Da Barth ankommer til Vejlbj, finder han oberst Møller i kamp med preussiske dragoner og infanteri.

Efter at have gjort nogle hurtige udgravninger at falde tilbage til, instruerer Barth sine dragoner til at tage kapperne af, for bedre at kunne bruge sablen, og til kun at hugge efter hovedet. Barths styrker angriber her efter den løse kæde af tysk infanteri, der befinder sig på rugmarken mellem dem og Randersvej.

En del af tyskerne hugges ned, men da Barth kommer på den anden side, møder et ubehageligt syn ham: Fra Randersvej rykker tyske husarer frem, og i ret-

ning af Hasle er yderligere en eskadron husarer opmarcheret. Det får Barth til at sende en del af sine mænd tilbage mod Vejlbj, hvad de tililende tyskere misforstår som en tilbagetrækning. I forvirringen rider de forbi Barth og hans dragoner, og omtrent samtidig ankommer danske forstærkninger. De tyske tropper er nu delvist omringet og i mindretal, og må trække sig tilbage ad Randersvej til det besatte Aarhus.

Alt sammen varede mindre end 15 minutter. Tabene var på dansk side to døde, fem sårede og fire tilfange-tagne; på tysk side to døde, 23 sårede - hvoraf en stor del døde i løbet af første døgn, hvad ikke mindst de mange hovedhug bidrog til - og

25 tilfangetagne. Det var en klar dansk sejr.

I krigens store sammenhæng var det et lille slag, men i Aarhus satte det sig mange spor. Mange militærparader er blevet afviklet til minde om træfningen, og i 1898 blev en blodbøg plantet ved Randersvej. Blodbøgen blev godt nok fældet i 2010, til fordel for letbanen, men i dens fravær kan Jørgen Sønes maleri af rytterfægtningen beskues på ARoS - og endelig er der jo stadig den treenhalv meter høje mindesten ved Trøjborgvej.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om det blodige slag og om Aarhus under treårskrigen.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

**AARHUS
WIKI**

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

**AARHUS
ARKIVET**

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

3/8 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

VOGNUMAND ANDERSEN HOLDER AUKTION

Århus Stiftstidende 3/8-1833

Torsdagen lader Vognmand C. Andersen paa grund af Bortflytning fra Byen ved offentlig Auction bortsælge en Kareth, 2 Reise-Postvogne, en Arbeidsvogn, 2 Kaner, 2 Slæder med Bjelder og Klokker, en Plov, en Harve, Sengestæder, Sengeklæder, en Gruekjedel paa 3 Tdrs. Rum, Borde og Stole m.m.

ESMANN NÆGTER SKRIVERIER

Århus Stiftstidende 3/8-1864

Til Redacturen af »Dagbladet«. Jeg er idag fra København underrettet om, at jeg i »Dagbladet« er anført som Forfatter af en i Bladet indrykket Længere Adresse til Hs. Majestæt Kongen. Mit væsentlige Hverv i Adressernes Historie hersteds i indeværende Sommer indskrænker sig imidlertid til at have af Hjertens Lyst modarbejdet de »719's« eller »de sammenskrabede« Adresse, fordi denne antydede ikke saa Lidet mere end en Hengivningsheds udtalelse til Hs. Majestæt. - Den i »Dagbladet« nu omskrevne Adresse gaar ligeledes ikke saa lidet udenfor denne Udtalelse, og af den Grund faar denne ogsaa hjælpe sig uden min Underskrift.

Til ingen af Adresserne er jeg Ophavsmand og jeg har ikke Ansvar for eet Ord i nogen af Dem.

Aarhus, d. 2. August 1864,
J. V. Esmann

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Møllestien - fra slum til idyl

AARHUS-HISTORIE: Stokroser, kulørte facader og brosten er det første man ligger mærke til, hvis man en sommerdag tager smutvejen fra Grønnegade hen til hovedbiblioteket. Jo, i dag er Møllestiens små idylliske huse særdeles attraktive, men for ikke så mange år tilbage, så området meget anderledes ud.

Møllestien ligner en gammel gade, og det er den også. Gaden blev højst sandsynligt anlagt i forbindelse med en generel udvidelse af gadenettet i Aarhus i 1200-tallet, og også navnet har mere end 400 år på bagen.

For bare 50 år siden var Møllestien mere end dobbelt så lang. Den strakte sig fra Møllegade henover Grønnegade til området, hvor Lokalcenter Møllestien i dag er at finde, hvorefter den slog et knæk for endeligt af løbe ud i Vestergade, ud for nr. 26. Der fandtes ikke veje videre ned til åen fra Møllestien, og der var derfor ingen gennemkørende trafik i området. Det var først i forbindelse med opførelsen af Christians Bro i 1910, at Grønnegade blev ført ned til åen og det stille isolerede liv ved Møllestien var slut.

Fattigfolk i småhuse

Indtil slutningen af 1960'erne var Møllestiens småhuse primært beboet af småkårsfolk. I 1887 boede der ikke færre end 14 enkemænd og 43 arbejdsmænds i Møllestien. Gadens beboere havde som regel ikke råd til at vedligeholde boligerne, og efter 1. Verdenskrig blev Aarhus ramt af en bolignød, der gjorde, at udlejere kunne tillade sig det meste.

I en beskrivelse fra 1920 om Møllestien 31, kan læse følgende: »Til Gaardsiden er der slet ingen Ydervæg,

Legende børn i juni 1960 ved den østlige del af Møllestien. Juni 1960 blev netop måneden, hvor denne del af Møllestien fik det endelige dødsstød af byrådet. I dag er de gamle småhuse erstattet med Lokalcenter Møllestien. Ukendt fotograf, juni 1960, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

men kun en løs Opstabling af Sten ... I Stuelejligheden maatte Familien udkæmpe en haard Kamp for at faa en aaben Latrintønde fjernet fra et af Værelserne ..., og Lejerne maa stadigt affinde sig med, at Natrenovationsfolkene ved Tømning transporterer den ildelugtende, men nødvendige Tønde gennem Lejligheden.«

Beboerne kunne klage over forholdene, men da alternativet var hjemløshed, fandt de fleste sig i de kummerlige forhold.

Boligmangel

I 1925 var boligforholdene i Møllestien blevet så grelle, at flere af boligerne på trods af den store boligmangel stod

tomme. For at komme boliganglen til livs blev der nedsat et boligtilsyn. Et kikk i dets rapport fra 1925 giver et glimrende indblik i, hvordan det var at være beboer i Møllestien dengang.

I den typiske bolig ville man i stueplanet finde to værelser fordelt på i alt 25 kvadratmeter; og under 1. salens skrå vægge ville også være klemte et par værelser ind. I 1925 havde ni ud af ti boliger i Aarhus fået indlagt elektricitet - i Møllestien var det i mindre end hver tredje bolig. Når det kom til badefaciliteter, var der simpelthen ikke en eneste bolig i Møllestien, som havde et badeværelse, mens kun hver syvende bolig i gaden havde fået instal-

leret wc. Gennemsnitligt havde hver voksne beboer i Møllestien 14 kvadratmeter til rådighed. Til sammenligning havde hver af Kystvejens voksne beboere på samme tidspunkt 44 kvadratmeter til rådighed, og her fandtes også både wc og badeværelse i de fleste lejligheder.

På trods af boligtilsynets anmærkninger blev der ikke udført de store forbedringer. Bygningerne fik lov at forfalde et halvt århundrede endnu, før der skete noget. I juni 1960 vedtog byrådet en saneringsplan for Møllestien øst for Grønnegade og syd for Vestergade. Der skulle rives ned og bygges nyt. Det tog dog nogle år, før saneringsmyndighederne fik afslut-

tet sagen, hvorfor selve nedrivningen måtte udskydes. I mellemtiden blev den vestlige del af Møllestien, som ikke var indbefattet af saneringsplanen invaderet af unge kunstnere og studerende, som på eget initiativ satte de gamle små faldefærdige huse i stand. Mure blev genopbygget, tage udskiftet, facader malet i muntre farver og stokroser plantet, så gaden blev forvandlet til, hvad den er i dag.

→ LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om de gamle huse ved Møllestien.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

10/8 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

RYGTET OM DØDSFALD STÆRKT OVERDREVT II

Århus Stiftstidende 10/8-1846

Jeg bryder mig hverken om Deres Titulationer eller Deres Avertissementes, men jeg skal nok forsvare mine Skrifter. De Personer, som har løiet mig paa, at jeg skulde have druknet mig i Baghølet er Tambour Støckel og Hattema-gar Starcke. Jeg ønskede gjerne, at de vilde bringes for Domstolen, saa vil jeg med flere Borgere overbevise dem deres løgnagtige Beskyldninger. Jeg ved ikke, om jeg er Nogen nogen Adresse skyldig. *J. Dyhr, Stenhugger, boende Garver-gyden Nr. 737*

BAUDITZ I DISPUT MED PROVST VALLENTIN

Århus Stiftstidende 10/8-1852

Ritmester F. Bauditz skriver 3/4 spalte mod Provst Vallentin, der har overrumplet ham som Kandidat ved Folketingsvalget i Randers Amts 2. Valgkreds.

KØBENHAVNERIER OM ARKITEKTUR

Århus Stiftstidende 10/8-1856

I en Artikel om Aarhus' Udvikling - taget fra »Kbh-posten« - siges at de mange Nybygninger hverken udmærker sig ved Størrelse el. Elegance, dog »findes der enkelte meget smukke og smagfulde, bl.a. Herredsfoged Willemoes' pragtfuldt udstyrede Gaard paa Hjørnet af »Søndergade«.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Nødboligerne på Poul Martin Møllers Vej

AARHUS-HISTORIE: Poul Martin Møllers Vej ligger gemt mellem Vestervangs boligblokke og de store villager og almene boliger ud mod Paludan Müllers Vej. Karakteristisk for gaden er de fire længer af okkerfarvede rækkehuse, nr. 1-95. De er opført 1925-26 af kommunen, og deres historie er også en vigtig del af Aarhus' historie.

Efter 1. Verdenskrig var Aarhus ramt af en bolig-nød, der i 1925 førte til byrå-dets beslutning om at opføre de 96 boliger på Poul Martin Møllers Vej. I takt med store prisstigninger, var reallø-nen faldet, og oven i det kom fra 1917 en kraftig stigning i arbejdsløsheden. Når man tilføjede et aftagende bolig-byggeri, og tilflytning til by-erne fra landet, resulterede det alt sammen i bolignød.

Til flyttested i april 1922 manglede over 200 aarhusianere, fordelt på knap 400 familier, således en bolig. Det tal var faldet i 1925, men stadig var gode råd dyre for kommunen, der havde ansvar for at anvise boliger til de husvilde familier. Samme år måtte kommunen indkvartere over 400 familier rundt om i byen. Der var blevet fundet plads til dem på byens kaserner, og senere på året måtte man inddrage skolerne på Ingerslev Boulevard og Nørre Boulevard.

Det var ikke en holdbar løsning. Det gik ud over børnenes undervisning, der måtte flyttes, og Krigsministeriet rykkede for en rømning af deres ejendomme. Hertil kom, at byrådet var stærkt bekymret over forholdene i de kummerlige baraker, der var opført til de boligløse.

Byrådet arbejder hurtigt

Det var altså et byråd, der var hårdt presset for at finde

En gruppe soldater med friske forsyninger af wienerbrød. Billedet er taget ude foran KFUMs soldaterhjem, der lå for enden af Poul Martin Møllers Vej, hvor plejeboligerne Vestervang 42-44 ligger i dag. Soldaterhjemmet var opført i 1948 i en gammel flygtningebarak, og tilbygget en stor sal. I 1978 overtog foreningen Folkedansen bygningerne, der nu blev kendt som Folkedansens Hus. Fotograf Børge Venge, 25.05.1957 Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

løsninger for de nødstedte. Omkring 400 boliger var allerede under opførelse af kommunen, men det var ikke nok. Derfor var det også et punkt, der fyldte meget i byrådsforhandlingerne, de fleste var enige om at handle hurtigt. Efter to måneders diskussion kunne man 10. august træffe endelig afgørelse om at opføre rækkehusene på Poul Martin Møllers Vej.

At valget faldt på rækkehuse, der ikke var særlig udbredt i Danmark, skyldtes tidspresset. De var billige, fordi der i modsætning til barakkerne kunne optages lån i dem, og de ville kunne opføres hurtigt – blot to uger

havde det mest optimistiske bud lydt i juni. Dermed ville de være klar til oktober flyttested, hvor man forventede, over 200 familier ville have behov for at få henvist en bolig. To uger viste sig urealistisk, men 15. december kunne de første familier flytte ind, og i februar 1926 var byggeriet færdig.

Husene var tegnet af Aarhus' første stadsarkitekt Fredrik M. Draiby, der bl.a. også stod bag Badeanstalten Spanien og Den Permanente. I hvert dobbelthus var der plads til fire familier: to i stuen og to på første sal. Det var små lejligheder, men man forventede fra starten at slå lægge dem sammen, når bo-

lignøden var blevet mindre.

Lejlighederne blev ikke lagt sammen, og stod – med undtagelse af nye vinduer og isolering i 1976 - stort set uændrede hen indtil 1984. Da var de kakkelovnsopvarmede boliger trods alt blevet for utidssvarende, med deres fælles bad og toilet i kælderen, og kun én vandhane, der oven i købet kun gav koldt vand.

Derfor udarbejdede kommunen en saneringsplan for boligerne, der i pressen gik under navnet »kommunens dårlige samvittighed«. Udover nyt tag, fjernvarme og varmt vand skulle hver lejlighed have eget bad og toilet. Det blev for meget for

beboerne. For det første var der huslejstigningen, der ville blive på over 650 kroner, og så var der inddragelsen af dyrebare kvadratmeter til badeværelse, i en lejlighed der i forvejen ikke var for stor. Resultatet blev et kompromis, hvor godt halvdelen af beboerne sagde nej til eget toilet/bad, og i stedet ønskede det placeret i kælderen. Til 21 mio. kr. blev det et af de hidtil dyreste saneringsprojekter i byen.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om nødboligerne på Poul Martin Møllers Vej.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

17/8 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

ÆNDER PÅ AFVEJE

Århus Stiftstidende 17/8-1840

Tre fremmede Ænder have i et Aarstid opholdt sig i min Gaard og voldt mig stor Fortræd ved at jage mine egne ud derfra, hvis aarsag jeg endeligen ønsker at blive dem qvit, da jeg ellers, hvis de ikke afhentes inden 8

Dage, nødsages til at lade dem slagte. A. F. Elmquist

MØBLER BORTSÆLGES VED AUKTION

Århus Stiftstidende 17/8-1824

Form. Bortflytning lader Madame Føns ved off. Auction i de af hende beboede Værelser i Hr. Koppels Gaard paa det store Torv, bortsælge en deel Møbler, hvoriblandt 2 Mahogni-Speile, med helt Glas og 2 dertil hørende Piedestaler, en Divan med 6 Stole af Bideetræ, et dito Frokostbord, en Himmelseng, et stort, saa godt som nyt, Linnedskab m.m.

ØLLEVERANCER FRA KØBENHAVN

Århus Stiftstidende 17/8-1864

H. Liisberg & Meisners Bryggeri. Ifølge det fra mange sider tilkjendegivne Ønske have vi truffet et saadant Arrangement, at vi indtil videre kunne erholde bayersk Øl fra Kbh. regelmæssigt tilsendt. Som følge deraf anmodes de af vort Bryggeries Kunder, der ønske at blive forsynet med kbhvnsk. bayersk Øl ved vor Mellekomst, om i denne Uge at ville anmeldte dette paa vort Contoir, samt at opgive omtrentlig, hvor meget de ønske ugentlig. H. Liisberg & Meisner

FRA AARHUS STADSARKIV

Samsøgades Skole runder 100 år

AARHUS-HISTORIE: »Der er kommet en ny! – Den ny er den smukkeste!« Med H. C. Andersens ord åbnede skolekommissionens formand pastor Laursen i 1914 byens nye flotte skole i Samsøgade. Indvielsen fandt sted midt i en periode med store forandringer i skolevæsenet. I 1909 var betalingsskolerne blevet afskaffet, og borger-skolen var blevet skole for alle byens elever – ikke blot de betalende.

Presset på byens skoler var konstant stigende, og fra 1903 til 1921 kunne arkitekten Ludvig A. Petersen tegne hele fem nye og store skoler til de aarhusianske elever – Ingerslevs Boulevards Skole 1903, Finsensgades Skole 1907, N.J. Fjordsgades Skole 1910, Samsøgades Skole 1914 og Læssøesgades Skole 1921.

Da Ludvig A. Petersen fik til opgave at tegne Samsøgades Skole, valgte han en helt ny byggestil i forhold til de tre skoler, han allerede havde tegnet. Skolen fik fire fløje med en overdækket gård i midten, og da taget blev båret af murstensøjler, fik gården det malende tilnavn 'Søjlehallen'.

Projektet var bekosteligt for Aarhus Kommune. Stiftstidende døbte skolen »Aarhus nye halvmillion-Skole«, men det var nu ikke sandt, for den samlede byggesum endte altså 'kun' på 399.446,80 kr. Ret skal som bekendt være ret.

For de penge fik aarhusianerne en moderne skolebygning, der rummede hele 24 klasseværelser, to lokaler til naturkundskab, to sangsale, to gymnastiksale samt lokaler til sløjd og husgerning. Da skolen stod færdig, blev byens borgere inviteret til at se den flotte bygning. Efter indvielsen gik bygningen i folkemunde under tilnavnet

Drenge fra Samsøgades Skole undervises i et minimalt kælderlokale hos lærer Otto Halkier. Da skolen blev beslaglagt under Anden Verdenskrig, måtte en del af undervisningen foregå i private hjem. Ukendt fotograf 13. marts 1945 i Århus Stiftstidende samling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

Skolepalæet med klar reference til den flot knejsende bygning på den stejle Munkegadebakken.

Undervisning i private hjem

Skolegangen blev kompliceret under Anden Verdenskrig. I oktober 1942 måtte kommunen overlade gymnastiksalene på Samsøgades Skole til den tyske værne-magt, og knap en måned senere blev hele skolen beslaglagt. Herefter måtte eleverne undervises i lånte lokaler på Skovvangsskolen. Da også Skovvangsskolen i foråret 1945 blev besat, blev en del af eleverne undervist under ofte kummerlige forhold i private hjem, også hos nogle af lærerne.

»Tyskerne har forpestet Aarhus-skolerne,« skrev Århus Stiftstidende umiddelbart efter krigens ophør. Avi-

sen omtalte efter et besøg på en af byens skoler forholdene således: »en svinsk Lugt, en blanding af Pølse, Skovsværte, Fodsved, Brænderøg og Sengeluft, der stemmer for Brystet«. Jo, det var klart for enhver, at der var meget at tage fat på, og sådan var det også for Samsøgades Skole.

I den flotte gymnastiksal flød affaldet, og på nogle af væggene var der malet nazistisk propaganda. Da skolen igen var klar efter tre måneders istandsættelse, kunne eleverne med flag og musikkorps glade vende hjem. En af de daværende elever beskrev mødet således: »Vi var hjemme! – og vi følte, et Mareridt var ovre«.

Byens første fritidsklub

I efterkrigsårene udgik et interessant initiativ fra Samsø-

gades Skole. Her blev skabt en fritidsklub, der i de følgende år var inspirationen for andre skoler i Aarhus og forstæderne. Det begyndte med en håndfuld elever, der mødtes om aftenen på skolen for under lærernes ledelse at arbejde med forskellige hobbyer såsom metalsløj, vævning, tegning og sang. Initiativet var populært. På kort tid kom man op på omkring 200 elever pr. aften. Forældrene var glade for arbejdet, som dengang var nyt og temmelig opsigtsvækkende.

Udflytningen fra midtbyen til de aarhusianske forstæder fra begyndelsen af 1960'erne betød et støt faldende elevtal på midtbyens skoler. Flere midtbyens skoler herunder naboskolen i Ny Munkegade blev derfor nedlagt i perioden frem mod 1990.

Samsøgades Skole klarede

frisag, og skolen, som i dag har små 500 elever, har netop taget hul på et nyt og spændende skoleår. Eleverne vil nok synes, at skolebygningen ikke længere er ny at se på, men smuk – det er gamle bygning fortsat. På lørdag markerer Samsøgades Skole sit 100 års jubilæum med fest for tidligere lærere og elever.

Aarhus Stadsarkiv ønsker jubilæet til lykke! Og skulle der være elever og lærere, der ligger inde med billeder fra tiden på skolen, kan de gemmes i byens arkiv på hjemmesiden www.smartarkivering.dk.

→ LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om Samsøgades Skole.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

24/8 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

HAMMERSCHMIDT FYLDER 70 ÅR

Århus Stiftstidende 24/8-1923

Lørdag 70 Aar. Begyndte 1892 en Clichéfabrik under smaa Forhold i Frue Kirkerist. Han var en af Fagets Foregangsmænd i Danmark. I 1898 vokset Fabrikken, saa den maatte flyttes til Nørreallé, hvor Hammerschmidt virkede i 21 Aar indtil han i 1919 trak sig ud af Arbejdet og tog Ophold i Skanderborg, hvorfra han dog paany vendte tilbage til Aarhus for at nyde sit Otium her. Siden 1919 to Sønner, Charles og Arthur, fortsat Virksomheden, der nu er delt i en Clichéfabrik (Charles) og en Stempelfabrik (Arthur) Clichéfabriken nu til Huse i den moderne 5 Etagers Funktionsbygning, som Firmaet for et Par Aar siden lod opføre i Sønderallé.

EDDIKEBRYGGERI

Århus Stiftstidende 24/8-1859

Edikebryggeri: Jeg tillader mig herved paa det Bedste at anbefale mit tilkøbte Edikebryggeri udenfor Studsgadeport Nr. 1070 til de ærede Handlende og andre Forbrugeres velvillige Erindring. Bestillinger paa Edike kunne selvfølgelig til enhver Tid indgives til Undertegnede. *H. J. Jensen*

HØKERHANDEL I DYNKARKEN

Århus Stiftstidende 24/8-1860

Idet jeg, efter en Reise paa Landet, atter fortsætter min Høkerhandel, undlader jeg ikke at bekjendtgøre, at jeg er forsynet med nykjærnet Herregaardsmør og gode Oste samt Andet til Høkerhandelen hørende. *J. Olsens Enke i Dynkarken ved Mindet*

FRA AARHUS STADSARKIV

Dragoner og bøsseskytter på loftet

AARHUS-HISTORIE: 25 bøsseskytter. Det var, hvad købstaden Aarhus i 1568 måtte underholde med herberg og nødtørfug mad og øl. Det var før kaserne og den stående hærs tid, så kongens 25 bøsseskytter måtte byen selv finde ud af at indkvartere. På trods af forsøg på at opstille reglementer foregik indkvarteringen af soldaterne i kældre, udhuse, lofter og hvor man ellers kunne finde på at stuve soldaterne sammen.

Det var langt fra et populært hverv at være vært for sådanne soldater. I 1665 klagede byens borgerskab over »offuerflødig Druchenschab, Mord, Vold og Offuerlast«, som soldaternes tilstedeværelse medførte, og man frygtede, at byen »endelig gandsche schal bliffue ruineret.« At skatter ofte blev inddrevet med militærets hjælp, hjalp bestemt ikke på aarhusianernes velvilje overfor soldaterne. Manglende betaling af skat kunne medføre en ekstraordinær indkvartering af soldater, som ikke forlod hjemmet, før skatterne var betalt.

Heller ikke soldaterfruerne var populære. Flere af dem drev smugkroer, og når byen i forbindelse med krige blev tømt for soldater, var prostitution blandt de tilbageværende koner heller ikke en sjældenhed.

Prins Ferdinands dragoner

I 1816 flyttede det 1. Jydske Infanteri Regiment til København efter at have haft Aarhus som base i 30 år. Århus Stiftstidende skrev, at »Aarhus' Indvaanere skiltes nødtigt med dette vakre Regiment«. Regimentet blev dog hurtigt afløst af et andet, og i 1818 slog Prins Frederik Ferdinands dragoner sig fast ned i Aarhus.

Før byens tre store kaserer blev opført mod slutningen af 1800-tallet, var indkvartering af soldater pålagt byens borgere. I 1930'erne var kasererne allerede så utilstrækkelige, at en ny superkaserne i Skejby var på tegnebrættet. Den blev aldrig realiseret, og soldaterne måtte atter indkvarteres i private hjem. På billedet er vi hjemme ved vognmand Olsen og hustru i Hasle, som i 1939 havde to rekutter boende. 26. maj 1939, ukendt fotograf, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

Indkvarteringen af soldater var fortsat byens opgave, og i 1823 blev indgået en aftale med købmandsfirmaet Meulengrachts & Søn. De forpligtede sig til at indrette kaserne i Mindegade til nogle af soldaterne og hestene. Forholdene var tvivlsomme, og efter få år blev der rapporteret om utætte lofter, der gjorde, at rekutterne ikke kunne ligge tørre i deres senge.

Aarhusianernes holdning til garnisonerne ændrede sig i løbet af 1800-tallet til det bedre. Prins Ferdinands dragoner, der i 1839 ændrede navn til 3. Dragonregiment, deltog i Treårskrigen 1848-1851, bidrog i høj grad til det. Dragonerne var blandt andet med i Rytterfægtning

gen ved Aarhus, og regiments popularitet i Aarhus steg betragteligt efter krigen.

Tropperne ud af Jylland

I forbindelse med krigen i 1864 blev garnisonerne i Aarhus forøget med fire bataljoner infanteri, og i 1867 rettede byrådet henvendelse til krigsministeriet om at få lov til at beholde en større infanteristyrke i garnisonen. Dette blev bevilget, men da de interimistiske kaserer rundt om i byen var fyldte og mangelfulde, måtte der findes på nye løsninger.

I 1870 var omkring 1.000 af byens ca. 15.000 indbyggere militærfolk. Krigsministeriet var begyndt at se skævt til indkvarteringsforholdene i Aarhus, og forbedringer

var nødvendige, hvis byen ønskede at bevare sin status som provinsens største garnisonsby.

Samtidig rygtedes det, at krigsministeriet fremover ville koncentrere forsvaret af Danmark til Sjælland og trække de fleste tropper ud af Jylland. Dette fik Aarhus Handelsforening med Hans Broge i spidsen til i begyndelsen af 1873 at opfordre byrådet til tage affære. Handelsstanden frygtede, at byen helt ville miste sin garnison.

Byrådet nedsatte et udvalg bestående af borgmester Ulrich Christian von Schmidt, og byrådsmedlemmerne Holm, Colding, Nors og Lange, som skulle forhandle med krigsministeriet om oprettelse af permanente kaserer.

Et garnissionssygehus, en rytteri- og en fodfolkskaserne skulle i første omgang påbegyndes, og udvalget blev hurtigt enige om, at det var Lange selv, som skulle være arkitekt på de nye bygninger.

I løbet af de følgende 16 år blev tre store kaserer – Rytterikaseren på Vester Allé, Infanterikaseren på Høgh-Guldbergs Gade og Artillerikaseren på Langelandsgade – opført i Aarhus. Det er deres historie, som de næste tre uger vil blive fortalt i ugens Aarhushistorie fra Aarhus Stadsarkiv.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om soldaterliv i Aarhus.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

31/8 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

KOLERAEPIDEMI SKYLD I LUKKEDE SKOLER

Århus Stiftstidende 31/8-1859

Paa Grund af Cholera-Epidemiens Vedvarende op-hæves Underviisningen saavel i mit Drenginstitut som i min Datters Pigeinstitut, indtil videre Bekjendtgørelse skeer om dens Gjenoptagelse. *Aarhus, d. 21. August 1859, Ludvig Lindhard*

BLIKENBERG ETABLERER PARAPLYFABRIK

Århus Stiftstidende 31/8-1890

Undert. agter den 12. Septbr. at etablere sig som Kunstdreier og Paraplyfabrikant, Vestergade Nr. 7 (Hr. Bundtm. A. Muchitsch Ejend.). Da jeg har opholdt mig længere Tid i Udlandet og arbejdet i Berlin og Wien og flere andre Byer tør jeg indestaa for, at de Erfaringer, jeg der har indhøstet i Forbindelse med den Solidaritet, der fra gammel Tid har udmærket det danske Haandværk, vil bevirke, at mine Fabrikata kunne optage enhver Konkurrence. *Med Agtelse, Joh. Blinkenberg*

FORSØMT MINDSMÆRKE

Århus Stiftstidende 31/8-1899

Mindesmærket for M. Børup er ikke placeret paa den heldigste Plads, og Mindesmærket henstaar nu i en saadan Tilstand, at man i hvert Fald ikke kan se, at der værnes om det med synderlig Pietetsfølelse. Der bør sikkert hurtigst muligt rejses et Gitter omkring det; det er af mange Grunde uheldigt, at dette ikke forlængst er sket.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sider med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sider er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sider, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Rytteriet rykkede ind på Vester Allé

AARHUS-HISTORIE: I 1860 blev et stort og flot grundmuret ridehus opført lige uden for Frederiks Port i den sydligste del af byen. Det var krigsministeriet, der stod bag opførelsen af bygningen, og det var 3. Dragonregiment, som skulle benytte det. Dragonerne var kommet til Aarhus i 1819 – dengang under navnet Prins Frederik Ferdinands dragoner – og indtil 1864 var det byens eneste regiment.

Krigsministeriet havde sørget for det fine nye ridehus, men situationen anderledes ud, når det kom til indkvartering. Det var byens opgave at sørge for soldaterne fik tag over hovedet, og dragonerne blev stuvet sammen i private hjem og i interimsstiske kaserner. Da antallet af soldater i 1860'erne blev forøget, blev forholdene forværret. I 1873 var Aarhus Byråd nået til den erkendelse, at grænsen var nået. Nye kaserner måtte opføres.

Rytterikaserne opføres

Til dragonerne skulle opføres en rytterikaserne, som naturligt nok blev placeret ved det allerede eksisterende ridehus. Fra 1875-1878 skød de nye bygninger frem med byrådsmedlem Carl Lange som arkitekt.

Den første bygning, som kunne tages i brug, var skolestalden, der også indeholdt fægtesal og foderloft. I 1876 kunne skolekasernen langs Vester Allé også tages i brug. Fordelt på fire etager fandtes her kontorer, belægningsstuer, samlings- og undervisningsrum. Endeligt fandtes der også her officersboliger, hvorfor bygningen senere blev kendt som officersbygningen.

3. Dragonregiment fik sin egen staldbygning og kasernebygning på området, og

Rekrutter fra 9. Artilleriafdeling prøver for første gang kræfter med bajonetten i Vestre Allés kasernegård 26. maj 1939. Ukendt fotograf, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

derudover blev der opført en underofficerskaserne i Valdemarsgade. Hele den samlede herlighed endte med at koste omkring 500.000 kr. – noget mere end det oprindelige budget.

Fra rytter-dragoner til cyklist-eskadroner

I 1932 blev 3. og 5. dragonregiment lagt sammen, og under navnet Jyske Dragonregiment flyttede de til Randers. Kasernen på Vester Allé blev nu indtaget af et panservognskompagni, to cyklist-eskadroner og to feltartilleriafdelinger fra 3. Feltartilleriregiment. Selvom kanoerne var hestetrukne, var de egentlige dragoner væk, og kasernen ændrede navn til Vester Allé Kaserne.

Under 2. verdenskrig blev kasernen overtaget af tyskerne, som opførte flere træbarakker på området. Allerede før krigen havde

byens kaserner lidt under pladsmangel, så da de danske soldater i juni 1945 endnu engang kunne rykke ind på Vester Allé Kaserne fik træbarakkerne lov til at stå. I de følgende tyve år blev flere og flere regiment flyttet væk fra byen og 26. september 1969 kunne de sidste soldater fra Nørrejske Artilleriregiment marchere ud af kasernen – en æra var slut.

Lukning – og hvad så?

I kølvandet på kaserne lukningen fulgte en længere debat om kasernens videre skæbne.

Træbarakker og sidebygninger skulle nedrives, men hvad skulle der ske med den store officersbygning og ridehuset? Flere mente, at de store gamle skrumbler skulle rives ned. Blandt disse var kommunens stadsarkitekt Sven Pedersen og flere byrådsmedlemmer. I stedet kunne opføres en ny politi-

station, en udvidelse af rådhuset, underjordisk city-parkering, en ny brandstation, et kongreshus, hotel eller et musikhus. Andre var fortalere for bevarelse. De gamle bygninger kunne benyttes til sociale gøremål som forsorgsarbejde eller ungdomsaktiviteter.

Ridehuset blev i mellemtiden, ligesom nu, benyttet til diverse ad hoc arrangementer; mens lokaler i officersbygningen blev lejet ud til forskellige organisationer som Aldrig mere krig, Noah, Amnesty International og Goodtemplarordenen. Organisationerne fik ofte selskab af unge besættere, hvoraf nogle ønskede at skabe en aarhusiansk pendant til Christiania på området.

Beslutningen trak i langdrag, og i august 1974 kunne der læses i Århus Stiftstidende, at »Borgernes skepsis over for bystyrets vilje til at gøre noget ved sagen er ved

at være på sit højdepunkt.«” Selvom rådmand Olaf P. Christensen udtalte, at »nu er det slut med snak«, gik der mere end to år, før byrådet besluttede, at bygningerne fik lov at overleve. På trods af afstemningsresultatet fortsatte Olaf P. Christensen med at forsøge at samle flertal for nedrivning af officersbygningen, men i marts 1983 blev hans forslag endeligt forkastet af byrådet. I stedet blev bygningen renoveret, og i dag genlyder den gamle officersbygningssange af trompeter, trommer og blokfløjter fra elever på Aarhus Musikskole, der ligesom soldaterne i gamle dage, forsøger at holde takten i den gamle kaserne.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om Vester Allé Kaserne.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

7/9 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

RYGTER OM TYVERI

Århus Stiftstidende 7/9-1836

Da jeg har erfaret, at en Nidding har udspredt Rygtet, at jeg skulde have havt Andeel i det Tyverie af en Koe, som den 21.f.M. blev begaaet paa Wibye Mark, saa udlover jeg herved til den der kan opgive mig Niddingen en Doceuer af 5 Rbdr; og Navnet om muligt fortiet. *Pet. Forsmann, Slagtermester*

PARAPLY EFTERLYSES

Århus Stiftstidende 7/9-1864

For omtr: fire Uger siden er et Steds her i Byen forglemt en sort Silkeparaply med bruunt i hvis yderste Ende var indridset et G. Den bedes mod Douceur afleveret til *Glarmester Gamst*.

MIRAKELKUR

Århus Stiftstidende 7/9-1878

Efter at jeg i 2 Aar havde været blind paa det høire Øje og meget svagt seende paa det venstre samt stærkt angrebet af Hovedpine, købte jeg et af d'Hrr. Reiersen & Comp.'s elektriske Apparater; som ogsaa efter nogen Tids Forløb helbredede mig, saa at jeg har mit fulde Syn paa begge Øjnene igjen. Min inderligste Tak til d'Hrr. Reiersen & Comp. for den gennem deres Apparat ydede Hjælp. *Aarhus, d. 5. October 1877, Bodil Marie Andersen, Paradisgade nr. 2*

EMMERY OVERTAGER

KONDITORI

Århus Stiftstidende 7/9-1918

Emmery har i Dag af Bagermester P. Jensen købt Ejendommen »Volmerhus« paa Guldsmedgade for 325.000 Kr. Overtagelse 1. Okt.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk.

FRA AARHUS STADSARKIV

Fodfolkene marcherede til Høegh-Guldbergs Gade

AARHUS-HISTORIE: Sidste år i december rev en gravkoden gamle officersbygning på Høegh-Guldbergsgade ned. Den var eneste tilbageværende del af det komplekse, der udgjorde infanterikasernen på Høegh-Guldbergs Gade. Den blev opført 1875-79 og var en af de tre store kaserner, der blev anlagt i Aarhus i perioden 1875-89, nemlig på Vester Allé, Høegh-Guldbergs Gade og Langelandsgade.

Initiativet til kasernebyggeriet blev taget af byens handelsstand og byrådet, der mente det var i Aarhus' interesse at bibeholde byens status som garnisonsby. Men skulle man gøre sig håb om det, var det strengt nødvendigt at opføre nye kaserner. Den fungerende indkvartering hos private og i interimistiske kaserner var både dyr og sundhedsmæssigt under al kritik: Soldaterne var spredt over hele byen, og lokalerne var faldefærdige og plagede af væggelus. Det satte sig spor; bl.a. i Grarups kaserner, hvor en soldats utilfredshed blev sat på vers og ridset i muren i det stadig eksisterende pakhushus bag Mejlgade 55: »I Grarups hus/ er rotter og mus/ er lopper og lus/ mod fnat må soldaterne kæmpe.«

I 1873 blev der indgået aftale mellem byrådet og staten om at opføre nye kaserner; og i 1875 kunne de første tre af infanterikasernens bygninger tages i brug. Siden kom seks andre til, foruden en brevduestation på loftet af underofficersbygningen. Udover fodfolkene har kasernen igennem tiden huset forskellige regimentsstaber, fodfolkenes underofficersskole 1909-21 og sergentsskole 1922-26, generalkommandoen for Jylland og Fyn 1904-14, fra 1930 garnisonens

Århus Stiftstidende organiserede i juli 1939 en indsamling af julegaver, fra byens borgere til byens soldater. Det blev i alt til 2198 gaver. Her er en gruppe tungt læssede soldater ved at bære gaverne ind på Høegh-Guldbergs Gades kaserner. Ukendt fotograf, 24. december 1939, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Stadsarkivet.

infirmieri, og endelig, fra 1951 indtil lukningen 1978, dele af Jyske Trainregiment.

Britisk besøg

Et af de mere usædvanlige besøg på kasernen fandt sted 1916-18, under 1. verdenskrig. Her blev omkring 15 engelske soldater interneret på kasernen. De stammede fra et nørland fly og en ubåd, der i august 1915 strandede på Saltholm i Øresund, og de blev, på grund af Danmarks neutralitet, interneret bag hegn og under bevogtning af danske soldater.

Her sad de i to år under temmelig lempelige forhold. Opholdet blev betalt af den engelske stat, og de var vel-forsynede med mad, og sågar en kok og oppassere, ligesom de – mod at afgive æresord og en underskift –

kunne komme på udgang i byen. Flere fik på den måde arbejde i Aarhus, og som ægte engelske gentlemen holdt de ord, og vendte altid pænt tilbage til kasernen. Med et par undtagelser: To officerer flygtede fra kasernen, og vendte hjem til England, hvor der var mangel på officerer.

Frygten for et nyt Christiania

Da de sidste soldater i 1978 forlod Høegh-Guldbergs Gades kaserner, var det allerede i nogle år blevet diskuteret, hvad de gamle bygninger kunne bruges til. De omkring 800 mand, der op til 1. verdenskrig havde hjemme på kasernen, var de sidste år svundet ind til under 100, og de ni bygninger, med et etageareal på over 10.000 kvm., var i dårlig stand. Hertil

kom et universitet med vokseværk, der gerne så grunden indlemmet i universitetsparken.

Så let gik det dog ikke. En blandet gruppe aarhusianske BZ'ere øjnede nemlig i den gamle infanterikaserner muligheden for at oprette et fristed med selvstyrende kollegieboliger. 14. november 1981 indtog op mod et par hundrede aktivister kaserens store hovedbygning – to uger efter, at Folketingets finansudvalg havde bevilget de 9,6 millioner kr: det ville koste Undervisningsministeriet at købe grunden af Forsvarsministeriet, rive bygningerne ned og udvide universitetsparken.

Konflikten blev dækket ivrigt i byens medier; og både politikere og universitetets ledelse var opsat på hurtigst

muligt at få ryddet grunden – ifølge aviserne ansporet af »frygten for et nyt Christiania«. Så langt kom det ikke: Besættelsen fik kun lov at vare lidt over en måned. Tidlig morgen 16. december ryddede 124 betjente bygningen og anholdt 17 aktivister. Kl. 9.30 gik bulldozerne i gang, og samme dag var bygningen revet ned. Året efter var de resterende bygninger enten revet ned eller bortsprængt. Tilbage stod officersbygningen som eneste minde om fodfolkene i Høegh-Guldbergs Gade.

➔ LÆS MERE

AarhusWiki.dk.

Her kan du læse mere om soldaterlivet i Aarhus

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

14/9 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

FOREDRAG I TYSK OG FRANSK LITTERATUR

Århus Stiftstidende 14/9-1827

Undertegnede agter i næstkommende Vintersemester (fra October til April Maaned Udgang) een Time hver Aften at foredrage det tyske og franske Sprogs Litteratur. Fire Timer anvendes til Fransk, hvortil allerede et tilstrækkeligt Antal Tilhørere har tegnet sig. Hvo, som derimod ønsker at gjøre sig bekjendt med den tyske Litteratur; som foredrages tvende Aftentimer i Ugen, behage angaaende de nærmere Betingelser; at henvende sig til *Literat Fabricius boende hos Snedker Blichfeldt paa Frederiksgade*

HØJBENET GRIS SAVNES

Århus Stiftstidende 14/9-1808

En hvis Galtgriis omtr. ½ Aar gl., uden nogen Mærke, men især kjendelig deraf, at den er lang, smal og noget høibenet, er for 10 Dage siden bortkommen. Den eller de som maatte antræffe bemeldte Griis og tilbagelevere mig samme kan være forvisset om en passende Douceur. *Aarhus, d. 14. September 1808, J. Røgind*

TAK TIL PASTOR

Århus Stiftstidende 14/9-1853

»Trende af Veilbyes Fattige« takker Pastor Wagtmann og hans Søster fordi de har uddelt 6 Rdr: til de fattige i Vejlby. Det er ikke første Gang »vi have Beviis paa Hr. Pastoren og Søsters gode Hjerte«.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejrr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Artilleriet på Langelandsgade

AARHUSHISTORIE: I 1881 blev byens garnison forøget med 3. Artilleriafdeling. De nyankomne artillerister måtte modsat rytteriet og fodfolkene, der havde hver deres kaserne, tage til takke med midlertidig indkvartering, indtil en rigtig artillerikaserne blev opført.

Blandt artilleristerne var officerer, sergenter, korporaler, konstabler, trompetere, sadelmager, beslagsmed og hestepassere. Derudover ankom over hundrede heste, 8 feltkanoner af model 1876 med tilbehør; 8 ammunitionsvogne og 3 batterivogne. Det var altså ikke så få soldater og heste, der skulle findes plads til.

Nogle blev indkvarteret i Sukkerhuset i Brammersgade. Forholdene var temmelig kummerlige og fugtige, og i 1882 udbrod en tyfusedepiemi blandt artilleristerne i Sukkerhuset. Kommunen var ikke interesseret i at ofre mange penge på forbedringer i bygningen, da den kun var ment som en midlertidig løsning.

Forhandlingerne om en artillerikaserne trak dog ud, og først i 1889 kunne de første artillerister flytte ind på deres nye kaserne i Langelandsgade.

Bombet under krigen

Artillerikasernens hovedbygning var i tre etager med kælder og loft. I kælderen fandtes marketenderi, stueetagen husede kontorer og undervisningslokaler; mens 1. og 2. sal samt loftsetagen var forbeholdt belægningen af soldater. Dertil opførtes ridehus, værkstedsbygning, magasinbygning, stalde, fægtesal samt boliger for underofficerer, intendanten og kasernekommandanten.

Under besættelsen var artillerikasern, ligesom byens andre kaserne, beslaglagt af tyskerne. 31. oktober 1944 blev Gestapos ho-

Nye rekrutter på kasernen på Langelandsgade i 1955. 271401 Madsen prøver sine nye støvler, mens 271403 Filtenborg hjælper 271402 Stenderup med at fæstne hærmærket på uniformen. 19.11.1955 fotograf Børge Venge, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

vedkvarter på universitetet bombet af Royal Air Forces, og også artillerikasernen blev hårdt ramt. To staldbygninger samt værkstedsbygningen gik helt til grunde. Efter besættelsen fremstod kasernen således medtaget og i dårlig stand. Selvom skaderne blev udbedret, var det først i 1965, at der blev indlagt varmt vand, og indtil da måtte soldaterne nøjes med ét ugentligt varmt bad på byens badeanstalt.

I 1971 inviterede rekrutter fra Jydske Telegrafregiment forsvarsminister Knud Østergaard til at inspicere forholdene på kasernen. I invitationen gjorde de forsvarsministeren opmærksom på, at der i det eneste baderum til 109 rekrutter kun var fire brusere samt et gammelt uhygiejnisk gulv med kolo-

nier af fodsvampe. Derudover måtte hver belægningsstue med 24 mand deles om én stikkontakt, når den obligatoriske morgenbarbering skulle foretages. Løbende toiletter, køjesenge i tre etager og manglende vandtryk blev der også klaget over.

Den sidste kaserne

I 1978 var kasernen på Langelandsgade den sidste kaserne i funktion i byen. Ti år senere var kun staben fra Jydske Telegraf Regiment og Vestre Landsdels Kommando tilbage på kasernen. Ligesom tilfældet havde været ved lukningen af byens to andre kaserne, var der uenigheder om bygningernes fremtid. På Høegh-Guldbergs Gade stod kun én bygning tilbage (i dag nedrevet), og på Vester Allé var det kun Ridehuset og Of-

ficersbygningen, der blev bevaret. Den gamle artillerikasernerne var dermed eneste levn fra en svunden tid.

Et sejlivet forslag var, at der skulle indrettes ungdomsboliger i kasernen, men en tidligere vedtaget lokalplan gav Aarhus Universitet råderet over området, når det blev ledigt. Universitetet ønskede at rive bygningerne ned for i stedet at opføre en ny forskerpark i de rigtige gule mursten. Det var derfor en torn i øjet på universitetet, da der i april 1988 blev stillet forslag om at frede bygningerne. Heller ikke borgmester Thorkild Simonsen eller rådmand Oluf P. Christensen syntes om fredningsforslaget. Ved byrådsvalget i slutningen 1989 blev kasernebygningerne et af emnerne under valgkampen. Paradoksalt nok var

det de antimilitaristiske partier SF og de radikale, som kæmpede for kasernebygningernes bevarelse.

I begyndelsen af 1993 var stemningen vendt, og samtlige byrådsmedlemmer stemte nu for en bevarelse af bygningerne. 1. august samme år skulle Hærens Operative Kommandos stab som de sidste forlade kasernen, men der var endnu usikkerhed om kasernebygningernes fremtid. I sidste ende blev det universitetet, som overtog bygningerne, og i dag er artillerikasernen blevet omdannet til hjemsted for de æstetiske fag.

LÆS MERE

AarhusWiki.dk

Her kan du læse mere om soldaterlivet i Aarhus

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

21/9 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

DUSØR FOR KØER

Århus Stiftstidende 21/9-1803

I Søndags er fra Aarhus Mark bortkommen 2 sorte Køer, noget hvide under Maven og i Panden, begge med Aarhus Brænde paa høire Bou. Opdageren af disse, som tilmelder Eiersmanden Købmand Hans Beck det, erholder en raisonabel Douceur.

GOD DUSØR FOR FÅR

Århus Stiftstidende 21/9-1803

For omtrent 14 Dage Siden er fra Aarhus Mark bortkommen 4 hvide Faar og 3 Lam, de 2 Faar ere studsørede, det tredie har Matter under halsen og er afskaaren et Stykke af det venstre Øre, samt har 2 Skrurer i det høire Øre; det 4de Faar samt de 2 Lam ere mærkede med et Hul igienem det ene Øre, og det 3die Lam er afskaaren et Stykke af det høire Øre, og har en Træeklap bunden under Halsen. Hvem som kan opdage dem, vilde melde det til Thomas Iversen, boende ved Meilgadeport i Aarhus, som derfor betaler en god Douceur.

VON SCHMIDTEN

SÆLGER ULDRUP

Århus Stiftstidende 1794

Generalkrigscommissio-nair von Schmidten har solgt Uldrup Hovedgaard med Skove og tilbageværende Deel af Bøndergodset og Østbirk Kirke til Købmand Wulff i Randers og Hospitalsforstander Kiær i Aarhus for den Sum 95.500 Rdr.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Farvel til Aarhus' verdenskendte guldsmed

AARHUS-HISTORIE: Et stykke aarhusiansk erhvervshistorie er slut. Aarhus mistede en af sine ældste forretninger, da Hingelberg i midten af september solgte de sidste funkulde juveler og guldsmykker.

Hingelberg har haft til huse på Store Torv i 117 år. Forretningen blev grundlagt 1. Maj 1897 af den 26-årige aarhusianske guldsmedemester Frantz Hingelberg. Han blev udlært guldsmed hos I. P. Sørensens på Immervad 9 med sølvmedalje.

Forretningen fik adresse i Løve Apotekets bygning på Store Torv 5. Konkurrencen var på den tid hård. Aarhus havde i 1900 hele 13 guldsmede, men gode håndværksmæssige evner og et stort handelstalent gjorde, at Hingelberg efter ganske få år kunne udvide værkstedet i bagbygningen og begynde at producere og designe egne smykker. Mange nye kunder kom til - også de lokale kirker. Således averterede han i 1905 med, at de hellige kar til den nye Sct. Johannes Kirke på Trøjborg var udstillet i hans butiksvindue.

I kølvandet på 1. Verdenskrig fulgte den spanske syge. Den nåede også Aarhus, hvor den kostede mere end 300 livet. Heriblandt var Frantz Hingelberg. Han døde i 1919 blot 48 år gammel, og han efterlod sig udover familien den største guldsmedeforretning i provinsen.

Frem til 1924 drev enken Ninna Hingelberg firmaet godt hjulpet af Frantz' søster, Anne Hingelberg, hvorefter sønnen Vilhelm Hingelberg overtog.

Sølvtoj, succes og udland

Vilhelm Hingelberg drev forretningen frem med fortsat succes. For at kunne følge med det stigende antal bestil-

Nytårsnat blev vinduet til guldsmed Hingelberg på Store Torv 3 smadret.

Indehaveren Jørn Hingelberg valgte at tage sagen fra den humoristiske side.

Fotograf Jørn Timm, 07.01.1986 i Erhvervsarkivets billedsamling, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

linger ansatte han i 1928 den talentfulde sølvmed Svend Weihrauch.

Han var en enestående håndværker og kunster, som bragte de meste moderne teknikker ind i virksomhedens fremstillingsproces. Han havde en original og smuk formsans, som gennem hans karriere udviklede sig fra funktionalismens rene linier over mod et mere rundt og organisk formsprog.

Hingelberg udstillede på verdensudstillingerne i Bruxelles 1935, New York 1939, men specielt verdensudstillingen i Paris i 1937, hvor Weihrauch modtog guldme-

dalje for sit arbejde, gav international omtale. Flere af hans værker har så høj kvalitet, at de i dag står på førende kunst- og industrimuseer verden over.

Succes skabte travlhed hos Hingelberg. Værkstedbygningerne i baggården på Store Torv 5 var små og utidssvarende. Trods krigens forsyningsproblemer valgte Vilhelm Hingelberg i 1943 at købe 'Pressejernet', den spidse ejendom på hjørnet af Åboulevarden og Skolegade. Bygningen blev indrettet til nye og moderne værkstedlokaler. Da antallet af svende var på sit højeste umiddelbart efter krigen, beskæfti-

gede Hingelberg 50 mand på værkstedet. I samme periode blev Hingelberg udpeget som Kongelig Hofleverandør, og man fik til opgave at designe og fremstille Aarhus' første borgmesterkæde.

Vilhelm Hingelberg følte en stærk tilknytning til de lokaler, hvor hans far havde lagt grundstenen til virksomhedens historie og succes. Trods dette valgte han i 1959 at flytte forretningen ind i den modernistiske nabobygning, Store Torv 3, som Landmandsbanken havde opført. Bygningen var tegnet af arkitekt Knud Blach Petersen, og indretningen af forretningen var elegant ud-

ført af den velkendte møbelarkitekt Mogens Koch med reolmoduler i Rio-palisander og loft i ahorn.

Sølvlet blev umoderne

Værkstedet og produktionen fortsatte i Pressejernet frem til slutningen af 1960'erne, men den tids store samfundsforandringer og nye moder medførte et stærkt fald i efterspørgslen på specielt sølvvarer. Værkstedet flyttede nogle ganske få år til Aldersrovej, hvorefter det blev kraftigt neddrolet.

Under et ferieophold i Norge i 1966 døde Vilhelm Hingelberg pludseligt. Firmaet blev overtaget af sønnen, Jørn Hingelberg. Han var uddannet guldsmed og havde i nogle år været ansat i virksomheden under Svend Weihrauch. Den nye ejer tog firmaet i en anden retning. Gennem uddannelse i USA var han blevet en af landets førende eksperter inden for diamanter, og dette blev et nyt satsningsområde.

Jørn Hingelberg drev virksomheden frem til 1986, hvor han afhændede den til guldsmedene Torben Andkjær og Peter Aaquist. Ved at satse på den stærke tradition for smuk kunsthåndværk og individuelle design har de drevet forretningen videre i den oprindelige ånd. Nu designs og produceres Hingelbergs fornemme juveler, guld- og sølvvare ikke længere, men varer med Hingelbergs stempel vil med sikkerhed være i høj kurs, når de bliver handlet på auktionshuse verden over.

LÆS MERE

AarhusWiki.dk

Her kan du læse mere om guldsmed Hingelberg

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

28/9 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

UDSALG AF HORSENS TUGTHUS VARER

Århus Stiftstidende 28/9-1870

Oplaget og Udsalget af Crome & Goldschmidt samt Horsens Tugthuus Fabrikata ved C.C. Andersen (Hjørnet af Vestergade og Grønnegade, lige for den Funderske Tobaksfabrik)

INGEN ERSTATNING FOR KNUST VILLA

Århus Stiftstidende 28/9-1902

Byraadet anser sig »ikke berettiget« til at give Organist Dybdahl Erstatning for den knuste Villa.

LÆGE CARLSEN DØD

Århus Stiftstidende 28/9-1935

A. F. Carlsen død efter længere Tids Sygdom, 60 Aar. I Forsommeren 1934 angreb af en ondartet Kæbehulebetændelse, der medførte flere Operationer og viste sig vanskelig at bekæmpe. Et halvt Aars Ophold paa et sjællandsk Rekonvalescenthjem. Kom hjem for 8 Dage siden. Ville i Gaar rejse til Skive for at besøge sin Fader, men han blev syg i Toget. Han blev indlagt paa Viborg Sygehus, hvor han døde af Hjertelammelse. Medic. Eksamen 1901, Ass. ved Slomanns Klinik i Kbh. og Kandidat paa Middelfart Sindsygehospital 1903 - 13 praktiserende i Mørke. Han var socialt Interesse og sad i Lægeforeningens kommunale Udvalg.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Sommerresidensen i Skidenpyt

AARHUS-HISTORIE: Ved Hads Herreds Landevej ude i Skidenpyt blev for over 200 år siden opført et stråtækt bindingsværkshus kaldet Frederiksminde. I dag er Hads Herreds Landevej blevet til Oddervej, Skidenpyt blevet til Højbjerg, Frederiksminde blevet til Hestehavegård, stråtaget blevet udskiftet med tegl, men huset det ligger der endnu på Oddervej 32.

Da Frederiksminde blev opført i 1810, var det som skovfogedbolig under Marselisborg Gods. Skovfogeden var Christen Islin, som tidligere havde været kammertjener for baron Güldenkrone. Fra Frederiksminde skulle Islin, sammen med skovfoged Søren Jensen fra Frydenlund, føre tilsyn med Hestehaven, Ladegårdsskoven og Kirkeskoven.

Den tidligere kammertjener Islin havde en fin bolig i Frederiksminde, og i 1819 blev det fremhævet, at Frederiksminde var indrettet til beboelse for en mand uden for bondestanden. Gården kom da også kun til at fungere som skovfogedbolig i 25 år:

Kradsuldsfabrikantens sommerhus

I 1835 lejede købmand, kradsuldsfabrikant og kaptajn Marcus Galthen Bech, Frederiksminde, for at benytte skovfogedboligen som sommerresidens. Galthen Bech havde bolig i en købmandsgård i Borgporten, hvor Badstuegade 2-6 i dag er opført, men som mange andre borgerfamilier tog han om sommeren flugten ud af byen.

Galthen Bech var godt kendt i Marselisborgskovene. I 1831 havde han lejet Thors Mølle, som også hørte under Marselisborg Gods, og i løbet af 1830'erne tog han

Med over 200 år på bagen stråler Hestehavegården på Oddervej stadig af landidyl, selvom et villakvarter i dag er vokset op rundt om den gamle skovfogedbolig. De store Marselisborgskove som i sin tid lokkede både kradsuldsproducenten og borgmesteren til gården, befinder sig dog stadig lige på den anden side af vejen. Foto: Ukendt fotograf. U Leveret af Højbjerg Holme Lokalhistorisk Arkiv

også Varna Mølle og Pouls Mølle i brug, ligesom han fik opført Ny Mølle. Alle sammen beliggende langs Varnabækken. Galthen Bech leverede beskæftigelse til mange småkårsfolk i området – her i blandt også en del kvinder og børn. Nogen beskyldte Galthen Bech for at udnytte den billige arbejdskraft, men blandt de lokale var respekten så stor, at flere drengebørn blev opkaldt efter ham. Således fik skovfoged og møllebygger Jens Sørensen omkring 1843 døbt sin søn Marcus Galthen Jensen, mens møllebestyreren Rasmus Madsen på Pouls Mølle i 1854 gik hele vejen og kaldte sin søn Markus Galthen Bech Rasmussen.

Da Galthen Bech døde i 1863 videreførte sønnen, der også hed Marcus Galthen

Bech, sommerhustraditionen på Frederiksminde. I 1896 blev Marselisborg Gods med al dets jord og bygninger solgt til Aarhus Kommune. Dermed blev Frederiksminde kommunens ejendom, men gårdens funktion ændrede sig dog ikke. Galthen Bech jr. vedblev at bruge gården som sommerresidens til sin død i 1918.

Borgmesteren som lejer

Efter Galthen Bechs død fortsatte Frederiksminde med at fungere som sommerresidens. Denne gang for selveste den kongeligt udpegede borgmester Drechsel, som kunne overtage huset pr. 1. april 1919. Samme år blev den socialdemokratiske Jakob Jensen valgt som den første folkevalgte borgmester i Aarhus, men Drechsel fik lov til at beholde sin

titel som kongeligt udpeget borgmester, selvom han ikke længere havde noget med byrådsarbejdet at gøre.

Drechsel benyttede sig dog kun af sin sommerresidens ganske få år, og i 1923 flyttede redaktør og premiereløjtnant fra 3. Dragonregiment Lund-Hansen ind på Frederiksminde.

Navneskifte

I 1924 stillede skovrider N.J. Bang på vegne af byens skovudvalg forslag til byrådet om officielt at ændre Frederiksmindes navn til Hestehavegaard. I forslaget blev der lagt vægt på, at ejendommen havde heddet Hestehavegaard, før den blev opkaldt efter Frederik 7. Frederiksminde havde dog været navnet på gården siden opførel-

sen i 1810, og da Frederik 7. Kun var to år gammel dengang er det tvivlsomt, om det er ham, gården blev opkaldt efter. På trods af navneforvirringen blev indstillingen vedtaget, og Frederiksminde blev nu til Hestehavegaard. Et argument for indstillingens vedtagelse var, at Frederiksminde ofte blev forvekslet med Frederikshøj lidt længere nede ad Hads Herreds Landevej.

Hestehavegaard forblev kommunens ejendom indtil 1940, hvor den blev solgt for 16.000 kr. til forstassistent Andreas Bang som privatbolig. Bang boede på gården mens han arbejdede som skovfogde i de næste 25 år. Som sådan har den fungeret lige siden.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

5/10 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

PIBE MED SØLVBESLAG

Århus Stiftstidende 5/10-1824

En sølvbeslagen Pibe med Rør er funden paa Vestergade, hvilken Eieren kan erholde hos Vægter J. Bechhøi.

MODERIGTIGE HATTE

Århus Stiftstidende 5/10-1871

Efter min Hjemkomst fra Udlandet tillader jeg mig at anbefale et meget stort Parti af de meest moderne Hatte og Kaskjætter. A. Jacobsen, Vestergade Nr: 6

EFTERÅRSDIGT

Århus Stiftstidende 5/10-1912

Efteraarets Vejr med Regn og slud kolde og mørke Dage. Træerne ser saa nøgne ud, og paa Jord ligger visne Blade.

Skibe stævne i Taage og Vind, mod Lyden af Fyrets Sirene.

Søernes skinnende Toppe Slaar ind mod Kystens tangklædte Stene.

Natten sænker sit mørke Slør man skimter kun Skibets Lanterne, fraadende hvidt dog lyser de Søer, der skummer bag Skib i det fjerne.

Aarhus i Oktober 1912
Hjalmer Just

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Byens avis fylder 220 år

Af Margith Lærke
mala@stiften.dk

AARHUS-HISTORIE: Avisens stifter var den københavnskøfdte Niels Lund. Da han 3. januar 1794 sendte første udgave af Århus Stiftstidende på gaden, var det et resultat af syv års forberedelser. Allerede i 1787 havde han første gang modtaget privilegium til at oprette trykkeri og avis i byen, men Lund manglede kapital.

I 1794 lykkedes det endeligt. Ved avisens udgivelse kostede et abonnement 1 rigsdaler årligt. Den udkom to gange ugentligt på fire sider i kvart format.

Starten af 1800-tallet var præget af økonomisk krise og prisstigninger. Annonceindtægterne var endnu små, og mange af de nyheder, private kunne være interesserede i at oplyse, havde Lund alligevel pligt til at trykke vederlagsfrit. Indholdet bestod hovedsageligt af aftryk af de københavnske blade og Hamborg-aviser. Det lokale stof var indskrænket til nogle få og kortfattede meddelelser:

Redaktør i en menneskealder

I 1811 blev den energiske, 24-årige A. F. Elmquist kompagnon med Lund. Han var kommet til byen kort forinden og havde straks oprettet byens første boghandel og senere et lejev bibliotek. I september 1812 fik Elmquist privilegium til at drive hele foretagendet. Han stod i spidsen for avis og trykkeri i 55 år, og særligt den første tid voksede oplaget. Fra 400 abonnenter ved overtagelsen i 1812 var antallet i 1824 vokset til 1500 - en udvikling, der fortsatte til trods for øget

konkurrence fra nyoprettede aviser i Randers og Vejle. Først og fremmest havde Elmquist sans for at skaffe underholdende materiale, ligesom faste underretninger fra København øgede avisens nyhedsværdi.

Monopolet udfordres

I 1866 fik Århus Stiftstidende sin første lokale konkurrent, Aarhus Amtstidende, der hurtigt fik mange læsere. 1860'erne var præget af store politiske omvæltninger, og Stiften, der holdt sig til en konservativ linje, tabte i stor stil landbobefolkningen til den reformorienterede Amtstidende. I 1884 kom endnu en lokal konkurrent, Demokraten.

Først i 1889, da T. J. Funch Thomsens overtog avisen, tog udviklingen igen fart. Fra første nummer fornyede Funch Thomsen opsætningen, og med tiden kom der mere fokus på det lokale og almene nyhedsstof, ligesom der blev tilføjet en borgerlig, polemisk kant, som ikke tidligere var set. Resultatet udeblev ikke, og under Funch Thomsen voksede oplaget fra 3000 i 1889 til over 11.000 i 1920.

Fra avisbud til redaktørpost

I 1920, tre år før sin død, gennemførte Funch Thomsen en adskillelse af Århus Stiftstidende og Aarhus Stiftsbogtrykkerie, der siden 1794 havde fungeret sammen. Funch Thomsens søn overtog ledelsen af trykkeriet, og den daværende redaktionssekretær Louis Schmidt Nielsen avisen.

Louis Schmidt var en ambitiøs mand, der hele livet havde arbejdet i avisbranchen - som avisbud, typograf,

Århusianere samlet foran Stiftstidendes bygning i Kannikegade 4. april 1939 i anledning af folketingsvalget. På Stiftens bygning kunne de fremmødte "live" følge valgresultaterne på et ophængt valgbarometer. Foto: ukendt fotograf, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

journalist og nu altså redaktør - og han ønskede at fortsætte avisens udvidelse. Til det formål nedtonede han den politiske vinkling: han ville bringe avisen i øjenhøjde med århusianerne, og han fokuserede på de lokale og menneskelige historier.

Århus Stiftstidende blev en moderne avis, og oplaget steg støt igennem hele den periode, Louis Schmidts stod i spidsen. I 1937 omdannedes avisen til et aktieselskab med Louis Schmidt som direktør indtil 1945. Han redigerede avisen til sin død i

1952 og opnåede i den tid næsten at firedoble oplaget fra 11.000 til knap 44.000 på hverdage i 1952. Fra begyndelsen af 1930'erne havde man generobret pladsen som byens mest solgte lokalavis fra Demokraten, og i 1936 blev stiften provinsens største lokalavis.

Hjem til midtbyen

Efter Louis Schmidts død i 1952 fortsatte hans søn Erik Schmidt udviklingen. I 1978, to år efter avisen var overgået til fondseje, toppede oplaget med 78.000 i hverdage, og

søndage knap 100.000. I den tid havde avisen bredt sig langt ud over rammerne af huset i Kannikegade.

Sidst i 1980'erne var pladsen i midtbyen definitivt blevet for trang, og efter næsten 200 år i området omkring domkirken flyttede hele avisen i 1989 til Skejby Her havde man fået opført et nyt bladhus på 14.500 kvadratmeter. I 2005 flyttede avisen hjem til midtbyen i det nye moderne bladhus på Banegårdspladsen.

Læs mere om på AarhusWiki.dk

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

12/10 IFØLGE SEJR
på Aarhus Stadsarkiv

**HØEGH-GULDBERG
SÆLGER GÅRD**

Århus Stiftstidende 12/10-1836

I December Maaned dette Aar agter jeg ved offentlig Auction at lade bortsælge min iboende Gaard her i Byen, saafremt antageligt Bud gjøres. Hele Gaarden er for nogle Aar siden af nyt opbygget af Grundmur, indeholder 9 gibsede Værelser og 7 Kamre; alle Oeconomie-Værelserne er i Kjælderetagen. I Haugen avles aarlig mellem 30 og 70 Tønder Frugt af de fortrinligste Arter; saaledes i dette Efteraar 30 Tønder Gravenstener. Gaarden er saavel passende til Gjestgiveri som til Fabrikarbejder, da saavel Vand haves i Overflødighed i Gaarden som i Bygningen selv. Aaen der løber til Havnen, passerer Haugen, og kunde saaledes benyttes. Høegh-Guldberg

**SKIPPER, VETERAN OG
FORPAGTER FYLDER 75**

Århus Stiftstidende 12/10-1915

O. M. Creutzberg fylder i Dag 75 Aar. - aands og legemsfrisk - førte i sin Tid Hans Broges Skibe var senere Forpagter af Graa Mølle og har nu sin Gerning ved A/S Otto Mønstedes Margarinefabrik - Veteran fra 1864 - Kvartermester; bl.a. paa Fregatten »Niels Juel« - »retline- de og brave Færd« - Medl. af Best. for Selskabet »De danske Vaabenbrdr.« Aarhus afd.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sider med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sider er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sider, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Peter Sabroes indlæg trak læsere til Demokraten

AARHUS-HISTORIE: For 130 år siden fik Århus Stiftstidende en ny og hård konkurrent. Det var dagbladet Demokraten, som 1. oktober 1884 kunne sende sin første avis på gaden. Demokraten blev født på en helt tredje avis nemlig Aarhus Amtstidende.

I 1875 blev den unge typograf Harald Jensen ansat på Amtstidende, og i 1882 kom også Emil Marott til. På trods af vidt forskellige personligheder fandt de to hurtigt et politisk fællesskab, som venstremiljøet omkring Amtstidende ikke kunne dække. Den iltre Marott og den besindige Jensen blev stifterne bag Socialdemokratiet i Aarhus, og i 1883 begyndte Jensen og Marott at udgive ugebladet Socialdemokratisk Ugeblad, som for 30 kr. pr. nummer blev trykt i Amtstidendes trykkeri.

Efter et års tid var Socialdemokratisk Ugeblad klar til at flytte hjemmefra. Et aktieselskab blev dannet, et gammelt trykkeri blev købt i Kerteminde for 1500 kr., og et kulkurs bag ved Banegårdsgade 6 blev lejet og indrettet til trykkeri. Det lykkedes Jensen og Marott at hive et lån på 3000 kr. hjem fra den københavnske avis Socialdemokraten, og i oktober 1884 var ugebladet omdannet til dagbladet Demokraten. På trods af et støt stigende antal abonnenter havde avisen økonomiske vanskeligheder; og i 1888 måtte moderavisen i København overtage ejerskabet af avisen.

Byens førende avis

I 1888 flyttede Marott fra byen. I stedet kom den senere så kendte Peter Sabroe til avisen. Sabroe fortsatte Marotts polemiske stil med skarpe indlæg i Demokraten. De kostede ofte både bø-

der og fængselsstraffe for injurier. Harald Jensen var den ledende skikkelse på Demokraten, men det var især Sabroes artikler – præget af hans dybe engagement og indignation, som trak læsere til. I 1896 blev Sabroe fremmet til medredaktør, en post han beholdt, indtil han flyttede til Kolding i 1908 for at redigere partibladet der.

Fra 1897 til omkring 1925 var Demokraten byens førende avis. Det stigende antal abonnenter kaldte på en udvidelse, og i 1897 kunne avisen flytte ind i større og bedre lokaler på Østergade 46. Her holdt Demokraten til indtil 1936, hvor den kunne rykke ind i det nyopførte bladhus ved Banegårdspladsen.

I 1920'erne var fremgangen stoppet og oplaget stagneret. Under den tyske besættelse steg Demokratens popularitet dog igen, og Demokraten blev den eneste Aarhus-avis, som fik æren af at blive lukket af besættelsesmagten – dog kun i tre dage. I oktober 1944 blev Demokratens bladhus udsat for schalburgtage, som ødelagde store dele af bygningen samt avisens trykkeri. Angrebet satte dog ikke en stopper for avisen, der de følgende seks uger udkom ved hjælp af Jyllands Posten og Aarhus Amtstidende.

Løsrivelse

Omkring 1970 var Demokratens ejere A-Pressen i store økonomiske problemer. For at komme problemerne til livs blev opført et nyt og moderne trykkeri i Erritsø. A-Pressen ville centralisere trykningen af selskabets aviser. Demokraten i Aarhus takkede dog nej. Demokraten havde flere gange forsøgt at løsrive sig fra A-Pressen, og debatten blussede nu op

I dag bombarderes vi konstant med nyheder, mens folk før i tiden måtte søge de lokale bladhus, hvis de ønskede breaking news. Da en eksplosionsulykke fandt sted på Midtkraft i oktober 1953, stimlede aarhusianerne efterfølgende sammen om Demokratens bladhus ved Banegårdspladsen for at få vished om katastrofens omfang. Foto: Børge Venge, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

igen. I en henvendelse til bladledelsen foreslog Demokratens tillidsrepræsentanter at omdanne avisen til en selvejende institution med forøget medarbejderindflydelse. Der viste sig at være bred opbakning til et selvstændigt Demokraten. Ved salg af aktier og et tilskud på 1,8 millioner kr. fra A-Pressen lykkedes at skaffe

kapital til at blive selvejende. Avisens medarbejdere indvilgede i en lønnedgang på 4 procent over de følgende tre år til gengæld for øget medindflydelse.

Efter 84 år som en del af den socialdemokratiske partipresse blev der 21. april 1972 holdt stiftende generalforsamling for Dagbladet Demokraten A/S. Demokraten

fik kun to år som selvstændig. I 1974 indhentede økonomiske problemer atter Demokraten, og 17. august samme år udkom avisen for sidste gang.

LÆS MERE
aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om byens aviser.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

**AARHUS
WIKI**

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

**AARHUS
ARKIVET**

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

19/10 IFØLGE SEJR
på Aarhus StadsarkivTIL BYENS TRÆNGENDE
FRA AFDØDE

Århus Stiftstidende 19/10-1857

Den her i Byen ved Døden afgaaede idag begravede Købmand Johann Fr.Kuur har sat sig et uforglemmeligt Minde ved sit efterladte Testamente, ved hvor han har oprettet flere Legater til Gavn for vore trængende Borgere og Borgerinder hersteds. Saaledes har den hæderværdige Borger st. et Legat paa 3000 Rigsdaler, hvoraf Renten under Velgjørenheds-Selskabets Bestyrelse skal uddeles i 6 Portioner halvaarsvis til værdigtrængende Enker og Enkemænd, af hvad Stand de end er; endvidere et Legat paa 3000 Rigsdaler hvoraf Renten af Fattigvæsenets Bestyrelse ligeledes uddeles til Trængende her i Byen. Til Børneasylet her i Byen 1000 Rigsdaler; til den herværende Tegneskole. Til Familie og enkelte Venner er skænket 32.000 Rigsdaler

UDBRINGNING AF
FRUGT OG GRØNT

Århus Stiftstidende 19/10-1871

Efter Opfordring fra en deel af mine Kunder Fra Boutiken har jeg bestemt for Fremtiden at lade min Grøntvogn kjøre omkring til dem af mine nuværende Kunder saavel som enhver anden Familie, der maatte ønske at blive forsynet med Grøntsager, Kartofler og Frugt fra min Forretning. Anmeldelser modtages, foruden paa min Bopæl, ved Torvevognen om Løvedagen og i Hr. Købmand Røses Boutik paa Torvet. E. Bannow, Frederiksbjerg Nr. 4

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler.

FRA AARHUS STADSARKIV

Farvel til byens sidste posthus

AARHUS-HISTORIE: Et efter et er de gamle posthuse forsvundet fra bybilledet i Aarhus. Det sidste egentlige posthus på Banegårdspladsen i Aarhus skal lukke i næste uge, og dermed afsluttes et stort kapitel i byens 400 år lange posthistorie.

Det danske postvæsen har sin oprindelse i en forordning, som Christian IV udsendte juleaftensdag 1624. Før denne tid måtte man selv bekoste forsendelsen med egne bude. Det var ret omkostningsfuldt.

Aarhus var da en mindre jysk provinsby med ca. 4.000 indbyggere. I det lille bysamfund kom postvæsenet efterhånden til at spille en betydelig rolle. Posthuset, som lå i postmesterens private bolig, var et samlingssted for byens borgere. Her kunne man både diskutere avisen og få den seneste lokale sladder. Brevene var dengang ikke så hemmelige, at det gjorde noget, og postarbejderne læste flittigt med over skulderen. Postmestrene havde dengang ligefrem en pligt til at indberette til Poststyrelsen, hvad der hændte af spændende ting.

Fra pløre til skinner

I dag bombarderes vi med 'breaking news'. Sådan var datidens samfund på ingen måde. Posten var længe undervejs. I 1700-tallet var der post fra København til Aarhus hver 14. dag, og her til kom ofte forsinkelser i postomdelingen. Problemet skyldtes specielt Østjyllands lerede jordveje, som hurtigt blev forvandlet til det dybeste pløre. Postvognen måtte tage ufremkommelige omveje over marker, moser og grøfter. Forsinkelserne førte ofte til klager til stor irritation for postmesteren.

Forholdene for postvæse-

Mange pakker og breve er gennem årenes løb langet over disken i den smukke posthussal på Banegårdspladsen. Mens århusianerne har ventet på tur, har kunstneren Axel P. Jensen flot og imponerende vægmalerier været genstand for megen beundring. Fotograf Børge Venge, 13. Feb. 1960 i Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

net blev markant forbedret med dampskibene og jernbanens komme. Nu kom der anderledes fart over omderingen med dag til dag levering. Jernbanestrækningen fra København til Korsør, indviet i 1856, og dampskibet fra Korsør til Aarhus gjorde det muligt, at posten nu kunne være modtageren i hænde dagen efter den var afsendt.

Afdankede officerer

I marts 1822 døde Aarhus' postmester Jørgen Christoph Lund. Et bredt felt søgte stillingen heriblandt ritmester

Jørgen Tersling. Han havde ladet sin svigerfar ansøge på sine vegne, og svigerfadere skildrede i rørende vendinger Terslings økonomiske kvaler med kone og fire børn. Generalpostdirektoratet foreslog da også 19 uddannede postmænd til embedet forud for Tersling, men takket være konens venskab med arveprinsessen fik han embedet. Dette skønt han ikke havde den fjerneste ide om at drive et postvæsen. Terslings eksempel var på ingen måde enestående. I denne periode brugte kongemagten denne type stilling

til at parkere pensionerede og afdankede officerer fra militæret.

Johan Ludvig Federspiel var til gengæld en af byens helt store postmestre. Han blev ansat i 1868 og kom fra en stilling som overkontrolør ved postvæsenet i København. Han var en af de første, som var uddannet inden for postetaten.

Ved Federspiel tiltræden havde postvæsenet kun et par fuldmægtige og fire bude, og posthuset havde til huse i Mejlgade ved Olufsgyde. I 1870'erne flyttede posthuset til Fredenstov 8, som

Federspiel købte. Den enorme befolkningstilvækst, som byen i disse år oplevede, og borgernes stigende læse- og skrivefærdigheder gjorde gang på gang udvidelser af posthuset nødvendige. Hertil kom at frimærkets indførelse i 1851 og ophængningen af de røde postkasser havde gjort forsendelserne både billige og nemmere. Til sidst var postmester Federspiels egen lejlighed på 1. sal stort set også inddraget til kontorlokale.

I 1905 kunne Federspiels nyudpegede efterfølger Carl H. Nagel overtage provinsens største posthus. Det flyttede i 1905 til nye og større lokaler i Kannikegade på teaterets gamle grund. Personalet voksede, og i 1918 kunne man også byde velkommen til de to første kvindelige postbude. En nyhed der var ledsaget af et »Hurrah« i Århus Stiftstidende.

Mindre end 25 år skulle der gå, før det nye posthus i Kannikegade også blev for trangt. I 1929 tog man det nye hovedpostkontor på Banegårdspladsen i brug. Det var en naturlig placering i og med, at posten blev fragtet på skinner.

Siden har postvæsenets historie i Aarhus været bundet til bygningen på Banegårdspladsen. Når dørene lukker for sidste gang, 21. oktober 2014, bliver et kapitel i postetatens lokale historie afsluttet. Et nyt kapitel kan tage sin begyndelse, når postbutikken i Føtex i Frederiks Allé åbner 22. oktober.

LÆS MERE

AarhusWiki.dk

Her er meget mere om byens postbygninger.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

26/10 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

SLUKØRET HEST BORTLØBET

Århus Stiftstidende 26/10-1819

En sort-bruun Hoppe, 7 Aar gl., Manken afklippet og noget slukøret samt har 4 Skoe og en nye Grime, er bortgaaet fra Aarhus Mark d. 19. ds. Hvem som kan tilveiebringe samme loves en Douseur af Laurs Andrup.

ØMME BRUUN ØNSKER UDTALELSER STOPPET

Århus Stiftstidende 26/10-1874

Midt i min Travlhed kom M. P. Bruun og foranledigede mig til at telegrafere til Dem for at stoppe hans Gjensvar, som Stiftstidende ganske vist paa et enkelt Punkt gengiver temmelig uheldigt, og som han derfor saare nødig vilde se optaget i »Fædrelandet«.

De ved hvor »øm« han er og vil derfor nok tage Hensyn til hoslagte Lap, der gengiver hvad han sagde 28-10-74: Det var da vel, at De var saa venlig at tage Hensyn til mit Telegram, thi gamle Mads Pagh trippede igaar som en Høne, der ser sine kyllinger svømme.

Medens hans »Værdighed« for en Del faldt med Formandsskabet, tager hans »Omstændighed« selvfølgelig til med Mangelen paa en Virksomhed - og af hver lille Sag bliver let en stor.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Fra rådhusets loft til Moesgårds mark

AARHUSHISTORIE: Moesgård Museum - som nu har droppe bolle-å'et og kalder sig Moesgaard Museum - åbnede i forrige uge den nye museumsbygning. Allerede inden åbningen havde vundet priser for arkitektur. Bare inden for de to første uger har det nye museum haft over 25.000 besøgende. Det lille museum, der startede på et loft, har vokset sig stort.

Moesgaard Museums historie går tilbage til 1861, hvor Det historisk-antikvariske Selskab blev grundlagt. Det var en række fremtrædende aarhusborgere, som stiftede selskabet, hvis formål var at indsamle genstande til oprettelsen af et museum. Genstandene blev blandet andet doneret af aarhusianske borgere. En af de første, der skænkede en stor samling oldsager til selskabet var oberst Julius Høegh-Guldberg. I samlingen var blandt andet »over 50 tildeels sjældne og kostbare Stykker... bl.a. et stort Halsmykke af Ravperler, flere smukt forarbejdede Flintsager, en heel Deel Broncesager«. Det var samlinger som denne, der kom til at danne baggrunden for det Moesgaard Museum, vi kender i dag.

Det historisk-antikvariske Selskab købte også genstande ind til samlingen, og flere gange havde selskabet annoncer i Århus Stiftstidende vedrørende køb af oldsager. Selskabet krævede dog, at oldsagerne blev solgt til en rimelig pris. De indkøbte og donerede ting blev efterhånden til en stor samling, der blev udstillet på rådhusets loft. Aarhus Rådhus lå på dette tidspunkt på Domkirkepladsen i den bygning, hvor man i dag finder Kvindemuseet og Besættelsesmuseet. Samlingen på loftet var åbent for besøgende en gang

I 1946 skænkede vognmand S. Johansen fra Sabro en helt speciel økse til Aarhus Museum. Øksen var 4000 år gammel og fundet af tørvearbejder Søren P. Pedersen i Borum Stormose. Det, der gjorde øksen speciel, var, at skaffet i træ var intakt. Manden, der modtager øksen er bibliotekar Haugsted, som var leder af forhistorisk afdeling på Aarhus Museum. Ukendt fotograf, 21. maj 1946, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

om ugen, og det var ikke kun oldsager, der kunne beundres her. Også kunstværker, bøger og mønter var udstillet på rådhusets loft.

Kongen gav en lur

Det historisk-antikvariske Selskab fik i 1863 stor anerkendelse, da Kong Frederik VII sagde ja til at være protektor for selskabet. I forbindelse med protektoratet donerede kongen en lur til selskabet. Luren var en afstøbning af en bronzealderlur fra Oldnordisk Museum i København. Kongen havde tidligere skænket en lignende afstøbning til kejseren af Frankrig, så det var en prominent gave. Det historisk-antikvariske Selskab modtog.

Rådhusets loft blev hurtigt for lille til den hastigt voksende samling. Det hi-

storisk-antikvariske Selskab indsamlede løbende penge til at opføre en museumsbygning, og i 1873 kunne møbler og medlem af selskabet Andreas Weis skænke en byggegrund tæt på Aarhus Mølle. Året efter stod bygningen, som vi i dag kender som »Huset«, færdig. Aarhus Museum, som det nye museum kom til at hedde, slog dørene op i sommeren 1874. Museumsbygningen ved Vester Allé rummede foruden den forhistoriske samling også kunst, mønter, afstøbninger og bibliotek.

Aarhus Museum fortsatte med at samle genstande ind, og med tiden blev museets samling atter for stor til sine omgivelser. Pladsproblemet blev afhjulpet ved, at museets bibliotek i 1930'erne blev en del af Aarhus Kommunes Biblioteks samling, mens

malerisamlingen i 1968 flyttede til lokaler i Vennelyst Parken og blev til Aarhus Kunstmuseum. Denne samling er i dag en del af Aros' samling.

Forhistorisk Museum

I takt med, at de øvrige dele af Aarhus Museums samling flyttede ud, overtog oldtidssamlingen hele bygningen, og Aarhus Museum blev til Forhistorisk Museum. Forhistorisk Museum ansatte i 1949 arkæolog Peter Vilhelm Glob som leder af museet. Det var P. V. Glob, der satte gang i museets udgravninger omkring den Arabiske Golf. Museumsbygningen ved Vester Allé blev med tiden også for lille til Forhistorisk Museum, og fra 1964 fik museet lov til at benytte sig af lokaler på Moesgård Gods. Efter en større

ombygning af lokalerne med C. F. Møller som arkitekt, kunne kronprinsesse Margrethe i 1970 åbne dørene til Forhistorisk Museum nye museumsudstilling på Moesgård. Vi skal dog helt frem til 1997, før Forhistorisk Museum skiftede navn til Moesgård Museum.

For et par uger siden kunne museet så føje endnu et kapitel til dets historie, da de nye museumslokaler blev indviet. Lige som sidst var det Hendes Kongelige Højhed, der i mellemtiden var blevet til Dronning Margrethe, der kunne slå dørene op for de nye, spektakulære bygninger:

LÆS MERE

AarhusWiki.dk

Her er meget mere om byens museer.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

2/11 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

USSEL TOBAK?

Århus Stiftstidende 2/11-1819

Da jeg har bragt i Erfaring at der er i Omløb et Slags ussel gemeen Tobak, der paa en meget skuffende maade fører et Billede, lig den paa min bekjendte Jomfru Tobak, allene med nogen Forandring i Runddelen, hvor der i Midten istedet for Funder staae Vanden; saa, for at forekomme, at Ingen derved lettigen vildledes og bedrages, finder jeg mig foreløbigen beføiet til denne Bekjendtgørelse. Aarhus, d. 1. November 1819, Peder Funder

13. November averterer Ree & Comp., Randers, at det er en god Tobak og at »Vanden« er det hollandske »Van den«.

ÆGTE KULØRER!

Århus Stiftstidende 2/11-1855

Undertegnede anbefaler sig til d'Herrer Kjøbmænd og Tøifabrikanter med Twist-Farvning i alle Couleurer. For Couleurerens Ægthed indestaaes. Man behage at henvende sig i Gaarden Nummer 649 paa Vestergade, C. Frederiksen

SKOMAGERE SØGES.

Århus Stiftstidende 2/11-1867

12 a 16 duelige Skomagere kunne erholde stadigt Arbejde fra mit Magazin, Melilgade Nr. 56 i Aarhus. Claudius Kandelsdorff

PYNT I SKOLEGADE

Århus Stiftstidende 2/11-1876

Fra Baand- og Modeforretningen, Skolegade Nr. 21, anbefales et rigt Sortiment i franske Blomster, Fjer; Tüll, Blonder; Silketøi ... Ludvig Møller

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Morgenstjerner og vægtersang i natten

AARHUS-HISTORIE: I omtrent 250 år patruljerede vægterne i Aarhus' gader om natten. Indtil 1869, hvor deres arbejde blev overtaget af politiet, forhindrede de slagsmål og tyverier og alarmerede den sovende by i tilfælde af brand.

Klædte i mørkeblå kavaj med blanke knapper med kongens navnetræk, fedtlæderstøvler og en læderkabs på hovedet holdt de ro ved hjælp af en fløjte og den drabelige morgenstjerne – en slags lang kølle med jernpigge på hovedet.

I Aarhus kendes vægterne tilbage fra omkring år 1600. Den første tid var vægterkorpset begrænset til to-tre mand, men i starten af 1700-tallet blev det bedre organiseret. I 1704 samledes de seks vægtere hver aften kl. 21 på Store Torv for herfra, to og to, at begive sig ud på deres ruter. Hver time bekendtgjorde de klokkeslættet og deres tilstedeværelse ved at afsynge deres vægtervers. Foruden slagsmål og tyveri var det en del af arbejdet at holde den generelle nattero, ligesom de kunne hyres til morgenvækning, hvis man skulle særlig tidligt op.

I 1733 kom tårnvægteren til. Han havde plads i domkirkens tårn, hvorfra det var hans opgave at alarmere byen i tilfælde af brand. Da skulle han stikke en lygte ud af et vindue i retning af branden. Herudover skulle han hvert kvarter mod nord, syd og vest udråbe vindretning og klokkeslæt.

Fare for helbred og anseelse

Det var hverken et ufarligt eller ærefuldt erhverv at være vægter. De blev jævnligt udsat for overfald på den naturlige rute, og særlig populært var det at erhverve sig morgenstjernen, og bruge den

Efter 1869 blev vægterne erstattet af politiet og private vagtværn. Billedet her stammer fra Aarhus Nattevagts nytårsappel, januar 1945, og blev oprindeligt bragt under overskriften »Vægterne fik Tobak«. Billedteksten lød »Efter spisningen hyggede man sig med en Del Tobak, som venlige Aarhusianere havde sendt efter Opfordringen forleden i Aarhus Stiftstidende.« På samme side kunne man læse historien om en københavnsk sortbørshandler, der var anholdt i Frederiksgade - for at sælge tobak. Om der var en sammenhæng? Vi ved det ikke ... 7. januar 1945, ukendt fotograf, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

mod vægteren selv eller blot knække den over.

Deres løn var dårlig, hvad der nok afspejlede den lave status, de besad i deres medborgeres øjne. De havde rygte for at være upålidelige og fordrukne, og som en del af arbejdet var de i kontakt med nogle af samfundets laveste; de kriminelle og andre nattevandrere. Ligeledes blev de ofte brugt som ligbærere, når byens fattige, eller en selvmorder, skulle begraves – en opgave byens officielle ligbærerlaug ikke ville påtage sig. At vægterne ikke var ansete i offentligheden, kom også til udtryk i læser-

breve. I Århus Stiftstidende 13. december 1854 harcelerede en beboer i Graven med henvisning til vægterskatten således over indsatsen med ordene: »Af og til, men langt fra ikke hver Time, høres rigtignok en Mumlen igjennem Gaden, snarere lignende en drukken Mands Ene-tale, end et højt og tydeligt Vægtteraaab.« Sandheden om vægterne var nok et sted midt imellem: det var et lavstatus-arbejde, men de sikrede trods alt en vis orden om natten og slog alarm ved brand. De holdt også gang i de 40 tranlygter, der endelig kom til Aarhus i

1820. Indtil da havde fem gadelygter gjort det ud for hele byens nattebelysning. De var kun tændt på den mørkeste tid af året – og ikke på nætter med måneskin – men af hjælp dog noget af faren ved at færdes på den ujævne brolægning.

Politiet overtager

I løbet af 1800-tallet var de første politibetjente kommet til Aarhus, og 1869 blev en ny politiordning implementeret. De 12 vægtere blev herefter afløst af ligeså mange patruljebetjente. Ligesom vægterne begyndte de deres vagt kl. 21 med patrulje nat-

ten igennem i byens gader.

I nyere tid har også forskellige private vagtværn overtaget nogle af vægterens funktioner. Et eksempel er Aarhus Nattevagt, der blev stiftet i 1908, og i 1921 fusionerede med deres københavnske pendant og blev til De Forenede Vagtselskaber. I dag er selskabet en del af det verdensomspændende vagtfirma G4S.

LÆS MERE

AarhusWiki.dk

Her kan du læse mere om vægterne og byens historie.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

9/11 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

FADDERSKABER

Århus Stiftstidende 9/11-1832

Ølbrygger Bendstrup er Fadder ved Sadelmagermester Løvengrens Søns Daab Og ved Pottemager J. Niensens Datters Daab

NYE HÅNDARBEJDS-MØNSTRE

Århus Stiftstidende 9/11-1871

Fra Kjøbenhavns Tegnecontour har jeg modtaget et Udvalg af Mønstre til hvide Broderier; Sopha-puder; Bordtæpper; Lampebakker; Arbejdstasker; Natsække; Hagesmækker osv., som overføres paa Klæde, Silke, Pique etc. efter egen Methode. *M. Bang, Aarhus Tegnecontour for Damesarbejder. Knudriisgade Nr. 7, 1. Sal, (første Sted paa venstre Haand)*

KOST OG LOGI

Århus Stiftstidende 9/11-1883

I Fru E. Haagensens Pensionat Nørrebrogade 1, 1. Sal (nærvæd Fodfolkskaseren) ere smukke meublerede Værelser tilleie. Middagsabonnement og fuld Kost.

EKSPLOSIV EJENDOMS-VÆRDI

Århus Stiftstidende 9/11-1909

Den Marcus Bechske Ejendom, som muligvis nu bliver nedrevet for at give Plads til en flot Nybygning, blev i 1864 solgt for 40.000 Rdr. Nu staaer den efter Forlydende i 450.000 Kr.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Søstrene på Endestationen

AARHUSHISTORIE: I sidste halvdel af 1800-tallet kom de første katolske nonner siden reformationen til Danmark. De var kun et par stykker, og de var medlem af den franske Skt. Josephs Orden.

I Aarhus etablerede de sig i Rymsgade, hvor de underviste piger i den katolske Skt. Knuds Skole, men det var især for deres sygepleje, at de vandt anerkendelse.

I december 1900 kunne kommunelæge Rahleff på søstrenes vegne anmode byrådet om støtte til en ny poliklinik med 20 sengepladser forbeholdt ubemidlede. Søstrene havde allerede lejet bødkermester Balles gård, Frederiksgade 32, til formålet, og Århus Stiftstidende kunne rapportere, at også »den store smukke Have ned imod Aaen vil blive anvendt til det nye Hospital.«

Romersk propaganda

Byrådets støtte til de katolske søstre faldt dog byens præstestand for brystet. Knud Johannes Rützou, præst ved domkirken, indrykkede 1. december 1900 under overskriften »Er vi her i Aarhus lutherske eller romersk-katolske« et læserbrev i Århus Stiftstidende.

»De romersk-katolske St. Josephs Søstre har nylig aabnet en Poliklinik for ubemidlede syge. For saa vidt nu denne blev holdt oppe udelukkende ved romersk-katolske Penge, saa var der intet at sige til dette Led i den romerske Propaganda«. Rützou mente, at de som havde støttet klinikken havde »begaaet et Forræderi overfor det Kirkesamfund, de selv tilhøre. Thi den Begrundelse, at det luner den rent humane Side af Sagen, de yde deres Støtte, staaer ikke til. Den humane Virksomhed er nemlig et direkte Led i den

I over 60 år fulgte Skt. Josephs Ordenens nonner Guds kald og passede patienter på Skt. Josephs Hospital ved Tietgens Plads. I dag er nonnerne borte, men den monumentale bygning står stadig med Skt. Joseph vågende over Bogensegade. 22. juni 1966, ukendt fotograf, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

religiøse Propaganda«.

Debatten rullede over et par uger med daglige lange indlæg i Stiftstidende. I midten af december blandede en anonym 'M' sig i debatten, som forsvar »for dem, der har ydet deres Pengebidrag til St. Josephs Søstre... vel vidende, at det her er to forskellige Konfessioner; der har rakt hinanden Haanden til en virkelig Samaritan-Gerning.« Til dette sva-

rede Rützou: »Vil Du støtte Samaritanergerningen, nu vel, saa støt Din egen Kirkes Arbejde.«

Smudsigtøjs-skakt

På trods af de mange indlæg blev søstrenes poliklinik velbesøgt, og efter få år kunne klinikken rykke til større lokaler i Østergade 31. Søstrene havde dog endnu større planer; og i april 1902 havde de henvendt sig til byrådet

med ønsket om at købe en grund til opførelse af et hospital.

Forhandlingerne mellem søstrene og byrådet gik dog i hårdknude, og først i februar 1904 kom byrådet og søstrene til enighed om en grund for enden af Bülowsgade.

I september 1907 blev det nye hospital indviet. Her fandtes – udover poliklinikken – sengestuer, laboratorier, børnesygestuer, opera-

tionsstue, badeanstalt, mens mansardetagen indeholdt boliger og andagsrum til søstrene. I kælderen endte hospitalets stolthed – nemlig »Smudsigtøjs-Skakten«. Den var højteknologisk indrettet med marmorbetonklædte sider, som let kunne skylles oppefra og et ventilations-system, der sendte »alle skadelige Dunster« op gennem skorstenen.

Hospitalet var opdelt i forskellige afdelinger med hver sin overlæge. Flere af byens førende læger var tilknyttet hospitalet, men med tiden blev de forskellige specialafdelinger rykket ud på byens andre hospitaler. Skt. Josephs Hospital kom i stedet til at modtage langtidssygepatienter, hvilket gav hospitalet ry for at være »Endestationen«. Hospitalet modtog nu også patienter, der skulle til genoptræning, samt et stort antal privatpatienter.

Ved 50 års jubilæet i 1957 boede og arbejdede der i alt 18 sygeplejeuddannede søstre på hospitalet. Med tiden faldt tilgangen af nonner, og i 1971 måtte Skt. Josephs Ordenen sælge hospitalet til Aarhus Amt. De tilbageværende søstre fik lov at blive, og først fem år senere forlod den sidste nonne hospitalet. I startens af 1980'erne var hospitalet lukningstruet, og ved årsskiftet 1985 blev de sidste 18 patienter flyttet til Marselisborg Hospital. Den gamle bygning fortsatte med at rumme faciliteter til Center for psykisk-fysisk handicappede, ligesom et høre- og talecenter blev indrettet i bygning.

I dag rummer det tidligere hospital uddannelsesinstitutionen VUC, men hvad bygningen fremover skal bruges til, når VUC inden for få år fraflytter, er endnu uvist.

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

16/11 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

EKS-KONE I UNÅDE

Århus Stiftstidende 16/11-1832

Omstændighederne byde mig at advare Alle og Enhver, ikke at betro min fraskilte Hustrue noget i mit Navn, da jeg intet deraf betaler: *Aarhuus, d. 14. November 1832, G. Schive*

LEJLIGHEDS-MUSIKANTER

Århus Stiftstidende 16/11-1852

Et øvet Musikselskab, bestaaende af 8 Medlemmer, anbefaler sig til et æret Publikum med at musicere ved Baller og andre lignende Leiligheder. Man henvender sig desangående hos A. Ree, Aagaden i Aarhus.

FORULEMPEDE STENFISKERE

Århus Stiftstidende 16/11-1905

Fr. Nielsen, Fører af »Nordlyset«, ligger i krig med Havneudvalget, som han mener behandler Stenfiskerne daarligt. I over 40 Aar har Nielsen sejlet Sten til en mængde Havne ved Østersøens og Vesterhavets Kyster, men aldrig er han nogensinde blevet behandlet paa en saadan Maade som her.

DYGTIG DATTER

Århus Stiftstidende 16/11-1910

Helvig Secher, Datter af Malermester Secher, fremhæves blandt Eleverne fra Frk. Kruses Maler-skole, der udstiller hos Kunsthandler Berentsen paa Graven

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sider med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sider er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sider, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Håndværkere med fester, bomber og enkeboliger

AARHUS-HISTORIE: Aarhus Haandværkerforening blev stiftet 24. september 1848, og den findes endnu.

Den blev stiftet som en forening for byens håndværksmestre og -svende og skulle være samlingssted for byens gamle håndværkerlav. Den har siden dannet ramme om sociale og faglige arrangementer for medlemmerne og byens borgere. Der er blevet bygget boliger til ældre medlemmer og enker, afholdt fester og svendeprøver, og man har arbejdet for medlemmernes interesser i byen.

Foreningens første tid var præget af de reformer, som i 1857 mundede ud i Næringsfrihedsloven. De gamle håndværkerlav, der havde eksisteret siden middelalderen, mistede nu deres kontrol med håndværket i byerne.

Lavene havde ellers bestemt over udfoldelsen af håndværk og retten til at kalde sig mester, og de bestemte over priser og antallet af svende og lærlinge.

Haandværkerforeningen var forbundet med lavene, og kæmpede med møder og debatter imod reformerne, men altså forgæves.

Bombningen i Paradisgade

Efter de første år at have fungeret uden fast adresse købte foreningen i 1865 en grund i Paradisgade. Her opførte den i nr. 5-7 den første af foreningens stiftelsesbygninger. De otte boliger - der med en ny etage i 1889 blev til 12 - var tiltænkt »Foreningens værdige, trængende Medlemmer eller deres Enker«. I 1885 kom Aarhus Svendehjem til i Klostergade. Her kunne omrejsende svende få plads, når de var i Aarhus.

Ved siden af stiftelsesbygningen, i Paradisgade 3, begyndte man opførelsen af et domicil til foreningen. Man

Billedet stammer fra Haandværkerforeningens årlige pokalkeglespil august 1942. Den originale billedtekst fortæller, at der er tale om »Haandværkerforeningens næsten 89-årige Æresmedlem Malermester Secher, som viser han ikke har mistet den sikre Haand. Han væltede alle ni i Slaget.« Tilskuerne er fra venstre: kegleudvalgets formand, snedkermester O.A.V. Christiansen, malermester Sjøreen, »sidste Aars Keglekonge« togfører Lundholm med medalje, oldemand Poulsen fra Sadelmagerlauget og vand- og gasmester Loft. Ukendt fotograf, 27/8-1942. Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

byggede stort, og i 1868 åbnedes dørene til bl.a. forsamlingslokaler; billardlokale, bibliotek og læsesal, restaurant og en stor sal. Salen blev det centrale rum i bygningen, og her afholdt Haandværkerforeningen og andre foreninger i byen møder, fester og udstillinger. Bygningerne var tegnet af Vilhelm Theodor Walther, der også stod bag Skt. Clemens Bro og Sct. Pauls Kirke.

Men i december 1944 var det forbi på brutal vis. En schalburtag-bombe sprængte store dele af hovedbygningen ud mod Borggade væk.

En ansat i restauranten blev dræbt og to såret, og bygningen måtte rives ned. Bombningen blev dog ikke afslutningen på Haandværkerforeningen i Paradisgade. Boligerne ved siden af står endnu, og blev fredet i 1990.

En del af hovedbygningens sidefløje klarede også angrebet. Her lå blandt andet laugssalen, indviet 1931 med de tunge egetræsmøbler og vægpaneler med udskårne trærelieffer og bænke.

Tiden efter krigen

Tabet af hovedbygningen i Paradisgade betød, at for-

eningen mistede sin position som samlingssted for byens forenings- og selskabsliv. Aktiviteterne blev færre, og der kom også færre medlemmer.

Den udvikling blev først vendt, da man i 1950 købte det gamle Hotel Århus i Klostergade. Efter en gennemgribende ombygning stod lokalerne klar til brug i januar 1952. Da kunne man igen åbne for restaurant, sale, selskabslokaler, billard- og spillestuer og mødelokaler. Ombygningen blev noget dyrere end forventet, og den tomme grund i Paradisgade blev solgt, men til gengæld kun-

ne Haandværkerforeningen igen danne ramme om sine fester og møder.

Laugssalen er heldigvis bevaret. Efter salens indvielse 1931 blev det hele pakket ned i 1957 og genopsat i Haandværkerforeningens nye hjemsted i Klostergade. Siden 2013 har panelerne tilhørt Den Gamle By, der i dag opmagasinerer dem.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du finde mere om Haandværkerforeningens historie

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

23/11 IFØLGE SEJR
på Aarhus StadsarkivBYTTEJLIGHED MED
DAMPBAD

Århus Stiftstidende 23/11-1867

Min Gaard, Graven Nr. 222, med Dampbad og photographisk Atelier kan faaes tilkjøbs eller i Bytte med en anden, beliggende hvor somhelst i eller i Udkanten af Byen men med en god Beboelsesleilighed paa 4-5 Værelser med Tilbehør: A. Friis Klostergade 819 (Guldbergs Gaard)

SKIBSDRENG DØD

Århus Stiftstidende 23/11-1869

Med dyb Smerte bringe vi herved til Kundskab for fravær: Slægt og Venner, at vor ældste elskede Søn, Ole Olsen, næsten 16 Aar gammel, der var forhyret med Skonnerten »Victoria«, Captain Kempe her af Byen, berøvedes os og hans tvende mindre Sødskenne, ved, under en Storm bliver slaaet overbord af Storseilet, Fredagen den 19.denne Maaned Kl. 11 ½ Formiddag, circa ½ Miil fra Hirtsholmene uden af det lykkes, uagtet al anvendt Umage fra Skibsbesætningen Side, at redde ham. Gud give os Styrke til med christelig Taalmodighed at bære denne tunge Tilskikkelse. *Stine Olsen, f. Sørensen og Lars Olsen*

FRATRÆDELSE I UTIDE

Århus Stiftstidende 23/11-1875

Sophus v. Hagen er »begrundet paa private Forhold« fratraadt som Redaktionssekretær ved Aarhus Amtstidende.

Gennem årtier skrev Emanuel Sejr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges i på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Strøm fra Grønland

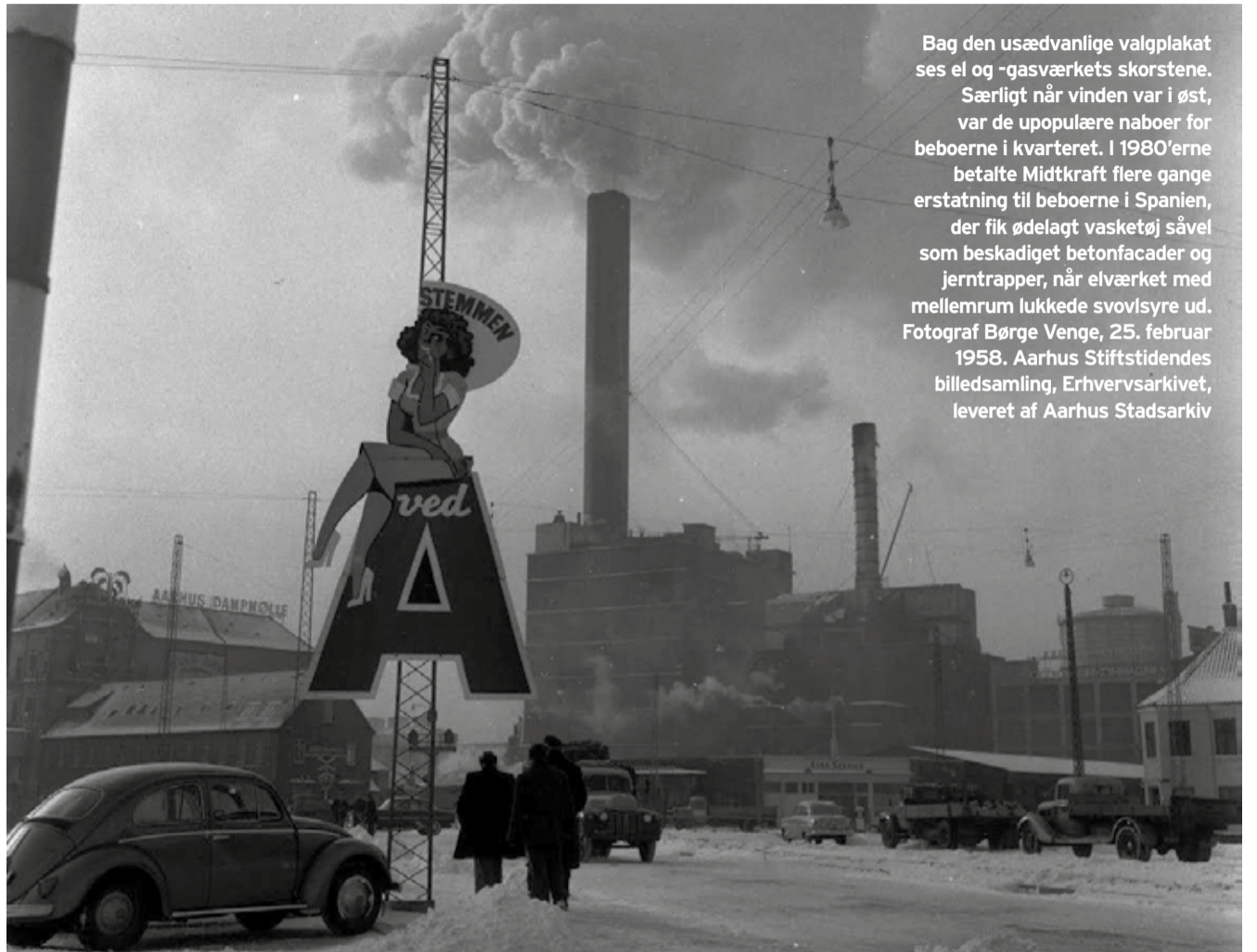
AARHUSHISTORIE: Mellem havet og gaderne Spanien - Dynkarken lå i nogle og hundrede år en lille gade ved navn Grønland.

De første småhuse blev opført her i starten af 1800-tallet. Området, der 100 år tidligere stod under vand, var opstået ved en kombination af sand, skyllet op af bølgerne, og affald der blev påfyldt fra byen. Dengang lå området udenfor byen, ved Mindeporten, der lå omtrent ved krydset Sønder Allé - Dynkarken. Der finder man forklaringen på navnet Grønland: Her begyndte det grønne land, her voksede græs.

Den idyl gadenavnet klinger af var dog noget misvisende: Området blev først og fremmest kendetegnet af den industri, der opstod i Aarhus i starten af 1800-tallet. Her lå skibsbyggeri og saltkogerier, og i 1834 opførte man et trankogeri - et særdeles ildelugtende foretagende, der var i funktion indtil starten af 1850'erne. Tranen, der blandt andet forsynede byens tranlygter, stammede fra briggen Thetis, et forhenværende engelsk orlogsfartøj. Hvert forår sejlede den til de arktiske farvande, og hvert efterår vendte den hjem, typiske med en fangst på 2.000-3.000 sæler.

Mondæn søbadeanstalt

I betragtning af ovennævnte var det måske ikke det mest oplagte sted til en badeanstalt. Ikke desto mindre var det netop her, man 1848 anlagde Aarhus Søbadeanstalt. Med de berømte nordtyske badesteder som forbillede fungerede det mondæne badested indtil 1885. Det var et fint sted, med gratis adgang for »tjenestefolk, som til opvartning ledsager deres herskaber eller disses børn«, og i perioder var der fast kør-

Bag den usædvanlige valgplakat ses el og -gasværkets skorstene.

Særligt når vinden var i øst, var de upopulære naboer for beboerne i kvarteret. I 1980'erne betalte Midtkraft flere gange erstatning til beboerne i Spanien, der fik ødelagt vasketøj såvel som beskadiget betonfacader og jerntrapper, når elværket med mellemrum lukkede svovlsyre ud. Fotograf Børge Venge, 25. februar 1958. Aarhus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

sel fra Store Torv til badeanstalten.

Da man i 1853 besluttede at udskifte byens gamle tranlamper med gaslamper, blev Grønland udvalgt som placering for det gasværk, der med tiden skulle komme til helt at erobre området.

Bystyret indgik aftale med Det Danske Gaskompagni, om at forsyne byen med gas de næste 25 år, og i januar 1855 stod det nye gasværk færdig. Sammen med det nys nedgravede, ni kilometer lange røرنetværk leverede det gas til byens 164 gadelygter.

Aarhus Belysningsvæsen

Efter i en del år at have dis-

kuteret muligheden for at oprette et elværk i Aarhus, besluttede byrådet i 1899, at tiden var moden. Det var blandt andet muligheden for ved samme lejlighed at indføre sporvogne i Aarhus, som kunne blive hovedaftagere af strømmen, der overbeviste byrådet - og hvor var mere passende at placere et nyt elværk, end ved siden af gasværket på Grønland. I 1880 var det blevet købt af bystyret, og da elværket stod færdig 1901, blev de to værker forenet i selskabet Aarhus Belysningsvæsen. Hermed fik de fælles administration og økonomi.

Med oprettelsen af Aar-

hus Belysningsvæsen var Grønlands skæbne forseglet. Efterspørgslen på energi voksede de følgende år endnu hurtigere end byen, og i 1925 udvidede man første gang gasværket. I 1934 opførte man en forbrændingsanstalt, hvis kedler blev sat i forbindelse med elværkets turbiner. Året efter begyndte opførelsen af en ny administrationsbygning til belysningsvæsenet. Dermed forsvandt det sidste stykke af gaden Grønland, hvis sidste huse kommunen for længst havde opkøbt.

I 1979 blev gasværket nedlagt. På det tidspunkt havde elværket gennemgået en

række fusioner. I 1949 var det blevet en del af det midt- og østjyske Midtkraft I/S - sidenhen Elsam, nu DONG - der i 1968 opførte Studstrupværket. Det overtog med tiden Aarhus' elværks funktion, og i 1995 lukkede man for elproduktionen i Aarhus.

Tilbage står Turbinehallen, opført år 1900, som i dag ligger ramme om forskellige festlige arrangementer:

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du finde mere om Haandværkerforeningens historie

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

30/11 IFØLGE SEJR på Aarhus Stadsarkiv

RØG I MEJLGADE
Århus Stiftstidende 30/11-1827

At jeg Undertegnede haver anlagt en Tobaksfabrique i Gaarden No. 97 paa Middelegade, som er forsynet med forskjellige Sorter Røg- Skraae- og Snuus-tobakker, vil jeg ei undlade herved at bekendtgjøre for de af mine Ærede Venner og Velyndere, saavel Inden- som Udenbyes, der vil forunde mig deres Søgning, forsikrende Enhver gode Vare, samt reel og billig Behandling. A. Grarup

TYSKE LÆREBØGER
Århus Stiftstidende 30/11-1839

Til Lettelse og Selvøvelse i det tyske Sprog m.m. vil for Ungdommen efterhaanden blive udarbejdet grammatikalske skrivtli-ge Samtaler med Spørgsmaale og Svar, med tilføiede danske Ord følger under hvert Tydsk Ord, og ligeledes Breve i samme Stil. Dernæst danske og tyske Foreskriver for Børn med Tegninger. I smaae Hefter vil bemeldte beholdes for meget billigt med tydelig Skrivt hos Engelbrecht, Lærer

**FRISØR MED
LILLE FORSKEL**
Århus Stiftstidende 30/11-1875

V. Ebbesens Dame- og Herre-Friseur-Etablissement, Hjørnet af Rosengd. Bispegade (For Damer særskilt Indgang fra Rosensgade.)

Gennem årtier skrev Emanuel Sejrr (1891-1980), chef for Statsbiblioteket i Aarhus, 121.029 sedler med referater fra især Århus Stiftstidende fra 1794 til ca. 1920. Disse sedler er nu skrevet ind af frivillige ved Aarhus Stadsarkiv og kan ses og søges på www.aarhusstadsarkiv.dk. Hver dag bringer avisen i samarbejde med stadsarkivet på Vester Allé indholdet i nogle af de sedler, som knytter sig til enten årsdagen eller årstiden for den oprindelige artikel i avisen.

FRA AARHUS STADSARKIV

Europæisk pris navngav Europaplads

AARHUSHISTORIE: En papirserviet, en glemt Europapris og en omstridt arkitekt er omdrejningspunkterne i fortællingen om Europaplads.

Historien om BP-huset og Europaplads hænger uløseligt sammen. Den tog sin begyndelse i 1956 under et møde mellem ledelsen for det internationale BP Olie Kompagni og den århusianske højesteretssagfører S. Storm Mortensen. Her faldt snakket på, at BP var på udkig efter en ny domicilbygning. Havnen, jernbanen, uddannelsesinstitutioner og byens centrale beliggenhed gjorde en placering i Aarhus interessant. Alle detaljer fra mødet, har Storm Mortensen sidenhen fortalt, blev griflet ned på en krøllet serviet.

Nu skulle der jagtes en egnet byggegrund, og det var sværere end som så. Mod slutningen af 1950'erne var den gamle købstadskommune i krise. Der var ingen arealer at udstykke, og midt-byens boligmasse var nedslidt og utidssvarende. Her lå beboelsejendomme dør om dør med støjende virksomheder.

Mange flyttede i disse år ud i forstadskommunerne. Uden for Ringgaden var der grønne marker og god plads. Byggetrangen var stor, og befolkningstallet i forstads-kommunerne steg fra 1954 til 1959 med hele 10.000 indbyggere.

Brændevins-øen stod for fald Aarhus Kommune var presset til at arbejde for at skabe rum til nybygninger. En mulighed viste sig for Storm Mortensens projekt. Aarhus havns nordre administrationsbygning havde siden 1898 haft til huse i det gamle toldkammer, som lå ved brinken af den oprindelige å-havn. Bygningen var i elendig for-

Europaplads blev i sin tid ryddet for at skabe plads til stigende bilisme og nye bygninger, men der var naturligvis fortsat plads til det traditionelle fastelavnsoptog med Sluppen til hest. Fotograf Ib Rahbek-Clausen, 26. Feb. 1968 i Århus Stiftstidendes Billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

fatning, og flere uheldige om- og tilbygninger gjorde den ikke lige frem til nogen skønhedsåbenbaring. Brændevinsøen blev området omkring det gamle toldkammer døbt i folkemunde efter de mange knejper og bodegaer. Disse og flere beboelsejendomme i området var nedrivningsmodne.

Købstadskommunen gik så i gang med at nedrive ejendomme i Dynkarken, Toldbodgade og Mindet. Den sidste del af åen blev desuden overdækket, så Åboulevarden kunne forlænges helt ned til havnen. Ligesom med saneringen i Nørreport få år forinden var formålet at skabe bedre trafikale forhold i bykernen, der med de smalle gader var særdeles uegnet til den hastigt stigende trafikmængde. Med et slag ønskede man at fjerne de store trafikale flaskehalse for færdslen mellem havnen, centrum og udfaldsvejene Havnegade,

Åboulevarden og Dynkarken/Spanien.

Omstridt arkitekt

Storm Mortensen fandt servietten frem igen, og med opbakning fra Aarhus Havn, som også havde ønsket om at blive lejer i den kommende bygning, satte man gang i planerne.

Et byggekonsortium blev dannet, og man købte havnens administrationsbygning med nedrivning for øje. Arkitekterne Knud Blach Petersen og Herbert Jensen blev valgt til at tegne den nye kontorbygning.

I skærende kontrast til fortidens værtshusmiljø skabte de et hypermoderne og stilrent højhus i 12-etager, hvilket dengang var byens højeste etageejendom. Huset blev døbt BP-huset. Byggemetoden var banebrydende. Man anvendte som nogle af de første præfabrikerede betonelementer – en hurtig

og billig metode. Facaden fik en fornem farvelagt mosaikbelægning, som var den eneste af sin art i Europa.

Byggeriet blev påbegyndt i 1957. Med en placering på åbrinken var en af de største udfordringer at få huset ordentligt funderet. Allerede i 1959 kunne borgmester Bernhardt Jensen indvie den 42 meter høje bygning med omkring 700 arbejdspladser.

Knud Blach Petersen har sammen med kompagnonerne, arkitekterne Herbert Jensen og Mogens Harbo, sat sig markante spor i Aarhus. Mest kendt er Gellerup-parken.

I eftertiden er de blevet udskældt for deres kedelige, grå og kolde stil, men inden for de senere år har visse arkitekter taget denne opfattelse op til revision. For dem er de tre arkitekters byggerier udtryk for smukke tanker om lighed og socialt engagement med afsæt i visio-

nen om lys, luft og sundhed for folket.

Hæder og Europaplads

Nomineringen som kulturhovedstad i 2017 er ikke den første europæiske hæder, som er tilfaldet Aarhus. I rådhushallen står en montre med et efterhånden falmet bevis for, at Aarhus i 1960 modtog en fornem Europa-pris. Prisen blev givet til Aarhus af Europarådet som tak for byens store virke for europæisk og mellemfolkeligt samarbejde. Ved overrækkelse af prisen, som skete ved en officiel ceremoni i juni 1961, navngav borgmester Bernhardt Jensen på byrådets vegne pladsen ved BP-huset, Europaplads.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du finde mere om byens historie

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

FRA AARHUS STADSARKIV

Oliepenge bag Naturhistorisk Museum

AARHUS-HISTORIE: Det er flyttet i Aarhus. Flere af byens virksomheder og institutioner rykker til nye og større domiciler. Snart er det Hovedbibliotekets tur til at flytte ind i Dokk1. Hvem, der fremover skal have adresse i den gamle hovedbygning i Mølleparken, er endnu usikkert, men én kandidat er Naturhistorisk Museum.

I 1919 blev »Forretningsudvalget for Oprettelse af et Universitet i Jylland« stiftet. Udvalgets sekretær V. R. Møller mente, at et naturhistorisk museum ville fremme byens chancer for at få et universitet. Møller tog derfor på shoppingtur til Tyskland, hvor han med midler fra Aarhus Oliefabriks direktør, Frederik Lausen, opkøbte en større naturhistorisk samling.

Den århusiansk baserede »Naturhistorisk Forening for Jylland« støttede op om universitetssagen og donerede sin samling til forretningsudvalget. En stor samling var nu sikret, men man manglede endnu en bygning.

Udvalget henvendte sig til byrå-

det i håb om, at samlingen kunne blive udstillet i Rådhusalen. Anmodningen blev afvist, men samtidigt var Læssøesgades Skole under opførelse, og på skolens tomme loft blev der fundet plads til samlingen. Samlingen ændrede i 1921 navn til Naturhistorisk Museum. Den offentlige adgang til museet på skolens loft var dog mildest talt begrænset, hvorfor der de næste mange år blev kæmpet for at få egne og bedre bygninger.

Endelig – efter 20 år – i maj 1941 kunne Naturhistorisk Museum slå dørene op til sin egen museumsbygning. Da museet var blevet til under kampen for at få et universitet til byen, var det også naturligt, at museets nye placering blev i Universitetsparken. Universitet havde på dette tidspunkt endnu ikke en naturvidenskabelig afdeling. Museet blev derfor indrettet med en selvstændig videnskabelig afdeling, som virkede uafhængigt af museet. Her kunne videnskabsfolk med interesse for naturvidenskab få en laboratorieplads. Bygningen blev

I oktober 1961 strandede en fire meter lang og to tons tung brugde ved Saxild Strand. Falck måtte aflive den store, men ufarlige kæmpehaj. Den blev efterfølgende leveret til Naturhistorisk Museum. På billedet er det inspektør Poul Bondesen, som modtager brugden ude foran museet. Fotograf Jørn Timm, 15.10.1961, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

ligesom universitets andre bygninger tegnet af C.F. Møller, og den nyudnævnte museumsinspektør Thamdrup kunne ved åbningen udtale til Aarhus Amtstidende, at museet var: »det mest moderne udenfor De forenede Stater«.

Afrikansk jagtekspedition

Den nye udstillings hovedattraktion var naturtro dioramaer med træer, jordbund, sten, blade og naturligvis udstoppede dyr. Det var den nyindhentede konservator K. E. Jakobsen, der stod for udstopning og opstilling af dyrene. Først blev en »krop« af ler modeleret omkring skellet, derefter blev lavet en gipsafstøbning af »kroppen«, der igen kunne betrækkes med pels, skind eller fjer. Ved mere eksotiske dyr, som den afdøde søelefant Samson fra Aarhus Zoologiske Have, kunne man på denne måde udstille både dyret og skelettet.

I museets første år i universitetsparken stammede de fleste dyr primært fra den eksisterende samling, men museet modtog også løbende nye. Det skete enten gennem donation eller aktiv indsamling. I 1947 fandt den største samlede udvidelse sted, da konservator Jakobsen deltog i en jagtekspedition ledet af greve til Egeskovs overjagtkonsulent Gregers Ahlefeldt-Laurvig-Bille. Turen gik til Østafrika, og her blev blandt andet »indsamlet« løver, sjakaler, gazeller, hyæner og zebraer. Resultatet af grevens og konservatorens Afrika-ekspedition kan stadig ses i museets Afrika-dioramaer. I dag indsamles der ikke længere dyr gennem jagtekspeditioner.

Konservator Jakobsen står også bag Naturhistorisk Museums kendte læderskildpadde, som i dag pryder museets indgangsparti. Skildpadden, der ellers normalt holder til under varmere himmelstrøg,

blev i oktober 1951 fanget af en fiskeskutter i Nordsøen og efterfølgende skænket til museet. Inden skildpadden blev konserveret, blev den udstillet foran hovedindgangen, hvilket trak hele 22.000 gæster til museet på én weekend.

Det var ikke kun naturtro dioramaer og læderskildpadder, som trak publikum til museet. I løbet af de første 25 år i universitetsparken afholdte museet omkring 45 specialudstillinger, mens 50-års jubilæet i parken i 1991 blev fejret med den officielle indvielse af den permanente udstilling »Danmarkshallen«. Måske kan museet fejre sit 100 års jubilæum i 2021 i Mølleparken.

➔ LÆS MERE

AarhusWiki.dk

Her kan du læse mere om Naturhistorisk Museum

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

**AARHUS
WIKI**

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

**AARHUS
ARKIVET**

FRA AARHUS STADSARKIV

Historiske fiksfakserier p

AARHUS-HISTORIE: Ude i Risskov lå der i starten af 1800-tallet et jagtslot. Eller måske var det et lystslot. Stedet var ejet af selveste Frederik VI, indtil det blev omdannet til forlystelsesetablisement. Først var det kendt under navnet Salonen og fra 1938 som Sjette Frederiks Kro – opkaldt efter sit royale ophav.

Problemet med denne historie er blot, at Frederik VI aldrig har ejet bygningen eller for den sags skyld haft nogen tilknytning til den. Men myten om kongen og jagtslottet har været sejlivet. Fra 1908 og flere år frem blev Salonens fødselsdag 1. august fejret med at lade »Sjette Frederik« optræde i uniform og holde tale for sine fremmødte undersåtter.

Salonen hængte sig ikke i historisk korrekthed. Det kom også til udtryk, da der i 1904 blev holdt 100 års fødselsdag. Dagen startede med morgenserenade af 8. Regiments Musikkorps, og aftenen bød på fest med forskel-

lige underholdende og musikalske indslag, illumination og fyrværkeri.

I virkeligheden stod Salonen først færdig i 1826, og der var dermed reelt set tale om en 78 års fødselsdag. Salonens historiske fiksfakserier skal måske ses i sammenhæng med, at der i Marselisborgsskovene dagen før Salonens »100 års fødselsdag« var åbnet en ny stor konkurrent. Restaurant Friheden var den første restauration til at byde velkommen til Marselisborgsskovene.

Tre steder i Riis Skov

Disse skove hørte indtil 1896 under Marselisborg Gods og havde dermed været privat eje. Riis Skov var derfor århusianernes fortrukne udflugtsmål i 1800-tallet, men med en ny konkurrent måtte der tages alternative reklamemetoder i brug. I Riis Skov fandtes udover Salonen to andre etablisement. På Ferdinandspladsen kunne proletariatet more sig, mens det bedre borgerskab holdt

sig til Pavillonen. Salonen havde bredt appel, men det var især byens ungdom, som blev lokket til.

På den udendørs musiktribune blev fremført viser om Salonen som »Riis skov Salon er den dejligste plet – dér er musikken så flagrende let« eller »kom til Salonen blot, her er lunt og godt, herligt, herligt, her i kong Fred'riks slot« og endeligt »En ganske ny vise om Peter og Lise, som med styrbart luftskib tog til Riis skov Salon«. Til flere af viserne var endog udviklet et helt lille teaterstykke, og der blev endda indført ønskekoncerter, hvor publikum kunne være med til at bestemme programmet.

Kulørte lamper i mørket

Salonen var kendt for sin smukke beliggenhed på kanten mellem skov og bugt. Idyllen kunne dog indimellem blive forstyrret af de ildelugtende dunste, der kom fra et vandløb tæt ved. Vandløbet fungerede nemlig også som spildevands afløb fra Pa-

Det skæve layout skyldes, at artiklen i avisen har været sat op over 2 sider. Her er den samlet til en side.

SØNDAG 14. DECEMBER 2014 / 15

. Aarhus

å kroen

villonen og Ferdinandspladsen længere oppe i skoven.

En anden udfordring ved Salonen var den manglende elektriske belysning. På sommeraften var Salonen oplyst af 300 kulørte lamper, men disse hjalp ikke meget når gæsterne måtte famle sig tilbage til Aarhus gennem mørket. På trods af stank, mørke og den stigende konkurrence fra etablisementerne i Marselisborgsskovene lykkedes det Salonen at holde fulde huse på de fleste tørre sommeraften.

1930'erne blev et vendepunkt for Salonen. I 1936 fyldte vært Ludvig Thürmann 70 år, og efter 39 år på Salonen stoppede han.

Samtidig var tilslutningen til Salonens musikalske indslag faldende, og den nye vært Victor Larsen indså, at det var tid til forandringer. Sammen med stadsarkitekt Frederik M. Drailby gennemførte Victor Larsen en gennemgribende renovering, der skulle bringe Salonen tilbage til sit oprindelige

I 1956 kunne mejerikontoret byde engelske kvindelige madjournalister på ostanretning på Sjette Frederiks Kro. På billedet hilser den 27-årige chefredaktør Laurie Purden på to vikingeklædte lurspillere og fru Birgit Frederiksen i folkedragt. Fotograf Børge Venge, 30. maj 1956, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

Fakta

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

udtryk. Det var i denne forbindelse, at Salonen skiftede navn til Sjette Frederiks Kro.

I 2013 blev Sjette Frederiks Kro sat til salg af Aarhus kommune. Det var ejeren af Café Casablanca, Jørgen Danielsen, der 6. januar 2014 kunne overtage kroen som højstbydende. Den gamle kro har efter Danielsens overtagelse gennemgået en omfattende renovering, og vært Thürmanns tidligere lejlighed på 1. sal er i dag omdannet til selskabs- og konferencelokaler. Meget har ændret sig de sidste knap 200 år, men århusianerne kan stadig nyde et godt måltid mad

og den smukke udsigt på Sjette Frederiks lille slot.

→ LÆS MERE

AarhusWiki.dk

Her kan du læse mere om byens danse-, spise- og drikkesteder.

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
ARKIVET

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

Børnenes jul

Julen er først og fremmest børnenes fest. Med glitter og glimmer, julemænd og nisser, søde sager og ikke mindst gaver er det for børnene en magisk tid. Aarhus Stadsarkiv har været en tur i Århus Stiftstidendes billedsamling og fundet billeder fra børnejul i Aarhus.

»Ingen har saa fine Sind for Julen som Børnene«. Sådan skrev Århus Stiftstidende i 1943, da avisen var på besøg i børneasylet Børnely i Asylgade. I 1954 flyttede asylet fra sin bygning, som efterfølgende blev til ungdomsklubben Mejlen, mens Asylgade blev omdøbt til Hans Hartvig Seedorffs Stræde. Ukendt fotograf, 15. december 1943, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

I Sct. Anna Gade tog børnene forskud på julen på arbejderkvindernes nye børnegård. Børnegården blev indviet i 1951. Den blev opført for midler, der til dels blev indsamlet blandt byens borgere og gennem bidrag fra fagforeninger. Fotograf Børge Venge, 15. december 1956, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

Fakta

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet - og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

Gennem mange år nød børnene på institutionen Solbakken godt af Aarhus Brandkorps' velgørenhed. Brandmændene solgte hvert år lodsedler til fordel for institutionen, og i 1962 indbragte det 4.100 kr. Størstedelen af pengene overrakt til forstander G. Andersen, mens der blev købt julegaver til børnene for de resterende. På billedet er det brandmændene Johannes Rasmussen og Einar Vedholm, der deler gaver ud. Fotograf Ib Rahbek-Clausen, 22. december 1962, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

I Børnehaven Guldbryllupsasylet ser forventningsfulde børn til, mens det første lys bliver tændt i adventskransen i 1942. De første adventskranse sneg sig op fra Tyskland omkring 1. verdenskrig, men det var først under 2. verdenskrig, at adventskransen for alvor blev en fast bestanddel i de danske julehjem. Her blev de dannebrogspyntede kranse et samlingspunkt i de mørke tider. Ukendt fotograf, 3. december 1942, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

Ingen jul uden julemand. Til smedenes store juletræsfest i Aarhus-Hallen i 1957 var julemanden naturligvis til stede for at få de små gaveønsker. Det var dog ikke alle børn, der satte pris på julemandens tilstedeværelse. Fotograf Børge Venge, 17. december 1957, Århus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv

**AARHUS
WIKI**

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

**AARHUS
ARKIVET**

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

Bagsiden

Skriv selv med på AarhusWiki

■ Aarhus Wiki er byens nye historiske leksikon, og det bestyres af Aarhus Stadsarkiv på Vester Allé. Aarhus Wiki bygger på indholdet fra det tidligere Århus Leksikon, men er i dag et åbent leksikon, hvor alle og enhver kan skrive med. Der er artikler om personer, gader, begivenheder og meget andet – og der er også plads til din historie. Læs om byens historie på aarhuswiki.dk.

28/12 IFØLGE SEJR
på Aarhus Stadsarkiv

VOLDELIG URMAGER

Århus Stiftstidende 28/12-1874

Urmager Frengler lever separeret fra sin Kone men har generet hende paa forskellig Maade, og da hun lukkede Døren for ham lover han Ballade, kommer i Klammeri osv. og dømmes nu for »Vold mod en Politibetjent i Function«. Han er 35 Aar, tidligere straffet.

SUCCESSIONS-RIKKE VARIÉTÉ-DIREKTØR

Århus Stiftstidende 28/12-1898

Med Brillant-Brochen i Kravaten, med Fingrene funkende af Diamanter og med Violbuket i Brystlommen paa Spadserepelsen træder Hr. Direktør Jacob Kjær sirligt bukkende ind paa vort Redaktionskontor og udvikler at han nu staa i Begreb med at erobre hele Jylland sin »Nordens Variété«. Da vi røbe en kompromiterende Uvidenhed om dette Etablissement, præsenterer Hr. Kjær os en sand Syndflod af Avisudklip fra Veile, Fredericia og Horsens, hvor man har været lige ved at tage Livet af ham og hans Personale med Hædersbevisninger: 20-50 fremkaldelser er det normale Udtryk for Begejstringen. Men det kommer af »siger Hr. Kjær med Haanden paa Brystet« at det kun er den noble Kunst jeg Dyrker. Mine Damer optræde i lange Baby-Kostumer: Man har endog bebrejdet mig at Kjolerne er for lange, men jeg foretrækker det dannede Publicums, de gentile Familiers Gunst fremfor de unge Labaners raa Hyldest. Og nu gaar jeg som sagt paa Tourne med »Nordens Variété« i sikker Forventning om store Triumfer.« Hr. Kjær bliver aldrig skuffet.

FRA AARHUS STADSARKIV

Spanske soldater lagde navn til Spanien i Aarhus

AARHUSHISTORIE: Gadenavnet Spanien stammer fra starten af 1800-tallet, og har fået navn efter et kontingent spanske soldater, der i 1808 var indkvarteret i byen.

Året forinden var Danmark atter blevet involveret på fransk side i Napoleonskrigene, der hærgede Europa i de år. En fransk-spansk hær - under ledelse af Jean Baptiste Bernadotte, i 1814 konge af Sverige-Norge som Karl 14. Johan - blev sendt gennem Danmark, med Sverige som mål. En mindre del af hæren blev indkvarteret i Jylland - blandt andet i Koldinghus, der brændte ved deres besøg - og i april kom spanierne til Aarhus.

De spanske soldater fyldte godt i den lille by, der i begyndelsen af 1800-tallet havde omkring 4000 indbyggere. Det var efter sigende dem, der introducerede århusianerne til cigaretten, og dem, der plantede ramsløgene i Riis Skov. Det sidste passer nu ikke, da ramsløgene kom til Aarhus flere hundrede år før for spanierne.

Spanske stalde i Polakhaven

Det spanske indtog førte dog til en del militært nybyggeri. Der blev opført et nyt vagt-hus, skanserne mod havet blev udvidet, og »de spanske stalde« blev opført i Polakhaven, der hvor rutebilstationen i dag ligger. Her havde polske hjælpetropper i 1659 søgt ly under svenskernes angreb på byen, og dermed lagt navn til området. Endelig medførte spaniernes indtog en vis omsætning for byens næringsliv; blandt andet hos glarmesteren, der jævnlig måtte skifte ruderne i vagt-huset. Ligeledes i byens arrest var der liv og glade dage. Her måtte indkøbes nye madrasser - formodent-

På Centralværkstedet ved Spanien blev det under besættelsen besluttet, at samtlige Centralværkstedets 1200 ansatte skulle undervises i brugen af gasmasker. Her er 150 mand til eksamen. De er i gang med en marchøvelse, og kommer ifølge den originale billedtekst lige fra »gaskammeret«. I baggrunden skimtes en del af belysningsvæsenets bygninger. Ukendt fotograf, 2. august 1940. Aarhus Stiftstidendes billedsamling, Erhvervsarkivet, leveret af Aarhus Stadsarkiv.

lig til arrestforvalterens glæde: han fik et ekstragratiiale på 3 skilling for hver spanier han husede.

I august, efter fire måneder, var det forbi. De spanske tropper gjorde oprør mod Napoleon og hans bror Josef, der skulle indsættes som konge i Spanien. Over hals og hoved begav spanierne sig nu af sted fra Danmark. Fra Aarhus rejste de på fire skibe, der blev beslaglagt i havnen.

Industriområdet

Da Aarhus havde spansk besøg i starten af 1800-tallet var området udenfor Minderporten, syd for nuværende Sønder Allé, stort set ubebygget. Her strakte Hads Herreds Vej - senere Spanien, Strandvejen og Oddervej

- sig sydpå. Med tiden dukkede nogle småhuse op på østsiden af landevejen, tættest på Minderport. Det er fra samme periode vi første gang møder navnet Spanien, da det i 1828 bliver nævnt i byrådets protokol.

Siden kom industrien til at præge Spanien. I 1850'erne lå her en cikoriefabrik og en sømfabrik, men udviklingen tog for alvor fart 1862 med åbningen af Jyllands første jernbane, som gik mellem Aarhus og Randers. Mellem den nye banegård og Spanien, blev opført et jernbaneværksted, der i 1880 blev til DSB's Centralværksted. Centralværkstedet blev en af byens største arbejdspladser - i nogle perioder den største - og lagde indtil 2009 beslag på hele den vestlige side af

Spanien.

I 1949 var der 1850 ansatte, og en del af dem havde ad- og udgang via Spanien, lige ved jernbanebroen. Den smalle og lave passage under broen, og de ansatte ved Centralværkstedet, gjorde sit til at besværliggøre de trafikale forhold - og lettere blev det ikke af, at der på den anden side af vejen var indgang til Midtkraft, en af byens andre store virksomheder.

Efter anlæggelsen af det første gasværk 1855 bredte Aarhus belysningsvæsen, sig gradvis over området mellem Spanien og havnen. I takt med at byen fik brug for nye energikilder kom elværket til i 1901. I 1935, efter endnu en udvidelse, opslugte belysningsvæsenet helt den lille gade Grønland, der lå mel-

lem Spanien og havnen.

Spanien findes dog endnu, men meget af den industri, der har præget gadens historie, er efterhånden forsvundet. Tilbage står nogle af de gamle bygninger: overfor det nybyggede Aarhus City Tower benyttes belysningsvæsenets gamle kontorbygning, Spanien 19, nu af kommunen, og helt i bunden af Spanien står Aarhus Kalkværks gamle kontorbygning i en som majestæt, på hjørnet til Jægergårdsgade - et levn fra en svunden tid.

LÆS MERE

aarhuswiki.dk

Her kan du læse mere om området ved havnen

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusWiki

AARHUS
WIKI

Klik her for at læse mere om emnet på AarhusArkivet

AARHUS
ARKIVET

